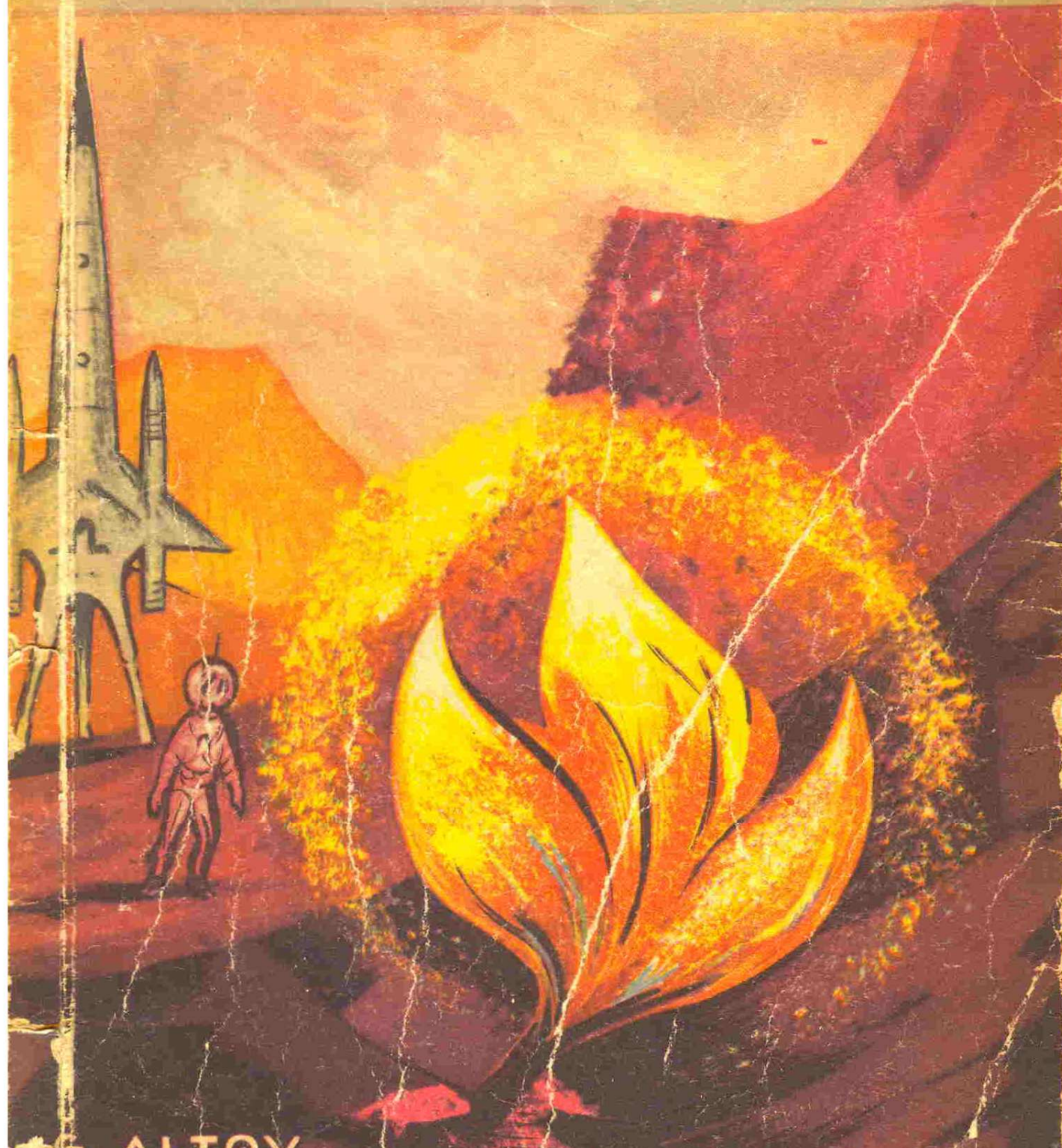

G. ALTOV

LEGENDELE CĂPITANILOR STELARI

G. A L T O V

LEGENDELE
CĂPITANILOR
STELARI

P o v e s t i r i

EDITURA TINERETULUI

În românește de IGOR BLOCK

Coperta de BARBU TEODORESCU

Г. АЛЬТОВ

Легенды о звездных капитанах

Рассказы

Государственное издательство детской литературы

Москва 1961

Deasupra lacului străluceau stelele. Bătrînul privi îndelung cerul, apoi spuse :

— Aici, în munți, stelele produc o impresie ciudată. Par ca niște becuri într-o sală pustie. Oamenii au plecat, însă ele continuă să lumineze... cu multă stăruință, dar fără nici un folos.

Interlocutorul său era mult prea tînăr ca să ghicească din aceste cuvinte starea de spirit în care se afla bătrînul. Răspunse :

— Judecînd după stele, o să fie vreme bună, ceea ce înseamnă că o să vedem iononava. Apoi, aruncînd o privire îngrijorată spre cer, adăugă : Vremea se schimbă aici din oră-n oră.

Între cei doi se așternu tăcerea.

Bătrînul se gîndea că tot ceea ce a făurit omul poartă amprenta destinului său. Orașele, mașinile, cărțile se nasc și îmbătrînesc, uneori mai repede, alteori mai încet, au parte de glorie, ca și de uitare. „Nu, nu îmbătrînește chiar totul, se contrazise în gînd. Ideile care-i călăuzesc pe oameni, arta... da, desigur, arta... muzica...” Supunîndu-se unor legi proprii ale lor, gîndurile lui se întoarseră la muzică. Își aduse aminte de „Simfonia titanilor” a lui Borodin, care și-a revărsat aici acordurile cu patruzeci de ani în urmă.

Era tînăr pe-atunci. Rachetodromul, acum dat aproape cu desăvîrșire uitării, era și el tînăr. În defileul Buzdag din munții Caucaz, oamenii au săpat în stîncă o cupă uriașă pe care au umplut-o cu apă și au construit clă-

★ E vorba de Simfonia a doua — „Bogatîrskaja” de A. P. Borodin. (n. red. rom.)

diri ușoare pe versanții abrupti ai munților. De-aici porneau spre stele rachetele ionice dirijate automat. După mulți ani se întorceau tot aici, pe rachetodromul Buzdag. De altminteri nu se întorceau chiar toate. Din șaptezeci și două de rachete s-au întors numai cincizeci și patru. Cea de-a cincizeci și cincea — care fusese lansată prima — trebuia să aterizeze pe rachetodrom în seara aceasta. Făcuse un raid lung pînă la steaua Van Maanen și, după patruzeci de ani, revenea pe Pămînt.

Tînărul, care mergea alături de bătrîn, cunoștea vremurile acelea dintr-un vechi jurnal cinematografic. Cînd s-a născut el, oamenii începuseră să uite de rachetodromul Buzdag. Rachetele cu motoare ionice s-au învechit repede și locul lor l-au luat navele termonucleare. Puternice, dispunînd de o energie colosală, ele învingeau cu ușurință rezistența atmosferei. Ele nu aveau nevoie de rachetodromuri situate la mare altitudine. Așa se face că rampa de lansare din Caucaz a rămas pustie. Numai din cînd în cînd mai veneau aici oamenii, ca să întîmpine rachetele ce se întorceau pe Pămînt. La început fiecare întoarcere era un eveniment. Apoi lucrul acesta a devenit ceva obișnuit și, după o vreme, a rămas doar o simplă consemnare în analele istoriei. Noile mijloace de explorare — rachetele termonucleare, telescoapele cu difracție, analizoarele gravitaționale — aduceau date mult mai importante despre Cosmos decît iononavele, teribil de învechite și greoaie în ochii oamenilor din secolul XXI.

Tînărul fusese trimis să întîmpine cea de-a cincizeci și cincea iononavă. Pe rachetodromul Buzdag nu mai poposiseră oameni de trei ani. Tînărul a pus la punct utilajele, a verificat aparatajul și apoi a așteptat o săptămîină încheiată, plictisindu-se. Ziua pleca în munți, seara citea cărți. Lectura îl mai distra. Era obișnuit cu microfilmele, așa că masivele cărți, cu scoarțele îngălbenite de vreme, i se păreau ceva cu totul învechit. Ele întruchipau secolul trecut, romanticul și eroicul secol XX, crud și înduioșător totodată. De-aceea, atunci cînd pe seară a aterizat bătrînul, venirea lui nu l-a mirat. Bătrînul era și el o părticică din secolul XX. El a fost

acela care a construit primele iononave, el era creatorul analizei gravitaționale, numele lui îl purtau un ocean de pe Venus și un vîrf de munte de pe Mercur. Încă de pe băncile școlii, tînărul cunoștea viața bătrînului. În orice caz socotea că o cunoaște. Memoria lui tînără reținea bine datele și faptele învățate. Ținea minte anul de naștere al bătrînului, putea să enumere zborurile și descoperirile lui, îi cunoștea toate lucrările, de la clasică „Teorie a gravitației“ pînă la cele mai noi cercetări în domeniul dinamicii astrale. Tînărul îl văzuse pe bătrîn în sute de microfilme și omul acesta i se părea tot atît de calm și de ferm ca stîncile pe care a construit cîndva rachetodromul.

Dinspre munți bătea un vînt slab, dar foarte rece. Lacul scotea aburi. Apa lui era încălzită de un reactor nuclear pus în funcțiune cu patruzeci de ani în urmă și nu îngheța nici pe gerurile cele mai cumplite. Aburul se tîra șerpuiind pe deasupra apei și se ridica încet, în silă parcă, alcătuiind o pîclă străvezie, căreia lumina becurilor fluorescențe îi dădea o nuanță liliachie. Undele întunecate se izbeau de parapetul de beton pe care mergeau cei doi oameni.

Bătrînul nu lua în seamă vîntul. Nici măcar nu-și ridică gulerul hainei îmblănite. Trăgea cu urechea la clipocitul apei și desprindea din el acorduri din „Simfonia titanilor“. Muzica stăruia în sufletul lui, dar avea impresia că o aude dinafară. Însoțitorul lui își vîrîse mîinile în buzunarele hainei și se tot uita îngrijorat la cer.

La un moment dat bătrînul se opri și își consultă ceasul. Tînărul înțelese în felul său gestul și se grăbi să spună:

— Da, mai sînt patruzeci de minute. Ar trebui să conectăm sistemul de control al aterizării prin radio.

Simțea un fel de sfiiciune în prezența bătrînului. Ar fi vrut să se întoarcă în clădirea călduroasă, puternic luminată, la tabloul de comandă.

Bătrînul îl privi atent și spuse:

— Du-te. Eu rămîn aici. Dar... spune-mi... radiofoanele funcționează?

Tînărul zîmbi :

— Radiofoanele ? Nu există. Aici nu e decît o veche rețea de difuzoare și mai sînt și astea... cum le zice?... aparatele de înregistrare magnetică.

Bătrînul dădu din cap :

— Chiar la ele mă gîndeam. Încearcă, poate găsești Simfonia a doua a lui Borodin. Aș vrea s-o ascult... Ei hai, du-te...

Bătrînul își urmă drumul în jurul lacului. Acum mergea încet de tot, oprindu-se deseori. Vedea încă bine, chiar și în semiobscuritate. Dincolo de brîul de felinare din jurul lacului stăruia întunericul, dar bătrînul ghicea acolo stîncile abrupte, bătute de vînturi, mîncate de soare și de apă. Vedea copacii desfrunziți, parapetul de beton ros de vreme, pistele de asfalt pline de crăpături... „Bătrînețe ! își zise mîhnit. Aici toate-s bătrîne : munții, rachetodromul și eu însumi.“ Se vedea așa cum era : un om înalt, slab, ușor adus din spate, cu părul lung, încărunțit. „Bătrînețe, repetă. Șaptezeci și doi de ani. Atunci aveam treizeci și doi... treizeci și doi.“

Se opri și rămase multă vreme cu ochii la apa lacului. Se uita la naurașii de aburi și nu se gîdea la nimic. Gîndurile i se prăvăliseră undeva în adîncuri, tulburi, vagi, abia ghicite, ca apa care aleargă pe fundul unui pîrîu încătușat de ger.

Bătrînul era liniștit. În general era un om foarte calm, care știa să se stăpînească. Încă de tînăr era socotit un om aspru și rece. Avea o minte lucidă, înclinată spre analiză. Pentru cei care-l cunoșteau puțin, aceasta precumpănea asupra celorlalte însușiri. Tot așa par negre și petele incandescente din Soare, în contrast cu suprafața lui încă și mai fierbinte.

Privind pîcla ce tremura deasupra lacului, bătrînul se întoarse cu gîndul la ceea ce a fost aici cu patruzeci de ani în urmă. Încercă să-și imagineze totul într-o succesiune logică, dar nu izbuti : gîndurile se învălmășeau, memoria se îndîrjea să scoată la iveală niște lucruri cu totul neînsemnate. Revăzu — ciudat lucru ! — clar, absolut clar, de parcă ar fi avut-o dinaintea ochilor eșarfa pe care-o purtase ea în seara aceea. Era o

eșarfă pestriță — cu corăbioare roșii, faruri galbene și păsări albastre — transparentă, aeriană. „Nu, își zise, asta n-a fost aici. Începusem să vorbesc, m-a întrerupt cineva... da, da, mecanicul șef... apoi ne-am retras amîndoi pe bancă...”

Bătrînul coborî de pe parapet și aruncă o privire în jurul său. Banca nu mai era la locul ei. Dar el știa că a fost aici. Se aplecă și văzu niște adîncituri în asfalt : erau urmele lăsate de picioarele băncii. Bătrînul zîmbi și pipăi apoi asfaltul. Printre crăpături răzbea iarba, acum galbenă, vestejită.

Vru să-și amintească cuvintele pe care le-a rostit în seara aceea, dar nu izbuti. Nu putea să-și aducă aminte nici măcar ce i-a răspuns ea atunci. Își amintea bine un singur lucru : deasupra rachetodromului se revărsau acordurile „Simfoniei titanilor“. Cuvintele — atît de importante și totodată fără nici un rost — nu le-a reținut. În memoria lui a rămas numai muzica. Apoi au ascultat în fiecare an, în ziua aceasta, „Simfonia titanilor“. În fiecare an, dacă el era pe Pămînt, ei întîmpinau ziua aceasta împreună. Așa s-au scurs treizeci și șase de ani. Ea a murit și el a rămas singur.

Bătrînul mîngîia iarba aspră, galbenă, ce străpunsese asfaltul.

*O, corbule, ții minte fata mea ?
Aș vrea să plîng în hohote acum !
Dar nu mai pot s-o fac, căci sînt bătrîn...*

Undeva, deasupra capului auzi un șuierat însoțit de un trosnet. Se ridică. Inima îi bătea cu putere în piept. Un difuzor vechi începu să prindă viață.

Freamătul vîntului, clipocitul apei, zgomotele îndepărtate și nedeslușite ale nopții — toate se contopiseră în sunetele muzicii. Bătrînul stătea nemișcat, cu ochii ațintiți în gol. Asculta marșul solemn. Supunîndu-se melodiei, în memoria lui răsăreau și dispăreau tablouri cînd largi și năvalnice, cînd triste și contemplative. Era o muzică domoală, străvezie, luminoasă, care ridicase între trecut și prezent o stavilă nevăzută, dar simțită.

Amintirile se destrămară încetul cu încetul, învăluite în nuanțe calme.

Bătrînul închise ochii. Muzica venea în valuri zgomo-toase, învălmășind în vârtejul de sunete bucuria și tris-tețea, luminîndu-i sufletul. Bătrînul simți o atingere pe umăr, tresări și se întoarse. În fața lui stătea tînărul :

— Racheta.

Bătrînul nu răspunse. Tînărul repetă tare :

— Racheta.

Porniră spre lac. În aerul jilav și rece mai stăruiau încă acordurile harpei. Vîntul se întetise. Apa năvălea pe parapetul înclinat și se scurgea apoi cu zgomot în hăul negru al lacului.

Pe cer, deasupra defileului, se iviră două puncte gal-bene de lumină. Scînteierile lor făceau să se estompeze stelele din jur. Racheta cobora cu repeziciune. Motorul ionic lăsa o urmă abia vizibilă, o slabă sclipire albăstrie, care se stingea numaidecît. Reflectoarele de pe stînci se aprinseră, orbindu-i pentru o clipă pe cei doi oameni. Razele lor albăstirii luminară astronava. Din clipa aceea bătrînul nu mai ascultă muzica.

Văzuse racheta cu patruzeci de ani în urmă. De-atunci toate s-au schimbat, dar racheta a rămas așa cum era. Lumina galbenă a farurilor ei de bord se împletea cu razele albastre ale reflectoarelor, din care pricină corpul alungit și fără aripi al rachetei părea verde. Broderia antenelor sclipa în lumină. Se auzea distinct zgomotul motorului ionic.

Zgomotul acesta îl făcu pe tînăr să zîmbească. Vă-zuse de multe ori fotografiile rachetei, cunoștea con-strucția ei. Racheta nu era mare — lungă de șaizeci de metri, cu un diametru de trei metri — semănînd cu puternicele astronave nucleare tot atît cît seamănă o barcă cu un pachebot. Avea o formă aerodinamică ? În asta el vedea doar o mărturie că racheta a străpuns cu greu atmosfera Pămîntului. Barele subțiri ale antenelor aminteau de începuturile radiolocației. Peste toate aces-tea mai venea și zgomotul motorului ionic, în locul vui-e-tului uniform pe care-l făceau navele nucleare.

— Ce construcție stupidă! spuse el.

— Da, răspunse bătrînul, cu ochii la rachetă. A fost lansată demult. Dar rachetele acestea au un avantaj — ele au apucat să străbată un drum mare. Astronavele nucleare se află încă relativ aproape de Pămînt, pe cînd acestea... o, ele au văzut multe!

„Acesta-i avantajul bătrîneții, adăugă el în gînd. Să fi străbătut un drum lung, să fi văzut și să fi înțeles multe...”

Racheta rămase suspendată la vreo doi metri deasupra lacului. Sub duzele motorului apa clocotea. Apoi racheta se afundă vertical în apă, risipind cercuri de valuri pe întinsul lacului. Bătrînul și tînărul se îndepărtară de parapet, căci apa se revărsa peste platforma de beton. Apoi racheta ieși din nou la suprafață, de data aceasta în poziție orizontală, legănîndu-se pe valuri.

— Gata! exclamă tînărul. Era tulburat, deși poate n-ar fi putut să explice nici el pricina acestei tulburări. Acuși iese robotul cercetaș. Ar fi timpul...

— Nu te pripî, rîse bătrînul. E doar o construcție veche! Nu știe să se grăbească. Secolul douăzeci...

Sclipind în razele reflectoarelor, din corpul rachetei se ridică o mică emisferă, care rămase o clipă suspendată în aer și apoi alunecă pe deasupra apei. Robotul se îndepărta de locul unde stăteau oamenii.

— Ce-i asta? se miră tînărul. De ce nu vine spre noi?

Bătrînul ridică din umeri:

— Înseamnă că a coborît și pe o altă planetă.

Tînărul nu înțelese. Se uita cînd la bătrîn, cînd la robotul care se îndepărta, semănînd cu o broască țestoasă.

— Ei și? întrebă el nerăbdător.

— E infectat cu microorganisme străine, îl lămuri bătrînul.

— Dar racheta are la bord...

— Are, îl întrerupse bătrînul. Însă e o construcție veche, „stupidă”. Nu te prea poți bizui pe ea. E nevoie de un control.

Zicînd acestea, rămase tăcut și își ridică gulerul.

— Putem pleca, spuse apoi, fără a-și lua ochii de la rachetă. Robotul o să vină singur în sala de montaj.

Tînărul se simțea vinovat. Își dădea seama că bătrînul putea să se fi supărat din pricina expresiei acesteia de „construcție stupidă“. El a construit racheta și pentru dînsul, oricîtă vreme ar fi trecut de-atunci, ea nu era stupidă. Dar egoismul propriu tinereții nu putea să ia lucrul acesta în serios. În ochii tînărului tot ce era vechi apărea primitiv, nerațional, stupid.

— Robotul ăsta e destul de bun, spuse tînărul, vrînd să-și dreagă într-un fel greșeala. Foarte inteligent principiul aeroglisorului!

— Aș! i-o tăie bătrînul. Robotul e teribil de învechit.

Bătrînul nu era supărat. Nici nu luase în seamă cuvintele pe care tînărul le rostise cu atîta ușurință. Vorbînd, se gîndea și acum la ale sale.

— Am avut multă bătaie de cap cu roboții, urmă el. Cercetarea unor planete necunoscute implica o seamă de condiții obligatorii. Primii roboți se deplasau cu ajutorul șenilelor. De altfel, s-a și renunțat imediat la ei. Cădeau în crăpăturile solului, se prăvăleau de pe povîrnișurile abrupte... Erau pe-atunci o mulțime de proiecte de tot felul, pînă la cele mai stupide. Un imbecil, de pildă, a construit roboți pășitori. Da, nu rîde — roboți pășitori. Un corp de oțel semănînd cu un butoiăș, prevăzut cu trei perechi de picioare metalice, cu articulații. Era o mare prostie! Prima locomotivă a avut și ea picioare, dar de ce să se repete vechile greșeli după un secol și jumătate? Am făcut și eu parte din comisia de experimentare a acestor gîndaci. Se împotmoleau în mlaștini, se încurcau în hățișurile pădurilor, nu se puteau cățăra pe o stîncă cu pereții verticali... Apoi am construit roboții-glisori. Ca acesta de-aici. Cu ajutorul compresoarelor se forma o pernă-suport de aer și roboții alunecau cu ușurință pe deasupra pămîntului. Asta ni se părea culmea eleganței în materie de proiectare... Bătrînul rîse încet: După cinci ani au apărut

dispozitivele electrofore și apoi motoarele gravitaționale...

Urcară pe scărița îngustă de metal în sala de montaj, o clădire scundă, lipită de o ieșitură de stîncă. Sala era pustie. Pe lîngă pereți stăteau cîteva fotolii (bătrînul observă că erau noi, altele decît cele de pe vremuri). În centrul sălii se înălța un stand, pe care nu era nimic. Becurile fluorescente răspîndeau o lumină rece. Bătrînul îi arătă tînărului butonul de conectare a instalației de încălzire.

Fără a-și scoate haina, se trase într-un ungher și se așeză. Abia acum tînărul văzu cît de bătrîn era omul acesta. Deodată înțelese, simți că bătrînețea aceasta au pricinuit-o nu anii (bătrînul se ținea bine), ci altceva. Tînărului îi era teamă de cuvintele pompoase, de-aceea nu cuteză să înlocuiască cuvîntul „bătrînețe” cu un altul — „înțelepciune”.

— Fac o cafea, spuse el.

— Da, te rog, răspunse indiferent bătrînul.

În sală se auzea susurul domol al lămpilor. Bătrînul se gîndea la seara aceea. Atunci pe stand stătea robotul, iar ei, șase oameni, ședeau aici, în jilțuri. Era un vechi obicei să stai puțin jos înainte de despărțire. Cu toate că ei rămîneau și pleca numai robotul, cei șase oameni au stat o vreme tăcuți în sala aceasta. Cei care au stat atunci alături de el nu mai sînt. Erau oameni cutezători și inteligenți, buni prieteni. Acum numele lor erau purtate de cîteva piscuri de pe Mercur — șase munți situați unul lîngă altul, așa cum au stat și ei cîndva alături.

Bătrînul nu se simțea mîhnit. Muzica îi risipise tristețea. Acum își depăna pur și simplu amintirile, calm, de parcă ar fi frunzărit o carte despre viața altcuiva, o viață străină, dar interesantă. Își dădea seama că nu se va mai întoarce niciodată aici. Peste cîteva zile urma să plece, la bordul unei noi nave, într-o cursă îndepărtată, spre steaua de unde s-a întors racheta de recunoaștere. Ghicea ce anume a adus racheta. Aceasta putea să nu se mai întoarcă, ci să transmită informațiile prin radio. Dar bătrînul voise să mai respire o dată

aerul tinereții sale și nu-i părea rău că a procedat așa. În sufletul lui a răsunat toată seara „Simfonia titaniilor” și el știa că sunetele acestea puternice și luminoase îl vor însoți de-acum înainte întotdeauna.

Numai un om foarte puternic poate da ochi cu tinerețea, la o vîrstă foarte înaintată, fără să se înfioreze. Întîlnirile de felul acesta îi distrug pe lași, dar dau forță oamenilor curajoși. Bătrînul era înzestrat cu o minte limpede și avea o voință de neclintit.

Tînărul veni cu cafeaua. Bătrînul își scoase haina și sorbi în tăcere băutura fierbinte, cu miresme sudice. Bîndu-și cafeaua, se uita gînditor la ceșcuță : lichidul negru îl făcu să-și aducă aminte de lac — rampa de lansare a iononavelor. Se întoarse cu gîndul la rachetă. Își zise că de data aceasta informațiile obținute de robot s-ar putea să fie interesante.

— Steaua Van Maanen, bombăni bătrînul. Ei bine, dacă presupunerile mele se adevăresc...

— Ați spus ceva? se grăbi să întrebe tînărul.

Bătrînul se uită la el. În ochi i se ivi o sclipire și-reată :

— Îți plac surprizele?

— Da ! răspunse tînărul, cu o notă de provocare în glas.

„Bravo ! își zise bătrînul. Bun băiat ! Seamănă puțin cu...” Și bătrînul își aduse aminte de unul din prietenii săi de altădată.

— Azi o să avem surprize, spuse.

— Dacă dumneavoastră știți...

— Știu, îl întrerupse bătrînul, dar n-aș putea spune ce surprize anume.

Vru să mai spună ceva, dar nu mai apucă : se auzi un duduie și pe ușa întredeschisă se strecură, întorcîndu-se pe-o parte, emisfera de oțel, robotul. Bătrînul îi întinse tînărului ceșcuța goală. Duduind de zor, robotul alunecă spre stand și se lăsă exact în mijlocul lui. Duduieul încetă.

Cei doi oameni se uitau în tăcere la mașina ce coborîse pe o altă planetă. Pe corpul șlefuit al robotului

scliepa stema cu inscripția „U.R.S.S.“, însoțită de data lansării.

— Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, citi tânărul.

— Da, făcu bătrînul. Pe-atunci încă socialiste. Șase ani mai tîrziu, cuvîntul acesta a fost înlocuit cu un altul — „comuniste“.

— Asta s-a întîmplat cu doisprezece ani înainte de a mă naște eu, spuse tulburat tânărul.

Zicînd asta, se apropie de carapacea de metal și atinse cu băgare de seamă proeminența stemei. Apoi dădu ocol robotului.

— Ce-i asta ? exclamă tânărul. Nu mai înțeleg nimic ! Priviți ! Aici e o inscripție...

Bătrînul se ridică și aprinse lumina din tavan. Pe coasta netedă a robotului era săpat : „Oameni de pe Pămînt, noi...” Tânărul se uita întrebător cînd la bătrîn, cînd la inscripție. În cele din urmă nu se mai putu stăpîni.

— Asta au făcut-o acolo, spuse el cu o voce tremurată. Pe planetă erau ființe înzestrate cu rațiune...

— Înzestrate cu rațiune ? spuse gînditor bătrînul. Nu, nu numai atît. Ele sînt cu mult mai inteligente decît noi. Și tocmai aici e enigma.

— Ce enigmă ? întrebă nehotărît tânărul.

— N-au apucat să termine inscripția, spuse bătrînul, gîndindu-se la ale sale. Da, iată o adîncitură — începutul cuvîntului următor.

— Dar de ce sînt mai inteligente decît noi ? Despre ce enigmă vorbești ? stăruie cu întrebările tânărul.

Îl mira calmul bătrînului și-l irita încetineala cu care examina robotul. Bătrînul se întoarse la fotoliu.

— Racheta a ajuns la steaua Van Maanen, spuse el încet, de parcă și-ar fi dat glas gîndurilor. Steaua aceasta, după cum știm, are o singură planetă. Racheta a devenit pentru o vreme satelitul acestei planete. La început, observațiile s-au efectuat cu ajutorul aparatelor de bord, apoi o rachetă auxiliară a coborît robotul pe planetă. Potrivit unui program dinainte întocmit, robotul trebuia să rămînă pe planetă cincizeci de ore. Dacă

nu s-ar fi întors după cincizeci de ore, racheta ar fi pornit înapoi spre Pământ. Pricepi acum? În cincizeci de ore, ființele acestea au izbutit să înțeleagă construcția robotului și, după aparatajul lui, i-au înțeles și limba.

— Imposibil! exclamă tînărul.

Bătrînul ridică din umeri:

— Mai uită-te o dată la inscripție. Vezi că deși fraza n-a fost terminată, ea a fost totuși alcătuită din litere săpate cu foarte multă migală. N-au fost uitate nici chiar detaliile cele mai mărunte, în genere inutile. Aceste ființe nu știau că literele pot fi simplificate. Ele le-au copiat întocmai după aparatul de imprimare grafică al robotului.

— Dar robotul are și un sistem de imprimare sonoră, spuse tînărul. De ce atunci... Aha, înțeleg! Așadar o să le auzim vocile?

— Nu. Bătrînul zîmbi. O să auzim vocea robotului. Sistemul de imprimare sonoră nu era destinat pentru imprimarea sunetelor dinafară. El deflecta numai ceea ce înregistra creierul electronic al robotului. Iată de ce vocea trebuie să fie a robotului, dar cuvintele pot fi sugerate de... ele.

— Vorbeați de o enigmă.

— Da. Ființele acestea sînt mai inteligente decît noi. Au o cultură mai veche. Poate ne-au luat-o înainte cu mii, cu milioane de ani. De ce, atunci, ne-am dus noi la ele și n-au venit ele la noi? Asta e enigma.

Bătrînul ședea ghemuit în ungherul lui. Tînărul își schimba nerăbdător greutatea de pe un picior pe altul. El ar fi vrut să deschidă mai repede robotul, dar bătrînul tăcea cufundat în gîndurile sale și tînărul nu cuteza să-l tulbure. Nu-l înțelegea pe bătrîn. De ce era nevoie să cugete atîta, cînd putea să deschidă robotul și să afle totul? În locul bătrînului, el așa ar fi făcut. „De ce-o mai fi zăbovind? se întrebă. Dacă va ghici adevărul, asta n-are nici o importanță, fiindcă și așa o să spună robotul totul. Și dacă greșește... o să-i fie rușine. Nu, eu n-aș mai sta pe gînduri!”

Bătrînul se gîdea. Rezolva problema ca un jucător de şah, cu multe mutări înainte. Din fiecare concluzie pe care o trăgea decurgeau alte și alte consecințe, construcțiile logice se complicau. Apoi totul se simplifică brusc. Bătrînul dibui calea cea dreaptă și gîndurile i se precipitară înainte.

— Au să vină la noi ! exclamă, sărind în sus și împingînd în lături fotoliul. Cred că au și pornit !

Tînărul se uita buimac la bătrîn. Știa că paleontologii pot reconstitui după un singur os găsit înfățișarea unui animal demult dispărut, dar nu și-ar fi putut închipui că după un singur fapt s-ar putea ajunge cu atîta certitudine la concluzii atît de îndepărtate și surprinzătoare.

— O lupă ! porunci bătrînul, apropiindu-se de robot.

Tînărul zăbovi și bătrînul repetă nemulțumit :

— Am cerut o lupă ! Hai odată !

Găsiră o lupă într-unul din sertarele dulapului din perete. Bătrînul cercetă cu atenție suprafața șlefuită a robotului.

— Perfect lucrat ! șopti el pe un ton aprobativ. Metalul nu și-a pierdut aproape nimic din calitățile sale.

Apoi aruncă lupa în fotoliu și făcu cîțiva pași repezi de la un capăt al încăperii la altul. Mersul bătrînului

— ușor, elastic, viguros — stîrni uimirea tînărului.

— Deschide robotul, ordonă bătrînul, întorcîndu-se la fotoliu.

Se juca cu lupa, în vreme ce pe fața lui se întipărise un zîmbet. Tînărul se moșmondi mult cu capacul robotului. În cele din urmă se auzi un țăcănit și capacul se săltă în sus.

— Vezi dacă au fost scoase sigiliile dinăuntru, spuse bătrînul.

— Nu e nici un sigiliu !

— Aha ! făcu bătrînul, dînd din cap cu un aer satisfăcut. Va să zică au demontat robotul complet. Mes-tecă din buze și urmă : Nu se vede nici o urmă de foc ?

— Foc ? întrebă mirat tînărul. Firește că nu. Dar de ce ?

— Pentru că, spuse bătrînul, silabisind rar, acest robot a fost într-o lume alcătuită din antisubstanță. Da, da, nu mă întrerupe! Steaua Van Maanen, singura ei planetă și ființele care populează această planetă — toate sînt alcătuite din antisubstanță. Aceiași atomi, aceleași molecule, dar în loc de electroni — pozitroni, în loc de protoni, neutroni și mezoni — antiprotoni, antineutroni și antimezoni.

— Robotul ar fi făcut explozie dacă ar fi dat de antisubstanță, obiectă tînărul. Substanța și antisubstanța se anihilează reciproc, transformîndu-se în energie.

Bătrînul rîse.

— Cunoști bine noțiunile elementare ale fizicii, spuse el ironic, dar ai uitat axiomele filozofiei. Evoluția nu se oprește niciodată. Ființele care trăiesc pe această planetă au străbătut un drum mai lung decît noi. Ele au învățat — ce e drept, foarte recent — să prevină exploziile atunci cînd vin în contact corpurile alcătuite din substanță și din antisubstanță.

— Recent? întrebă tînărul.

— Da, recent, repetă cu tărie în glas bătrînul. Tocmai de-aceea n-au putut să vină pe Pămînt mai devreme.

Tînărul fu cuprins de un tremur nervos. Se uita plin de emoție la bătrîn, care i se înfățișa ca un vizionar.

— Conectează aparatajul de imprimare sonoră, spuse bătrînul.

Tînărul apăsă pe un buton. Numai decît se auzi un sfîrșit slab. O voce distinctă, dar absolut inexpressivă rosti: „Au fost conectate aparatele. Racheta auxiliară s-a desprins de iononavă și se îndreaptă spre atmosfera planetei. La exterior se observă o concentrare ridicată de pozitroni...”

Vocea amuți. Banda magnetofonului fîșîia abia auzit. Apoi aceeași voce lipsită de orice expresie urmă: „Altitudinea față de suprafața planetei este de șase mii de kilometri. Concentrația de pozitroni crește repede. Invelișul robotului se încălzește... Altitudinea patru mii de kilometri. Atmosfera planetei e compusă din

antisubstanță. Revenirea e imposibilă — cîrmele rachetei nu mai funcționează... Trei mii de kilometri. Metalul din părțile proeminente ale robotului se topește. Aparatele funcționează normal. Peste treizeci de secunde se va produce explozia...”

Cu mîinile înfipite în rezemătoarele fotoliului, bătrînul se aplecă înainte. Tînărul încremeni lîngă robot. Vocea impasibilă a aparatajului cibernetic, care vestea distrugeră inevitabilă a robotului, făcea o impresie lugubră.

„Două mii șapte sute de kilometri, vorbi din nou robotul. Racheta e înconjurată de o perdea magnetică densă. Temperatura nu mai crește. Coborîrea continuă... O mie cinci sute de kilometri. Tensiunea perdelei magnetice crește. Temperatura a scăzut pînă la valoarea normală. Aparatele funcționează bine. E imposibil de filmat și de fotografiat — în cîmpul magnetic s-au defectat obturatoarele obiectivelor... Cinci sute de kilometri. O forță... o forță necunoscută abate racheta spre pol...”

Surveni o pauză lungă. Tînărul se aplecă deasupra robotului. Banda magnetofonului se derula încet. Apoi se auzi un sunet prelung și înalt, ca o lovitură de gong. Cînd sunetul încetă se făcu din nou auzită vocea robotului. Era aceeași voce „de mașină”, fără nici o expresie, care pronunța exagerat de distinct fiecare sunet. Dar pauzele dintre cuvinte și fraze deveniseră mai lungi. Frazele înseși erau acum construite parcă altfel — erau chinuite și nu întotdeauna corecte. Se simțea în ele ceva străin.

„Oameni de pe planeta Pămînt, vorbi rar vocea metalică. Voi sînteți tineri și cutezători. Voi v-ați trimis automatul pornind de la premisa că planeta pe care va coborî el va fi în linii generale asemănătoare cu planeta voastră. V-ați echipat automatul cu un utilaj primitiv și ați instalat un sistem inutil de interceptie prin radio a comenzii. Un astfel de automat poate fi folositor numai în cazul, puțin probabil, cînd planeta explorată e populată cu ființe care au același nivel de dezvoltare ca și voi. Dar, potrivit principiilor probabilității, des-

pre care aveți și voi unele noțiuni elementare, jumătate din planetele locuite trebuie să vă fi depășit în nivelul de dezvoltare. În aceste cazuri automatul se va dovedi a fi prea puțin util, ceea ce s-a și întâmplat. Dar mai e un lucru de care voi n-ați ținut seama. Lumea voastră e alcătuită, în raport cu lumea noastră, din anti-substanță. Automatul trebuia să se distrugă. Noi însă am învățat în ultimul timp să conservăm antisubstanța.

Aici vă vom da lămuririle necesare. Cunoștințele noastre ne-au permis să stabilim că toate stelele și sistemele de planete apropiate de noi, printre care și sistemul vostru, sînt alcătuite, în raport cu noi, din anti-substanță. Navele noastre cosmice au întreprins încă de demult călătorii prin Univers, dar n-au putut să coboare pe nici o planetă. Cît despre sistemele de planete alcătuite nu din antisubstanță, în raport cu noi, ele nu pot fi încă atinse de navele de care dispunem.

Planeta noastră a fost deseori supusă acțiunilor distructive ale meteoriților compuși din antisubstanță. Noi am învățat să izolăm meteoriții cu un cîmp magnetic și să-i coborîm pe planetă. Așa a fost coborît și automatul vostru, pe care la început l-am luat drept un meteorit.

Înaltele cunoștințe pe care le posedă ființele de pe planeta noastră ne-au îngăduit să demontăm automatul și să înțelegem construcția lui. A fost o problemă grea, deoarece cunoștințele noastre sînt mai avansate cu mii de perioade de timp numite ani. Automatul vostru era mult prea simplu pentru ca să-l putem înțelege cu ușurință. S-a creat o situație pentru care n-am găsit cuvîntul potrivit în vocabularul automatului.“

— Cuvîntul acesta e „umor“, spuse bătrînul. Robotul nu-l cunoaște.

„Ne-a fost greu, urmă impasibila voce metalică, să demontăm automatul făcut din antisubstanță și să-i înțelegem construcția în așa măsură, încît să vă comunicăm lucrul acesta. Timpul de care dispuneam era limitat. Aici trebuie spus că noi considerăm nerezonabil sistemul vostru de divizare a timpului. Noi știm că un an este perioada de revoluție a planetei Pămînt în

jurul stelei numită Soare. Dar de ce să se împartă perioada de rotație a Pământului în douăzeci și patru de părți, iar fiecare din aceste părți în șaizeci de diviziuni? E nerezonabil, deoarece în alte cazuri voi folosiți sistemul zecimal. Ne-am dat însă seama că automatul trebuie să se întoarcă la racheta cosmică cu care a venit aici după cincizeci de unități de timp numite ore. Acest răstimp ne-a fost suficient ca să ne facem o imagine clară asupra nivelului de dezvoltare a vieții de pe planeta Pământ. Am obținut informații vaste despre cunoștințele voastre. Am ajuns la convingerea că nivelul vostru de dezvoltare e suficient de ridicat pentru ca să putem trimite la voi nave fără a le expune primejdiei, ceea ce vom și face cât de curînd. Prevăzute cu un sistem de protecție magnetică, navele noastre vor sta în siguranță în antilume. În afară de asta...”

Vocea amuți. Apoi se auzi din nou. Pauzele dintre cuvinte erau acum mai scurte.

„Oameni de pe planeta Pământ, peste cîteva șaizecimi de oră automatul trebuie să pornească înapoi. S-au luat măsuri pentru ca el să revină cu bine la navă. Noi...”

Magnetofonul derula banda cu fișit. Vocea se frînse.

— Gata, spuse încet bătrînul, lăsîndu-se pe speteaza fotoliului. Poți să-l deconectezi.

Se făcu liniște. Bătrînul căzu pe gînduri, cu ochii închiși. Tînărul umbla încoace și încolo, mușcîndu-și nerăbdător buzele. Era foarte tulburat. Nu avusese încă niciodată prilejul să afle el cel dintîi un lucru atît de nou în știință. Deși racheta fusese lansată de alții, deși ființele acelea străine vorbiseră cu vocea robotului, tînărul era atît de emoționat, de parcă el ar fi făcut toate aceste descoperiri. În capul lui se învîrtejeau gînduri peste gînduri: unde să comunice, ce să comunice... Bătrînul însă tăcea și tînărul se sili să aștepte pînă va vorbi. Simțea o emoție neobișnuită cînd se afla în fața lui. Și dacă bătrînul ar fi început să vorbească acum în limba locuitorilor acelei planete îndepărtate, tînărul nu s-ar fi mirat cîtuși de puțin.

Bătrînul deschise ochii și se ridică.

— Mîine dimineată trimiți jos toate aparatele, spuse el cu a voce vibrantă. Toate aparatele robotului și ale rachetei. Eu am să fac chiar azi o comunicare preliminară.

— Prin radio? întrebă tînărul.

Bătrînul se uită la el și clătină din cap:

— Nu. Plec cu ornitopterul.

— În toiul nopții? Tînărul era uluit. Peste munți, pe o vreme ca asta? Am să chem un rachetoplan...

— Nu-i nevoie, spuse zîmbind bătrînul. Crede-mă că n-are să se întîmple nimic.

Omul acesta degaja o forță atît de mare, încît tînărul se liniști numaidecît. Acum știa — și o știa bine — că n-are să se întîmple nimic. Nu putea pune la îndoială cele spuse de bătrîn.

Coborîră pe scărița îngustă, care se legăna la fiecare pas, și ieșiră pe aleea luminată de becuri fluorescente. Bătrînul își ridică gulerul hainei, aruncă o privire în jur și aspiră cu nesaț aerul rece.

— Dumneata du-te, îi spuse tînărului, întînzîndu-i mîna. Du-te.

Tînărul ar fi vrut să-l conducă, dar nu cuteză să nu-i dea ascultare. De obicei foarte vorbăreț, în seara aceasta și-a însușit, fără să observe el însuși, felul de a fi al bătrînului, care obișnuia să vorbească puțin, precis și bine gîndit.

— Am înțeles! răspunse scurt tînărul.

Bătrînul mergea pe aleea mărginită de tufe joase. Se uita înainte și zîmbea distrat propriilor sale aduceri aminte. În ochii minții răsăreau chipurile acelor care au lansat împreună cu el de-aici, acum patruzeci de ani, racheta. În numele acestor oameni a întîmpinat el azi nava reîntoarsă. Acum putea să le spună: „Prieteni, munca noastră n-a fost zadarnică...”

În fața lacului bătrînul se opri. Vîntul mîna pe întinsul apei valuri întunecate, legănînd iononava, care semăna cu o balenă. Bătrînul îi dădu binețe, ca unui prieten drag. „Stupidă construcție... își zise el cu duioșie. Ce greu ți-o fi fost acolo, în Cosmos!...” Apoi ridică

mîna, luîndu-și rămas bun de la rachetă, se întoarse brusc și porni înspre locul unde stătuse cîndva banca.

„Da, aici a fost, își zise. Acum îmi amintesc precis. Iar cuvintele?... Ei da, sigur... N-a răspuns nimic. N-a scos o vorbă, căci altfel aș fi ținut minte. Și-a pus mîna pe pieptul meu și n-a spus nimic. Cred c-a împiedicat-o muzica. Oare asta să fi fost?...“

Bătrînul rîse.

„Acum am să modific ruta expediției, își zise. Nu mai are nici un rost să zbor spre steaua Van Maanen. Am să plec într-o cursă scurtă, ca să mă reîntorc pe Pămînt. Trebuie să-i văd... Da, sînt inteligenți... inteligenți... Am să mă reîntorc pe Pămînt. Și am să revin și aici... Oricine pleacă în Cosmos ia cu el o pîrticică de Pămînt. Da, firește, am să iau de-aici.“

Se lăsă în genunchi, își scoase batista și puse cu grijă în ea cîțiva bulgări de pămînt și un mănunchi de fire de iarbă, aspre și galbene. Apoi se ridică și porni cu pași repezi, fără a întoarce capul, spre pista de decolare unde stătea ornitopterul lui.

Tînărul vedea totul de la una din ferestrele clădirii centrale a rachetodromului. Stătea în camera cufundată în întuneric, în fața ferestrei largi, și se uita în jos. Deodată simți un nod în gît.

Bătrînul se făcu nevăzut după un cot al aleii. Tînărul își lipi fruntea de geam și privea lacul. De-aici, iononava părea mică de tot. „Ca armurile de pe vremuri, își zise. S-au învechit demult, s-au îndoit, au ruginit, dar... le-au purtat niște titani!“ Cuvîntul acesta îl făcu să-și aducă aminte de simfonia lui Borodin. Puse repede magnetofonul, fără a aprinde lumina, și se întoarse la geam.

Deasupra rachetodromului, acoperind șuierul trist al vîntului, se revărsau acordurile puternice ale muzicii. În bătaia reflectoarelor sclipiră, parcă săltate de muzică, aripile subțiri ale ornitopterului.

Tînărul rămase cu ochii la cer.

POLIGONUL „RÎUL ÎNSTELAT”

Timp de patru zile, deasupra poligonului „Rîul înstelat” au atîrnat nori cenușii, zdrențuiți. Vîntul mîna pe pistele de beton șuvoaie tulburi de apă. Pe neașteptate, dinspre Platoul Taberei veni o boare rece, iar la miezul nopții începu să fulguiască. Zăpada se topea deîndată ce se așternea pe pămîntul jilav. Fulgii se mențineau numai pe grinzile metalice ale Emițătorului. Zăpada le acoperise cu o broderie fină și construcția înaltă de două sute de metri se profila pe cerul negru ca un desen de proporții uriașe.

Omul mergea ocolind mașinal băltoacele. Nu se uita pe unde calcă pentru că în răstimpul celor șaptesprezece ani învățase drumul acesta pînă în cele mai mici amănunte. L-a străbătut timp de șaptesprezece ani, la aceeași oră, pe orice vreme. Demult se dezobișnuise să mai ia în seamă cele din jurul lui. Observa numai lucrurile legate de gîndurile care-l frămîntau: o parte sau alta a Emițătorului, uneori cîte ceva din complexul de construcții al Centrului energetic. Dar în noaptea asta simțea vag o schimbare care-l împiedica să gîndească.

Se opri și se uită atent în jur. Nici nu observă zăpada; era ceva ce nu-l interesa. La Emițător nu se produsese în răstimpul ultimei săptămîni nici o schimbare. Geamurile pavilionului principal al Centrului energetic erau, ca de obicei, luminate. Acolo se făcea de gardă zi și noapte. Colinele care încercuiau din toate părțile poligonul nu se vedeau, din pricina întunericului.

Cîteva minute omul scrută depărtările. Apoi își dădu seama de schimbare: dispăruse geana galbenă de lumină de deasupra colinelor, reflexul luminilor din

orașele îndepărtate, reflexul unei vieți de care el era acum cu totul străin. Nu mai părăsise poligonul de șaptesprezece ani. Nu se gîdea la ceea ce se afla dincolo de coline. Se obișnuise însă cu geana de lumină care se iveaua noaptea. Uneori ardea mai cu putere, alteori slăbea, încît abia o mai putea desluși. Acum nu se vedea de loc.

— Să fie oare din pricina norilor? întrebă omul. Obișnuia să gîndească cu glas tare.

— Da, desigur, își răspunse singur. Vizibilitatea e proastă.

Deplasă maneta caloriferului electric și simți sub haină un val de aer cald. Uită numaidecît de dispariția genei de lumină.

De-aici îi venea la îndemînă să privească Emițătorul. Vîrfurile conului, în formă de plasă, se pierdea în nori. Cîteva zeci de reflectoare luminau de jos conul, dînd impresia că el se sprijină pe razele albastre de lumină și nu pe pilonii metalici, invizibili în întuneric.

— Încă patru ani, rosti încet omul, cu îndoială în glas.

Se uita la uriașul con al Emițătorului și se gîdea că acum șaptesprezece ani aici nu era nimic. Cu șaptesprezece ani în urmă Emițătorul exista numai în închipuirea lui, exact așa cum îl vedea el acum. Ba nu, nu așa. Mult mai rău.

Rîse cu un rîs răgușit.

Da, pe vremea aceea toți — inclusiv el — socoteau că va fi nevoie de aproximativ șaiszeci de ani pentru a se acumula energia necesară experienței. Dar au trecut șaptesprezece ani și iată că totul e aproape gata. Centrul energetic al poligonului experimental a căpătat în acest răstimp mult mai multă energie decît ar fi fost de așteptat. S-au putut face și unele modificări în construcția Emițătorului. An de an și-a perfecționat el Emițătorul, dăruindu-i totul. Șaptesprezece ani a muncit așa cum nimeni altul n-ar fi putut să muncească. Cîte optsprezece ore pe zi. Fără sărbători și fără odihnă.

Știa că e socotit un mare savant. Credea și el în marea forță a minții sale. Își asemuia talentul cu o mașină perfectă. Iar atunci cînd mașina aceasta dă-

dea rezultate bune (ceea ce se întâmpla foarte des), asta-i făcea plăcere.

Fulgii de zăpadă tremurau în razele reflectoarelor. Omul urmărea mașinal zborul fulgilor și nu vedea nimic altceva. Deodată își aduse aminte de furtuna pe care a stîrnit-o descoperirea lui cu două decenii în urmă. El a fost primul care a spus: „Viteza luminii nu e o limită“. La început n-a ridicat nimeni nici o obiecție — pentru că descoperirea lui n-a fost luată în serios. Atunci și-a publicat calculele și furtuna s-a declanșat. Adversarii lui se refereau la experiențele lui Michelson, la zeci și sute de experiențe asemănătoare, care au confirmat valoarea absolută a vitezei de propagare a luminii. La asta el a răspuns cu noi calcule. În dosul rîndurilor de formule stătea o idee simplă în esență. Viteza de propagare a sunetului în aer nu e mare — 331 de metri pe secundă. Dar atunci cînd se produc explozii și cînd ia naștere o presiune colosală, unda sonoră se propagă la început cu o viteză de douăzeci și de treizeci de ori mai mare. Ceva asemănător se petrece și cu lumina. Lucru firesc în felul său, căci orice lege fizică e justă numai în anumite limite. Chiar și legea gravitației, denumită odinioară „universală“, s-a dovedit a fi inexactă la proporțiile macrocosmosului. Michelson, Miller, Piccard, Illingworth, Tomašek — toți aceștia au făcut experiențe cu surse de lumină de o forță relativ redusă. În aceste condiții viteza luminii nu trecea, într-adevăr, de trei sute de mii de kilometri pe secundă. Dar în timpul catastrofelor astrale — cînd se aprindeau pe neașteptate stele nove și supranove — lumina se propaga un timp cu o viteză „de explozie“. Așa reieșea, în orice caz, din calcule. Emițătorul ce se înălța în mijlocul poligonului trebuia să dovedească pe cale experimentală că impulsurile explozive de o energie foarte mare pot depăși viteza luminii.

...Ocolind mașinal băltoacele, omul pășea pe pista de beton, mărginită de tufe joase, veșnic verzi. Se uita la pavilionul principal al Centrului energetic și se gîndea că acolo, pe tablourile aparatelor de control, indicatoarele se apropie de linia care marchează sfîrșitul

unei așteptări îndelungate. În spatele Centrului energetic erau păstrate, în subsoluri adânci, cufundate în heliu lichid, bateriile de descărcare. Erau încărcate aproape pînă la limită cu energie. Niciînd încă nu s-a concentrat atît de multă energie. Vreme de șaptesprezece ani, zi și noapte, s-a scurs aici pe cablurile subterane energia acumulată pe toate continentele Pămîntului.

— Patru ani, spuse omul, oprindu-se în dreptul unei bănci.

Vîntul legăna alene felinarul agățat între doi stîlpi. Umbra dănuia pe șipcile băncii. Omului i se păru că umbra stă pe loc, în vreme ce banca, aidoma unei ființe vii, aci se afundă în beznă, aci se trage îndărăt la lumină. Omul o dojeni, amenințînd-o cu degetul :

— Nu-u ! Douăzeci de luni...

Nu observă că radiofonul portativ emitea de mult semnale. Semnalele acestea, care semănau cu țipătul unei păsări speriate, păreau că vin de undeva de departe și că nu-l privesc cîtuși de puțin. Pasărea începu să țipe tot mai tare și mai stăruitor, împiedicîndu-l să se concentreze. În cele din urmă o auzi. Scoase din buzunar radiofonul și răsuci butonul de acord. Pe micul ecran, de dimensiunile unei cutii de chibrituri, apăru fața tulburată a inginerului de serviciu.

— Ei, întrebă omul. Nu putea suferi să fie întrerupt din gîndurile sale.

— Iertați-mă că vă deranjez...

— Ei, repetă nerăbdător omul. Cuvintele de prisos îl iritau.

Inginerul își scoase cu o mișcare bruscă ochelarii de pe nas, dar se stăpîni și spuse aproape calm :

— Vă caută secretarul consiliului științific al Academiei.

— Bine. Spune-i... te rog să-i spui că mă aflu pe Aleca sudică.

Omul puse la loc radiofonul, se așeză pe marginea băncii și se frecă obosit la ochi. Deîndată ce înceta să se mai gîndească, se simțea obosit. Se uită la Emițător (de-aici se vedea numai conul) și rîse înfundat. În noaptea asta rezolvase o problemă care l-a frămîntat vreme

de cîteva luni. Da, va fi nevoie să se aducă unele modificări sistemului de protecție magnetică. În schimb, cei patru ani se vor reduce la douăzeci de luni. Ceea ce e puțin de tot — de zece ori mai puțin decît a trecut pînă acum.

— Douăzeci de luni, spuse el, încercînd să deslușească vîrfurile conului. Las' că mai găsesc eu ceva. Și-apoi o să se furnizeze și mai multă energie. Asta înseamnă nu douăzeci de luni, ci numai nouă... sau șapte...

Deodată simți bătăile puternice ale inimii. Se emoționa întotdeauna cînd se gîndea la clipa în care totul va fi gata. Azi însă inima îi bătea mult prea tare. Atît de tare, încît tresări auzindu-i aievea bătăile.

Era zgomotul unor pași pe alee. Se întoarse, văzu silueta unei femei și se ridică.

Femeia era foarte tînără, mult mai tînără decît omul care o aștepta pe bancă. Era îmbrăcată în niște haine care semănau cu un costum de schi. Fulgii de zăpadă cădeau pe părul ei negru, strîns într-o coafură înaltă. Fața femeii avea o expresie blîndă și de aceea cutele adînci de la colțurile ochilor păreau că nu-i aparțin.

Se întîlniră la mijlocul aleii, sub felinar. Stăteau la trei pași unul de altul. Pe pămînt, umbrele lor se agitau.

Femeia spuse încet :

— Bună seara.

Omul se trase brusc îndărăt, ascunzîndu-se în întuneric. Apoi întrebă :

— Așadar tu ești... secretarul consiliului?

— De trei luni, răspunse femeia. Nu știai?

Omul rămase tăcut.

— Nu ne-am văzut de mult, reluă ea vorba, după o clipă de șovăială.

— De nouăsprezece ani, preciză el. Da, aproape nouăsprezece ani. Ultima oară ne-am văzut aici. Ți-aduci aminte?

Femeia dădu din cap :

— Da. Pe vremea aceea era un maidan. Căutam un nume... pentru poligon.

Femeia zîmbi, își duse distrată un deget la bărbie și omul tresări, recunoscînd zîmbetul și gestul.

— Undeva pe-aici era un rîu, urmă ea. Nu, nu era un rîu, un pîrîiaș. Dar în el se oglindeau stelele. Foarte multe stele.

— Da, multe, încuviință omul. Mai tîrziu nu putea nimeni să înțeleagă de unde s-a luat numele acesta... Rîul nu mai e. De mult.

Se așezară pe banca udă din pricina zăpezii care se topise și rămaseră multă vreme tăcuți. Femeia se uita cu coada ochiului la el, dar omul stătea la marginea băncii, în întuneric, și nu i se vedea fața.

— Am venit cu o treabă, spuse ea, nemaiputînd răbda tăcerea.

— Da, rosti el indiferent.

— S-a produs o catastrofă cu mașina din subterană. Cred că știi, nu?

— Nu.

— Nu știi?!

Omul ridică închiudat din umeri:

— Nu.

— Bine, urmă ea, după o pauză. Am să-ți explic. E o mașină subterană experimentală de o construcție cu totul nouă. Vechile mașini coborau pînă la o adîncime de trei-patru kilometri. Aceasta a pătruns pînă la treizeci și șase de kilometri. Era de presupus că va ajunge la patruzeci. Dar s-a produs un accident. În mașină sînt trei oameni... Mă auzi?

Femeia scrută întunericul, dar nu putu desluși fața omului.

— Da, răspunse el, te aud.

— Au oxigen puțin, urmă ea. O parte din baloane s-au distrus cînd s-a produs accidentul. Oamenii vor putea însă să reziste un timp. Legătura e defectuoasă. E greu de spus cît vor putea rezista. E prețioasă fiecare oră... Nu mai e timp să se facă un foraj. Dacă forăm, nu mai apucăm să ajungem la timp... Mai rămîne o singură modalitate — electroforajul.

— A, știu! Omul se învioră: Știu: o descărcare dirijată. Se formează o sondă cu pereții fuzionați. Cîte zile se menține o astfel de sondă?

— Depinde, răspunse femeia. Nouă ne sînt suficiente cîteva ore.

Omul izbucni în rîs :

— N-o să puteţi face nimic ! Pentru asta e nevoie de o cantitate colosală de energie. Să străbaţi scoarţa Pămîntului... Acum îmi aduc aminte. S-au făcut experienţe pînă la adîncimi de douăzeci de kilometri. Da, da... Experienţele acestea au consumat o groază de energie. Am protestat atunci şi experienţele au fost sistate. Energia i s-a dat lui, urmă omul, arătînd cu mîna în direcţia Emiţătorului. Dar cînd a fost asta?... Acum opt ani. Da, acum opt ani.

— Energie există, spuse femeia. Există în bateriile poligonului tău. Oare tu...

Tăcu, căci îi venea greu să vorbească.

Omul se ridică şi făcu cîteva paşi. Apoi întrebă, fără a întoarce capul :

— Aşa a ordonat consiliul ştiinţific ?

Vocea lui trăda indiferenţă. Femeia se aşteptase la orice, numai la asta nu.

— Nu, răspunse ea. Nu e un ordin. Mai bine zis nu e chiar un ordin. La şedinţa consiliului toţi s-au pronunţat pentru folosirea energiei din bateriile tale, dar cu rezerva unanim acceptată ca ea să fie folosită numai dacă eşti de acord şi tu.

— Aşadar hotărîrea depinde de mine ?

— Da.

— Şi n-o să protesteze nimeni dacă...

— Nu.

Omul se întoarse la bancă şi se așeză.

— Spune-le că nu sînt de acord.

Femeia tresări şi se uită la el :

— Tu...

— Am zis — nu. Te rog să taci. Am să-ţi explic totul.

Femeia încerca zadarnic să-i vadă faţa. Vocea lui (aşa i se părea ei) venea de undeva de departe.

— Să zicem că dau energia acumulată aici în răstimp de şaptesprezece ani. Aveţi nevoie de toată energia, nu ?

— Da, de toată, întări femeia. Bateriile tale conțin aproximativ nouăzeci la sută din energia de care avem nevoie. Sonda trebuie să aibă un diametru mare și...

— Bine, o întrerupse el. Bine. O să luați energia și cei trei oameni vor fi salvați. Așadar, vom pierde o energie acumulată în șaptesprezece ani, în schimb vom salva trei oameni... Te-am rugat să nu mă întrerupi! Ascultă-mă pînă la capăt. Tu știi că energia acumulată aici este necesară pentru o experiență hotărîtoare. Dacă ajungem să realizăm viteze mai mari decît viteza luminii, vom deschide omenirii drum spre cele mai îndepărtate galaxii. Dar nu e vorba numai de asta. Navele cosmice se distrug adesea din cauză că motoarele lor nu sînt suficient de puternice. Cunoști statistica, sper. Dacă vom echipa navele cu noi motoare — și acesta este țelul final al muncii mele — vom salva viețile multor astronauți. După cum vezi, e un calcul rigid. Eu nu mă călăuzesc după considerente de ordin personal. Mă gîndesc la oameni. Într-un caz vor muri trei oameni, dar știința va face un salt înainte, va da tehnicii mijloace care vor preveni în viitor moartea a sute și poate a mii de oameni. În celălalt caz vom izbuti să salvăm trei oameni, dar vom pierde șaptesprezece ani și aceasta va duce inevitabil — direct sau indirect — la alte victime omenesti. Ai înțeles tot?

— Da, răspunse încet femeia. Mă îngrozesc la gîndul că ești așa.

Omul zîmbi ironic și-i aruncă o privire scurtă.

— Ai ceva de obiectat? Argumente rezonabile? Sînt gata să te ascult.

Femeii îi era frig. Uitase de caloriferul electric din costum. Zăpada cădea pe umerii ei și nu se topea.

— Da, spuse ea după o tăcere îndelungată. Am argumente. Tu ai dreptate. Navele cosmice au nevoie de motoare puternice. Aceasta va deschide drumul spre galaxii și va împuțina catastrofele. Dar toate acestea sînt o chestiune de viitor. Deci e timp destul pentru ele. Tu nu ești singurul care te gîndești la motoarele de acest fel. Da, îmi dau bine seama că descoperirea ta e ceva cu totul excepțional. Dar și alte tipuri de mo-

toare ne vor ajuta, în anii apropiați, să evităm catastrofele datorate forței insuficiente a motoarelor. Nu, nu, nu se poate să-ți argumentezi în felul acesta refuzul.

Omul zîmbi cu indulgență.

— Zîmbești, spuse femeia cu mîhnire în glas. Nu văd, dar știu că zîmbești... Te-am văzut de-atîtea ori așa! Simt că nu ai dreptate și nu pot s-o dovedesc... E greu de discutat cu tine. Dar e oare drept ca din această cauză cei trei...

— Nu e drept, răspunse el sec. Bine, să zicem că acum e mai important să salvăm trei oameni decît să mizăm pe rezultatele îndepărtate ale experienței mele. Dar ce poate să contrabalanseze importanța ei științifică? Nimic!

— Nimic, repetă femeia. Și totuși viața unui om prețuiește mai mult. Știința e făcută pentru oameni.

— Acesta-i adevărul adevărat! Eu îmi fac experiența nu ca să mă amuz. Pentru oameni o fac. Asta îi va face mai puternici, mai fericiți...

— Nu, nu! Mi-e greu să discut cu tine. Dar eu... eu încep să cred că acum experiența ta nu va face decît să frîneze dezvoltarea științei.

Omul se uită la ea. Avea impresia că discuția era încheiată. Acum îl interesa doar logica raționamentelor ei. O întrebă curios:

— De ce?

Femeia nu-i răspunse imediat. Ședea nemișcată și fulgii de zăpadă i se aninau de gene. „Are ochii negri, negri de tot, își zise omul. Negri și nu albaștri deschisi...” Se sili să-și întoarcă privirea spre Emițător. Mult mai greu îi era însă să-și schimbe firul gîndurilor. Era pentru întâia oară după un lung răstimp cînd gîndurile nu mai voiau să i se supună. „Ciudat, își zise, vor trece patruzeci sau cincizeci de ani și acest puternic Emițător li se va părea oamenilor greoi și caraghios, pe eîta vreme frumosul, frumosul pe care-l întruchipează ea, va stîrni admirația și după mii de ani... Și dacă ar fi ea acolo, sub pămînt?...” Pentru o clipă avu impresia că la capătul luminat al băncii nu se află nimeni.

— Am să-ți explic, spuse femeia. Își dădea silința să vorbească liniștită, cîntărind fiecare cuvînt. Am să-ți explic în limbajul argumentelor logice, pe înțelesul tău. Cei care dezvoltă știința sînt oamenii. Acum ei înfruntă riscurile și săvîrșesc fapte de eroism, știind că la nevoie se va face totul pentru a li se da o mîna de ajutor. Vorbesc nu numai despre cei care se află acum acolo, în cabina mașinii subterane. Vorbesc despre echipajele navelor cosmice, despre expedițiile pe alte planete, despre constructorii orașelor submarine... Ei știu bine că, în caz de nevoie, îi vor sprijini toți. Asta le sporește puterile, asta... Iartă-mă, m-am abătut de la limbajul logic. Logică și numai logică! Dezvoltarea tehnicii depinde într-o anumită măsură de faptul că oamenii cred în sprijinul întregii omeniri. Dacă credința aceasta va fi o dată înșelată... Înțelegi? Azi nu dăm energia bateriilor tale, mîine cineva va sta la îndoială dacă să înfrunte sau nu riscul, altcineva se va arăta mai puțin cutezător... Și așa în toate domeniile științei, oriunde omul se încheștează în luptă cu natura. În ansamblu aceasta va avea un efect atît de negativ, încît experiența ta și alte zeci de experiențe de felul acesta...

Femeia continua să vorbească, dar el nu mai auzea nimic. Înțelesese dintr-un cuvînt ideea ei și acum vedea mult mai departe decît vedea ea însăși.

— Destul! spuse el cu un glas infundat. Se poate să ai dreptate. Logica pare să nu fie de partea mea.

Femeia scruta întunericul. Lumina felinarului o izbea în ochi. Abia deslușea silueta pudrată cu zăpadă a omului.

— Ești... de acord?

— Ascultă, întrebă el, uitîndu-se la conul Emițătorului, să zicem că dau energia. Să zicem. Dar nu există certitudinea că acest... electroforaj va reuși. N-a fost încercat încă niciodată la o asemenea adîncime. În cazul acesta energia se va irosi în zadar.

— Da, răspunse ea, nu există o certitudine absolută. Însă toate calculele... Un eșec este aproape de neconceput. Dar și experiența ta...

— Aș! o întrerupse el înciudat. Experiența mea va fi încununată de succes. Afară de asta, chiar și un rezultat negativ ar prezenta importanță pentru știință.

— Bine, nu zic ba. Dar... cum ai hotărît totuși?

— Cum am hotărît? întrebă el, la rîndul său. Va să zică hotărîrea depinde de mine...

Femeia îi răspunse încet de tot:

— Așa a decis consiliul.

— În cazul acesta eu sînt împotrivă. Nu dau bătărilor.

— De ce? întrebă ea liniștită și omul simți cît de greu îi venea ei să-și păstreze calmul.

— Liniștește-te, spuse el, cu o surprinzătoare duioșie în glas. Am să încerc să-ți explic. Ți-aduci aminte cum eram eu acum douăzeci de ani? Acum însă... În definitiv, tu ești mai tînără decît mine numai cu doi ani. Eu însă sînt aproape un bătrîn. E bine că nu mă contrazici. Tu ai fost întotdeauna cinstită. Ei bine, acum eu sînt aproape un bătrîn, pe cînd tu tot tînără ai rămas. Ca atunci. Emițătorul acesta mi-a luat totul. Și pe tine mi te-a luat, și toată viața mea.

— Nu, protestă femeia. Eu singură...

— Fie și așa, se învoi omul. Fie și așa. Nu e de vină Emițătorul că te-am pierdut. Dar de șaptesprezece ani eu stau aici, la poligon. De șaptesprezece ani. Taci? Ei bine. Ești tot atît de inteligentă cum te știu. Îți dai seama că dacă aș fi muncit numai cît doi sau cît trei, Emițătorul ar fi fost gata peste șaizeci de ani. Desigur, am fost ajutat. Mi s-a dat mult mai mult ajutor decît am cerut. Dar nici o mie de muzicanți dintre cei mai buni nu pot să cînte ca un singur muzicant de geniu. Știi că nu mă supraestimez.

— Știu, spuse ea cu o sforțare.

— În primii ani, urmă omul, mi-a fost greu aici. Dar îmi dădeam seama că sînt răspunzător față de oameni pentru creierul meu. Trebuia să-l folosesc cu un randament maxim. Am lucrat cîte optsprezece ore pe zi. Și în fiecare secundă din aceste optsprezece ore îmi sileam creierul să lucreze cu maximum de intensitate.

Am făcut în așa fel, încît medicii să nu se poată atinge de mine. Lucram la uzură...

Omul tăcu, apoi deodată izbucni în rîs :

— Îmi venea să trec munții și să mă duc la oameni... Mă trăgea într-acolo. Îmi aduceam aminte de locul nostru de pe malul înalt al Volgăi... Dar nu-i vorba de asta. Nu puteam să plec. Știam că nu am dreptul să condamn mașina asta la inactivitate. Aici se lovi cu degetul peste frunte. Uneori îmi zic că am avut pur și simplu ghinion. În medicină, în biologie, în chimie, în oricare alt domeniu al tehnicii aș fi lucrat laolaltă cu oamenii. N-aș fi fost atît de singur. Munca mea însă mă țintuia la masa de scris și cerea singurătate. Ceea ce făceam eu se afla undeva la hotarul dintre fizica teoretică și filozofie. Căutam să pătrund ideile generale, să caut principiile comune... Așa sau aproape așa a lucrat cîndva Einstein. N-aveam nevoie de laboratoare, nu trebuia să plec în expediții. Mi se puneau la dispoziție informații selecționate. Undeva se făceau calculele de care aveam nevoie... La început am avut prieteni, colaboratori. Dar cu fiecare an sarcina mea se îngusta tot mai mult. Energie, energie, energie! În lupta pe care o duceam pentru energie nu-mi puteam îngădui zece minute pentru o convorbire intimă. Așa se face că am rămas fără prieteni. Cît despre colaboratori... Nu-i văd aproape de loc. Vorbim de la distanță. Cineva construiește piesele Emițătorului ; dar am eu oare posibilitatea să fac o vizită la uzină ? Cineva lucrează la mașinile de calcul ; am eu oare timp să stau de vorbă cu oamenii aceștia ?... Șaptesprezece ani ! Cred că drumul acesta s-ar fi putut străbate fără atîta încordare în vreo treizeci de ani. Eu l-am străbătut în șaptesprezece și am plătit scump pentru asta.

— Dacă ai fi lucrat împreună cu oamenii, replică femeia, l-ai fi putut străbate în doisprezece ani. Sau în zece. Te-ai gîndit la asta ?

— Nu, răspunse omul. Nici acum nu mă gîndesc. Crede-mă : nu mă plîng și nu regret nimic. E o mare fericire să trăiești mereu în vîrtejul ideilor, să răzbați cu puterea minții pe un tărîm necunoscut încă omului.

Nu regret nimic. Asta e viața mea. Da. Dar uite că vii tu și-mi ceri să șterg eu însumi cu buretele toate astea. Îmi spui că sînt pe moarte trei oameni care și-au închinat viața rezolvării unei probleme științifice. Dar și eu mi-am consacrat viața rezolvării unei probleme științifice. Tu vrei să-i salvezi. E nobil din partea ta. Foarte nobil. Dar îți dai tu oare seama că atunci am să mor eu? Eu nu pot să mai aștept șaptesprezece ani, iar fără asta viața mea... Ei bine, spune-mi: e drept oare ca oamenii aceștia să fie salvați cu prețul vieții mele? Îmi închipui că munca mea prezintă și ea importanță. Cred că cei șaptesprezece ani ai mei valorează tot atît cît coborîrea lor la o adîncime de treizeci și șase de kilometri. Atunci de ce ei da și eu nu? De ce? Logica e totuși de partea mea. Logica și echitatea.

Femeia nu-i răspunse. Privea zăpada și se gîndea că acolo, sub pămînt, trei oameni se sufocă de dogoare. Instalația refrigerentă probabil nu funcționează și șuvoaiele invizibile de căldură răzbat prin învelișul izolator în interiorul mașinii...

Pămîntul începu să se lumineze încetul cu încetul. Mai întîi se iviră niște fișii albe pe marginile aleii, apoi un păienjenis alb se întinse peste dalele de beton ale aleii, cuprinzînd și partea neocupată a băncii. Frunzele late ale arbuștilor se plecau sub povara zăpezii. Conul Emițătorului se făcuse cu desăvîrșire alb. Zăpada se strîngea în cutele hainei bărbatului și acoperise cu un strat uniform puloverul femeii.

— Bine, spuse femeia, scuturîndu-și zăpada de pe genunchi, am să transmit consiliului hotărîrea ta. Plec. N-o să-ți ia nimeni bateriile. Dar trebuie să-ți spun ce cred eu despre toate astea. De altfel e părerea mea personală, așa că tu...

Omul făcu un gest brusc cu mîna:

— Vorbește!

Femeia rămase multă vreme tăcută. Omul se uita la ea. „Oare o mai iubesc și acum?” își zise. De mulți ani nu-și mai adusese aminte de ea. Dar iată că acum, cînd a venit, inima lui se strîngea din nou de durere și sentimentul pierderii suferite îl apăsa din nou.

— Mi-e greu să-ți spun totul, încep femeia, dar am să-ți spun.

— Spune, șopti bărbatul.

Voia să-i audă vocea. Numai vocea!

— Ei, bine, ascultă. Vorbea cu privirea ațintită înainte, în pâcla albicioasă. Te-ai schimbat foarte mult. Ai încetat de a mai fi om și comunist. Mă tem că în curând n-ai să mai fii nici savant. Nu, acum ascultă-mă! Tu însuși ai vrut-o. Atunci ascultă... Mai înainte trăiai pentru oameni. Semănai cu aceia care pe vremuri acopereau cu corpul lor ambrazurile cazematelor. Azi n-ai mai face asta.

— Te înșeli! spuse el rece.

— Nu, nu mă înșel. Ai socoti că este important să-ți conservi creierul pentru binele oamenilor. Pentru binele oamenilor n-ai fi dispus să-ți salvezi tovarășii! Tu cunoști bine aritmetica calculelor logice și ai uitat cu desăvârșire matematica superioară a relațiilor dintre oameni. Acolo, în afara poligonului, toți socot că viața ta e o pildă de eroism. Numai de-aceea te-a lăsat consiliul științific să spui tu ultimul cuvânt. Noi nu știam însă că viața ta a încetat de mult de a mai fi o pildă de eroism. E și vina noastră. Da, munca ta cere singurătate. Dar nu o singurătate ca aceea pe care ți-ai creat-o tu! Încetul cu încetul ai început să nu mai observi nimic în jurul tău. Socoți un merit că ai trăit și ai muncit în singurătate. Îți închipui că ți-ai dăruit creierul oamenilor și aceasta justifică totul. Greșeală! De la un anumit moment tu ai încetat să mai lucrezi pentru oameni. Ai încetat să te mai gândești la oameni. Munca a devenit pentru tine un scop în sine. Ceea ce e de neiertat, chiar dacă ai fi de trei ori genial. Tu ai făcut în șaptesprezece ani un lucru care altora le-ar fi solicitat mult mai mult timp. Dar oare ai lucrat singur?! Tu n-ai găsit timp să te interesezi de ceilalți, de cei care au acumulat această energie... Vorbesc de toți oamenii de pe Pământ. Vreme de șaptesprezece ani ei au păstrat cu grijă fiecare particulă de energie pentru bateriile tale! Au renunțat la multe proiecte ispititoare și asta tot pentru bateriile tale! Ei au căutat, s-au gândit, au construit... Toți laolaltă, ei au dat incomensurabil

mai mult decît ai dat tu. Și ar fi vrut să dea și mai mult. Dacă nu survenea catastrofa asta, peste o săptămînă ai fi început să primești de trei ori mai multă energie. Așa au hotărît oamenii, cu toate că tu nu ți-ai găsit timp să stai de vorbă cu ei.

— Așa... s-a hotărît?

— Da. Proiectul a fost aprobat. Dar mai are asta vreo importanță acum? Tu spui că Emițătorul a devenit țelul vieții tale. Oamenii știu asta. Dar tu știi oare cîți oameni și-au dat viața pentru Emițător? Și-au dat-o în înțelesul cel mai adevărat al acestui cuvînt. Statistica, așa cum spui tu...

— Nu exagera, răspunse el calm. La poligon nu s-a produs nici un accident. Nu te grăbi, gîndește-te la ceea ce spui.

— M-am gîndit. M-am gîndit mult, spuse încet femeia. La poligon n-a fost nici un accident. Iar în afara poligonului pentru tine nu mai există nimic. Mai bine zis există o omenire abstractă.

— Ești nedreaptă.

Femeia schiță un zîmbet amar.

— Nedreaptă? Acum un an mi-a murit fiul. Un accident pe șantierul unei centrale termonucleare. Erau grăbiți... El și colegii lui... Taci! Taci și ascultă! Așa s-a întîmplat nu o dată în tot acest răstimp. Da, energia strînsă în bateriile tale a costat scump, foarte scump. Ție nu ți s-a spus nimic. Nu ți-aș fi spus-o nici eu, dar ai amintit aici de echitate.

— Iartă-mă...

— Să te iert? N-ai înțeles nimic. Nimic! Oare oamenii au făcut asta de dragul tău? Oare experiența ți-e necesară numai ție? Ah, ce greu e de vorbit cu tine!...

— Iartă-mă, repetă omul. Mi-aduc aminte că atunci și-au găsit moartea patru oameni. Dar nu mi-aș fi închipuit că unul din ei...

— Nici acum nu te gîndești la alții. Ai obținut anularea experiențelor cu electroforajul și ai luat energia în bateriile tale. Exploratorii subterani n-au ridicat obiecții. Dar și ei își iubeau meseria și au continuat să-și experimenteze mașinile. Unii înfruntau riscul știind că nu s-ar fi expus la nici o primejdie dacă s-ar fi conti-

nuat experiențele cu electroforajul. De fapt, cei trei stau acum blocați în mașina lor pentru că acum opt ani tu le-ai luat energia care le era destinată. Femeia se ridică. Dacă ar fi să hotărască echipajul mașinii subterane, bateriile ar rămîne la tine. Pînă și consiliul ți-a lăsat ție ultimul cuvînt. Și rău a făcut! Dar fie! O să facem noi ceva și fără bateriile tale. Nici nu poți să-ți închipui cît de mizere sînt rezervele Centrului tău energetic în comparație cu ceea ce avem noi.

— Toate rezervele au fost trimise aici. Voi n-aveți aproape nimic.

— Avem! Acum șase ore, pe întreg cuprinsul globului pămîntesc s-a oprit furnizarea energiei.

Omul o privi țintă și clătină din cap.

— O să fie prea tîrziu.

— Nu. Am oprit toate uzinele. Am sistat aproape toate lucrările. Am anulat zborurile tuturor rachetelor cosmice. Am stins lumina în toate orașele. Nimeni — mă auzi? — nimeni n-a protestat, nimeni nu s-a plîns... S-a oprit totul! Oamenii dau din proprie inițiativă și energia din bateriile de uz personal. Totul — de la giganticele centrale termonucleare pînă la generatoarele portative pentru turiști — lucrează numai pentru salvarea celor trei oameni.

— O să fie prea tîrziu, repetă el cu încăpăținare.

— Nu. Îi vom salva. Fără bateriile tale. După cum vezi, n-am oprit furnizarea curentului aici, la Centrul tău energetic. Geamurile pavilioanelor tale sînt luminate. Aleea asta e luminată și ea. Acolo însă s-au stins luminile de pe străzi, s-au închis teatrele, muzeele, laboratoarele. Pînă și copiii se gîndesc la ora asta numai la energie.

— Prostii! replică el pe un ton violent. Teatre, copii... Prostii! Pentru teatrele și muzeele astea, pentru iluminatul străzilor revine o parte cu totul neînsemnată din consumul total de energie. O zecime de procent. Cu asta sau fără asta trebuie să acumulați energie cel puțin timp de două zile. O să întîrziți. Treizeci și șase de kilometri...

— Da, treizeci și șase! Dacă va fi nevoie, vom răzbi pînă-n centrul Pămîntului. Sîntem mulți. Un singur fulg

de zăpadă e o nimica toată, chiar dacă e mare. Dar cînd sînt mulți și vin grămadă... Tot așa și oamenii. Pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni. Nu, am greșit. Opt miliarde minus un om. Pe tine nu te putem pune la socoteală. Tu ți-ai pierdut acest drept.

Bărbatul ridică din umeri :

— Depinde. Rămîne de văzut. Uneori omul de știință trebuie să meargă...

— Nu! îl întrerupse femeia. Nu trebuie! Înainte vreme era încă posibil ca omul să vadă mai departe decît omenirea. Acum — nu. Azi omenirea vede mai departe decît omul. Ai să înțelegi și tu asta... mai târziu.

Zicînd acestea, femeia îi întoarse spatele și se îndepărtă. Bărbatul rămase pe bancă. Fulgii de zăpadă acopereau cu grijă urmele lăsate de picioarele ei.

— Zăpadă! spuse mirat omul, uitîndu-se la urmele acestea.

Abia acum observase că ninge.

Încercă să-și imagineze străzile cufundate în întuneric ale orașelor, secțiile uzinelor automate cu mașinile oprite, siluetele negre ale navelor cosmice pe rampele de lansare pustii... Apoi încercă să-și închipuie cabina mașinii subterane și nu putu. Încetase de mult să se intereseze de tot ceea ce nu avea vreo legătură cu Emițătorul. Se gîndi că nici nu știe măcar cine sînt cei trei oameni. Nici prin cap nu i-a trecut să întrebe. Trei oameni... O cifră și atît. În clipa aceea îl străfulgeră un cu totul alt gînd : „Ea avea un băiat mare...”

Se ridică și se îndreptă spre rampa centrală. Fulgii de zăpadă îi cădeau pe față și se topeau. Asta îl împiedica să se gîndească. Își șterse înciudat fața cu palma. Rampa centrală era acoperită cu zăpadă. Razele reflectoarelor, ticsite de fulgii de zăpadă, păreau orbitor de albe. „Rău, foarte rău! își zise omul. N-am timp să mă gîndesc la toate astea.”

Scoase radiofonul și apăsă pe un buton. Fulgii cădeau pe ecran. Omul se aplecă pentru ca să-l poată vedea pe inginerul de serviciu.

— Ascultă-mă cu atenție, îi spuse el inginerului. Comunică consiliului științific că bateriile poligonului

„Rîul înstelat“ se pun la dispoziție pentru salvarea mașinii subterane. Apoi oprești recepția energiei. Stingi lumina pe teritoriul poligonului. Toată lumina, pînă la cel din urmă bec. Afară de linia de siguranță din pavilionul bateriilor. Ai înțeles ?

— Da, răspunse scurt inginerul. Se așteptase, pare-se, să primească aceste dispoziții, așa încît nu-l mirară. Asta-i tot ?

— Nu. Cîți oameni sînt la poligon ?

— Doisprezece, răspunse inginerul și după o pauză adăugă : Cu dumneavoastră.

— Bine. Anunță-i pe toți că vom pregăti bateriile pentru transport. De altfel... La această operație poate să ia parte numai cine dorește.

Inginerul schiță un zîmbet și răspunse :

— Se face.

— De ce zîmbești ? întrebă omul. Cred că n-am spus nimic de rîs.

— Nu, nu, se grăbi să-l încredințeze inginerul. Atît că toți oamenii sînt deja aici. Vă așteptăm.

„Obraznicul!“ își zise omul fără răutate și închise radiofonul.

Ninsoarea se întetea. Acum părea ca o ploaie torențială : fulgii alcătuiau șuvițe albe. Dar totul se petrecea într-o tăcere absolută și de-aceea era ca un cîntec solemn fără cuvinte. „E liniște. O liniște ciudată, își zise omul. Pentru întâia oară după mulți ani gîndurile i se succedau încet și în dezordine. Vocea ei nu s-a schimbat de loc. Miroase a ger. Oare să aibă miros zăpada?... Azi n-a trecut reoplanul de cursă, ceea ce înseamnă că și zborurile au fost oprite... Băiatul trebuie să-i fi semănat...”

Omul se opri și ducîndu-și palma streașină la ochi se uită lung la conul Emițătorului. Deodată își imaginează absolut limpede ceea ce aștepta de atîta vreme. Din con țîșni o flacără puternică și o rază orbitoare, străfulgerînd norii, se precipită spre stele. „Zăpada, își zise omul. Reflexele zăpezii. Dar și ea greșește... Cum a spus ? „Simt că nu ai dreptate și nu pot s-o dovedesc“. Acum nu pot să i-o dovedesc eu... Cine are totuși dreptate ? Cine?... Energia aceasta aparține într-adevăr oa-

menilor. Eu nu sînt de acord s-o consum, dar părerea mea e doar o părere personală. Fie și așa. Dar viitorul? Da, da. Pe noi o să ne judece viitorul.“

Deodată se făcu întuneric. Omul închise ochii și porni cu pași siguri înainte. Cînd ochii i se obișnuiră cu întunericul, îi deschise iar și se uită la Emițător. Deslușea anevoie niște vagi pete albe. Emițătorul semăna în întuneric cu o stîncă uriașă troienită de zăpadă.

Omul scoase radiofonul și acordă ecranul.

— Da? întrebă inginerul de serviciu. De după lentilele groase ale ochelarilor privirea lui era blîndă, calmă, atentă.

— Intră în legătură cu secretarul consiliului, spuse omul. Mașina ei e undeva pe drum. Transmite-i în numele meu că pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni, fără nici o scădere. Ai înțeles?

— Da, răspunse imperturbabil inginerul. Trebuie să-i transmit secretarului consiliului că pe Pămînt sînt opt miliarde de oameni. Fără nici o scădere.

Uraganul era saturat de electricitate. Prin norii aproape lipiți de pământ șerpuiau fire de foc pe care vârtejurile le sfîșiau împrăștiindu-le pe bolta cerului. La zenit ardea o pată încinsă pînă la incandescență — „ochiul furtunii“. Din bezna care stăruia în jurul „ochiului furtunii“ se înfigeau în pământ, zorite nevoie mare, cuțitele late ale fulgerelor. Perdeaua deasă a ploii se aprindea în răstimpuri ca un val de metal topit. Vîntul biciuia, urlînd nerăbdător, șuvoaiele scînteietoare de apă, care se izbeau unele de altele, se împleteau și fierbeau răspîndind o spumă purpurie.

Pilotul rămase îndelung la geam, ascultînd urletul răgușit al furtunii.

— Asta-i un spectacol, spuse el în cele din urmă. Jocuri de artificii, nu uragan. Pentru „Pasărea albastră“ e nevoie de încercări serioase. Ia spune, doctore, asta-i tot ce au putut să dea meteorologii voștri?

Medicul, care ședea pe o canapea într-un colț retras al camerei, se uită la pilot. „Ca o stîncă, își zise. E curios că nu s-a gîndit nimeni să-l fotografieze așa: silueta lui neagră și fulgerele.“

— Uraganul nu e chiar de lepădat, răspunse medicul. Gradul unsprezece. Centrul uraganului se află deasupra rampei de lansare. Căutăm să nu prea facem zgomot. La șaizeci de kilometri spre est începe zona unei întreprinderi forestiere.

— Gradul unsprezece? întrebă pilotul. Pe Jupiter, chiar și în straturile superioare ale atmosferei, „Pasărea albastră“ va avea de înfruntat uragane de zece ori

mai puternice. Am adus niște fotografii făcute de rachetele de recunoaștere. E rău dacă pentru meteorologii voștri gradul unsprezece e o limită.

— Nu e o limită, replică medicul. Dumneata erai așteptat să vii mâine. Pentru azi meteorologilor li s-a comandat un uragan obișnuit. Au executat comanda și atât. Dacă li se va comanda un uragan catastrofal, vor face unul catastrofal. Ba chiar și unul supercatastrofal.

Pilotul se retrase de la geam și se opri în mijlocul camerei. Cercetă atent, oarecum nedumerit, rafturile înalte cu cărți și biroul mare, pe care se odihneau, claie peste grămadă, alte volume. Medicul cunoștea privirea aceasta. Oamenii care poposesc rar pe Pământ găsesc deplasat spațiul neeconomic al clădirilor terestre.

— O mașină trebuie încercată în cele mai grele condiții, repetă pilotul.

Medicul putea să mai amâne cu câteva minute discuția asta inevitabilă și ar fi vrut tare mult s-o facă, totuși răspunse :

— „Pasărea albastră“ poate să nu mai fie pusă la încercare. A trecut toate probele.

Pilotul se întoarse la geam și coborî storurile. Țesătura metalică compactă alunecă în jos. Numaidecît se făcu mai multă liniște. Becurile ascunse după învelișul mat al plafonului de sticlă se aprinseră.

— Vrei să stăm de vorbă ? întrebă pilotul.

Medicul îi arătă tăcut un fotoliu. Așezându-se, pilotul remarcă un tubuleț albastru din material plastic ce stătea pe birou între filele unei cărți deschise.

— E un caleidoscop ? întrebă mirat. Ochii lui albaștri se întunecară și fața i se îmbună numaidecît. E... al dumitale ?

— E al proiectantului principal, răspunse medicul.

Pilotul se uită la interlocutorul său. Era doar o privire fugară, dar însușirea proprie astronautilor de a surprinde într-o clipă principalul îi îngădui pilotului să vadă în ochii medicului o stare de încordată așteptare.

— Spune-mi, întreabă prudent pilotul, proiectantul principal... n-a zburat niciodată ?

Medicul ridică din umeri.

— Ce înseamnă a zbura ?

Pilotul se uită din nou la dînsul. Pe fața medicului, foarte slabă, de o paloare bolnăvicioasă, nu se clintea nici un mușchi.

— A zbura înseamnă a te ridica deasupra pămîntului cu o mașină, îl lămuri politicos pilotul.

— În cazul acesta proiectantul principal a zburat, spuse medicul. A zburat în ziua în care ai fost dumneata întîmpinat după primul raid pe Mercur. Proiectantul principal era pe-atunci... un copil. Voia să-ți semene. Voia să zboare. În ziua aceea a încercat să decoleze cu prima sa mașină. O făcuse din bucăți de placaj și dur-aluminiu. O jucărie. Dar această... mașină a decolat. S-a ridicat la cincisprezece metri. Apoi s-a prăbușit. Cam asta-i tot. A început să umble după trei ani. Mai întîi în cîrje. Nu i s-a permis să zboare. Nici măcar cu elicopterele care fac curse în suburbii.

Uraganul se potolea încetul cu încetul. Afară, vîntul vuia uniform.

— Da, spuse pilotul. Cred că aveți piloți de încercare buni. Unui proiectant îi vine greu dacă n-a zburat niciodată cu mașini adevărate.

— Noi nu avem piloți de încercare. Proiectantul principal și-a încercat întotdeauna singur mașinile. Toate probele cu „Pasărea albastră“ el le-a făcut. Și azi a zburat...

— Proiectantul principal a murit acum opt zile, vorbi rar pilotul. A murit și morții nu zboară.

Medicul clătină din cap. Erau multe de spus și asta îl deprima. Luă caleidoscopul de pe filele cărții și împinse cartea înspre pilot :

— Poftim, privește aici. Vulturul zbura spre Soare și a murit. A murit în zbor... și nu s-a prăbușit, ci și-a continuat zborul.

Cartea era deschisă la o filă cu alte versuri, dar pilotul îl recunoscuse pe autor și își aminti aceste rînduri :

*El a murit ! Dar totuși nu putea
Să cadă-ntr-a planetelor vîltoare,
Căci nu era în hăul ce-l pîndea
Puterea gravitației prea mare...*

Spuse cu blîndețe în glas :

— Asta-i poezie.

— Da. Asta e poezie, repetă mașinal medicul.

Mîinile îi tremurau, făcînd să sune cu un clinchet trist cioburile din caleidoscop.

★
★ ★

— Da-a, spuse pilotul după un răstimp. Dar dumneata însuși ai spus că proiectantul principal n-a decolat niciodată la bordul unor mașini adevărate. S-au folosit piloți automați ? Nu ! Pentru încercarea noilor mașini, pentru zborul prin uragan e nevoie de un om. Aici se cere inteligență, îndrăzneală, voință, inventivitate.

— Da, replică medicul. Mașinile pot să facă ceea ce pot. Omul știe să facă și imposibilul.

— Așadar piloții automați se exclud. Proiectantul principal dirija nava de pe sol. Numai așa. Dar dacă e vorba de obișnuita dirijare prin radio, se cere o foarte precisă coordonare a mișcărilor. Trebuie să știi să muți fulgerător mîna de la o manetă la alta, trebuie... să fii aproape tot atît de sănătos ca și pentru un zbor. Nu, e exclus și asta. Mai rămîne o singură posibilitate — dirijarea bioelectronică de la distanță. Este ?

— Da, răspunse scurt medicul.

— Bine, urmă pilotul. Acum vorbea cu mai multă siguranță în glas, mai rigid. Așadar bioelectronica. Omul stă pe Pămînt, în fața tabloului de comandă, ur-

mărește după aparate zborul mașinii și manevrează în gînd comenzile. Aparatajul intensifică biocurenții care apar în creier și în mușchi, iar stația de radio transmite semnalele mașinii. Am urmărit și eu un astfel de zbor. Pe o vreme bună și fără vînt, mașina s-a ridicat la vreo sută de metri și a descris încet un cerc pe deasupra terenului de zbor. Apoi a aterizat. Un divan zburător...

Medicul îl întrerupse nerăbdător :

— „Pasărea albastră“ e cea de-a patra mașină creată de el. Pe toate le-a încercat singur. E cu totul altceva. Ședea pe scaun. N-avea nici tablou de comandă, nici aparate. Înțelegeai dumneata — nimic ! Ședea cu ochii închiși și vedea în gînd tot zborul, de la decolare pînă la aterizare. Își imagina în toate amănuntele fiecare mișcare a pilotului. Biocurenții erau înregistrați. Pe bandă apăreau două serii de oscilații : una reprezentînd condițiile imaginare ale zborului, cealaltă — acțiunile imaginare ale omului. Apoi banda aceasta servea ca program pentru automatele electronice de la bordul rachetoplanului. Mașina efectua zborul conceput în gînd de om. Aparatele înregistrau comportarea navei. Construcției i se aduceau cuvenitele modificări. Apoi urmau alte încercări, în condiții tot mai complexe. Omul își imagina aceste condiții, trăia în gînd zborul și înregistrarea biocurenților se adăuga la memoria electronică a automatelor de comandă... Știu ce vrei să spui. Știu ! Da, se pot ivi lucruri neprevăzute. Dar mașina are și ea diferite înregistrări. Omul trăiește zborurile în cele mai felurite condiții. Prevede tot ce poate fi întîmpinat într-un zbor real.

— Nu se poate prevedea totul, obiectă pilotul. Își dădea silința să vorbească calm. E ceva ca într-un caleidoscop. Poți dumneata să prevezi infinitele combinații ale cioburilor ?

— Eu nu pot, răspunse ferm medicul, uitîndu-se la caleidoscop. Proiectantul principal... putea. Își cunoștea mașinile. Începea cu zboruri simple și trecea treptat la zboruri mai complicate. După fiecare zbor imagi-

nar se efectuau zboruri reale de verificare. N-am avut nici un accident. Încercările cu „Pasărea albastră“ se fac deja de o jumătate de an. Proiectantul principal a efectuat treizeci și șase de zboruri pe Iupiter. Pe un scaun obișnuit, într-o cameră ca toate camerele. Zboruri imaginare, de fiecare dată tot mai adînc și mai adînc în atmosfera lui Iupiter. Dumneata... dumneata, de fapt, abia ai să vii în atingere cu atmosfera lui Iupiter. Suprasarcina e de vină. Atîta vreme cît se va afla un om la bordul rachetoplanului, nu se va putea realiza mai mult. Nava va rezista, omul nu. Proiectantul principal putea pătrunde foarte adînc în atmosfera lui Iupiter. Acesta este avantajul metodei sale. Și mai e un avantaj: electrogramele zborurilor imaginare și reale efectuate de cei mai buni piloți pot fi strînse la un loc și atunci automatele vor dispune de experiența sintetizată a omului. Și nu numai de experiență, ci și de cutezanța și abnegația lui. Vor dispune de stilul uman, care le lipsește mașinilor electronice obișnuite. Se poate imprima o colecție de electrograme de o sută, de o mie de ori. Pentru multe nave. Pentru multe mașini, aici, pe Pămînt. Dar n-am apucat s-o facem...

— Da, spuse pilotul. Zboruri imaginare spre un Iupiter imaginar. Putem să ne imaginăm cel mai teribil uragan, dar va fi el oare așa ca unul real?

— Va fi! strigă cu o surprinzătoare ciudă în glas medicul. Nu există uragane pe care omul să nu și le poată închipui. Gîndirea omului e... e... Trebuie să înțelegi un lucru simplu. Posibilitățile fizice ale omului sînt limitate. Natura a stabilit cu zgîrcenie anumite limite. Da, da, firește, ele pot fi depășite. Se pot crea oameni înalți de trei metri, puternici și rezistenți. Dar aceasta nu va schimba în esență nimic. Există anumite limite și ele pot fi doar deplasate puțin. O singură însușire a omului nu are nici o limită — însușirea lui de a gîndi. Înțelegi dumneata?

Pilotul dădu din cap:

— Înțeleg. Înțeleg totul, afară de un singur lucru. Eu am fost invitat de proiectantul principal; dar văd că sînt privit aici ca un dușman. De ce?

Medicul puse caleidoscopul pe birou și se frecă oboșit la ochi.

— De ce? repetă pilotul întrebarea.

— E greu de explicat, replică medicul. Înțelege, cîndva ne-am îndoit cu toții că proiectantul principal... va putea... Apoi am crezut și de-atunci am trăit aici cu toții în numele aceluiași scop. Am înțeles ce înseamnă gîndirea omului. Nu, altceva voiam să spun. Închipuie-ți că oamenii lucrează cu vreun reactor din cele mai puternice sau cu o instalație electronică. Acestea sînt niște mașini. Ele pot fi admirate și atît. Noi am făcut însă experiențe cu gîndirea omului și i-am văzut forța nemărginită. Nu, nu e vorba numai de forță. Noi am simțit vraja gîndirii omului, marea ei frumusețe. Da. Știam că mașinile noastre zboară mai bine decît toți piloții, afară de dumneata. De numele dumitale era legată aici ultima limită, care trebuia depășită.

— Și... ați depășit-o? întrebă pilotul.

Medicul îl privi în ochi și răspunse ferm:

— Da, desigur. Dar proiectantul principal... nu mai e. Acum ai venit dumneata.

Ploaia zgîria stăruitor geamul.

Pilotul examina procesele verbale ale probelor cu „Pasărea albastră”. Erau multe. Mașina fusese încercată din greu, în cele mai diferite condiții. Laolaltă cu procesele verbale în mapă se mai aflau și trei file scrise de mîină, ceva ca o ciornă a unui raport. Proiectantul principal n-a mai apucat să termine raportul. Ultima frază rămăsese la jumătate: „Consider că în zborul spre Iupiter nava trebuie...”

— Pilotul se ridică și deschise geamul. „Plouă, își zise. Iar plouă. Pe Pământ plouă mereu.“ Rîse. Pe Pământ nu ploua mereu. Dar acolo unde erau încercate mașinile noi, era de obicei o vreme mizerabilă.

Ploaia făcea să foșnească frunzele copacilor.

Așa era și acum trei ani. Acum trei ani, pilotul s-a gîndit pentru întîia oară că va rămîne pe Pământ. Ce idee caraghioasă! Elicopterul care trebuia să-l aducă la rachetodrom a întîrziat cu șapte minute. Numai atît.

Pilotul se gîndea adesea la Pământ. Cîndva, înălțîndu-se în Cosmos, a văzut pentru prima oară Pământul de-acolo. Putea privi ore în șir globul albastru, învăluit într-o pîclă multicoloră. Admira frumusețea Pământului și totodată era bucuros că s-a putut ridica deasupra lui.

Cu trecerea anilor a început să vadă Pământul într-alt chip, pentru că de Pământ erau legate o mulțime de primejdii. Trebuia să învingă forța gravitației terestre, să străpungă centura de radiații, să evite meteoriții atrași de Pământ.

Pilotul iubea Pământul. O dată însă s-a surprins gîndindu-se la el cu o nostalgie pe care n-o putea el însuși înțelege. Nu era nostalgia Pământului. Acum trei ani, cînd stătea în așteptarea elicopterului, și-a dat brusc seama ce fel de nostalgie era aceea. Elicopterul a întîrziat cu șapte minute și în aceste șapte minute, stînd sub un arțar udat de ploaie, el și-a dat seama că mai devreme sau mai tîrziu va trebui să se întoarcă pe Pământ pentru totdeauna.

De-atunci evita în fel și chip vizitele pe Pământ. Se sili să nu se gîndească la ceea ce trebuie să se întîmple în mod inevitabil...

Pilotul asculta cu atenție zgomotele ploii. Firele de apă, invizibile în întuneric, izbeau ritmic asfaltul. Burlanul bombănea și fornăia într-una. Căzînd pe pervazul din material plastic, picăturile ploii scoteau niște sunete prelungi. Ploaia avea o mulțime de glasuri și asta i se părea pilotului ciudat de surprinzător.

„M-am dezobișnuit, își zise. Dar am să mă întorc pe Pământ. Am să mă întorc pentru totdeauna. Atunci n-au să-mi mai rămână decît zborurile imaginare pe niște rute imaginare. Păcat... Pilotul rîse. Doctorul are dreptate: gîndirea e mai puternică decît orice. E mai puternică și mai rapidă. Dar ea nu poate da ceea ce îi dă omului acțiunea.“

Pilotul reveni la birou și căută o fotografie prinsă cu un ac de unul din procesele verbale. Era o copie mărită dintr-un fragment de electrogramă. Fotografia era străbătută în lung de două șiruri de oscilații complicate, separate între ele de o scală de durată; fiecare șir reprezenta o stratificare de biocurenți. Pilotul examină îndelung fotografia. Privea împletitura de linii frînte și încerca să-și închipuie la ce se gîndea proiectantul principal în acea zecime de secundă cînd aparatele au înregistrat aceste oscilații.

Supunîndu-se unor legi proprii, gîndurile pilotului reveniră la Pământ. Trase cu urechea la zgomotul ploii și se gîndi că în general el nu prea cunoaște bine Pământul. Pe marginea biroului mai stătea cartea deschisă. Pilotul căută poeziile despre care-i vorbise medicul. Se apucă să le citească și se opri la aceste versuri:

*Mașina l-a vrăjit, impetuoasă,
Și inima i-a prefăcut-o-n soare.*

Puse cartea la loc și dînd la o parte procesele verbale ale zborurilor de încercare, luă ultima filă a raportului. Abia acum înțelese pilotul cum trebuia să se sfîrșească ultima frază: „Consider că în zborul spre Iupiter nava trebuie să plece fără om“.

Pilotul începu să recitească procesele verbale.

Ploaia făcea să foșnească frunzele copacilor.

★
★ ★

După o oră se întoarse medicul și-l pofti pe pilot la adjunctul proiectantului principal. Punînd în mapă procesele-verbale, pilotul spuse :

— Mîine meteorologii trebuie să facă tot ce le stă în puteri. Am nevoie de un uragan *adevărat*.

— Da, spuse scurt medicul.

— Aș vrea să-i văd pe meteorologi, urmă pilotul. Uraganul trebuie să fie... ca pe Iupiter.

— Azi trebuie să te odihnești, replică medicul.

— Am nevoie de un uragan *adevărat*, stărui pilotul. Nu poți zbura spre Iupiter dacă n-ai încredere în mașină.

— Un uragan adevărat? întrebă medicul. Ascultă... Proiectantul principal a murit în timp ce era pe Iupiter. Era al treizeci și șaptelea zbor. Un zbor imaginar pe un Iupiter imaginar. O cameră obișnuită și un scaun ca toate scaunele. Dar inima n-a rezistat.

★

★ ★

Postul de observație se afla la mare adîncime sub pămînt. Dar vuietul uraganului răzbea și aici.

În camera strîmtă și scundă stăteau în fața teleecranului doi oameni — inginerul și medicul.

Pe ecran se vedeau următoarele :

„Pasărea albastră“ se apropia de rachetodrom. Pe rampa de lansare s-au aprins reflectoarele puternice și s-au stins numaidecît. Razele lor nu puteau străpunge negreala uraganului. Reflexele purpurii ale fulgerelor abia se strecurau prin vârtejurile de nori. În răstimpuri reflexele acestea atingeau „Pasărea albastră“ și atunci pe zidul compact dindărătul navei apărea o gigantică umbră neagră. Fulgerele se stingeau, lăsînd goluri opalescente prin care răzbea nava, singura particulă de materie înzestrată cu rațiune în haosul de vînt, apă și foc.

Mașina nu era de dimensiuni prea mari. Era una din acele mașini care efectuează zboruri cosmice la bordul unor nave de cursă încăpătoare și apoi coboară

pentru a face recunoașteri pe planetele neexplorate. „Pasărea albastră“ era destinată să lupte cu ceea ce putea s-o pîndească în atmosfera altei planete. Totul la această navă — corpul alungit, fără nici o protuberanță, aripile scurte, date îndărăt, emițătoarele de radiații infraroșii, ascunse pînă la momentul oportun — era destinat acestei bătălii. Aceluiași scop îi slujea și forța colosală a motoarelor ionice, cu totul neproportională cu dimensiunile reduse ale navei.

„Pasărea albastră“ cobora, înfruntînd asaltul uraganului. Cea mai mare primejdie o prezentau perioadele de bruscă acalmie. Uraganul se trăgea îndărăt și nava se prăbușea în gol, în neant. În aceste momente din duzele de frînare țîșneau limbi ascuțite de flăcări albe.

Deasupra ecranului clipi un beculeț galben. În difuzor se auzi vocea pilotului :

— Aici „Pasărea albastră“. Chem meteorologul.

O altă voce, vibrînd din pricina emoției abia stăpînite, răspunse :

— Meteorologul la recepție!. „Pasărea albastră“, meteorologul șef e pe recepție...

— Aici „Pasărea albastră“, repetă pilotul. Rog să modificați programul probelor. Puteți să faceți ceva neașteptat ?

— Programul probelor nu poate fi modificat. E... periculos.

— Am întrebat : puteți face ceva neașteptat ?

După cîteva clipe de gîndire, meteorologul răspunse :

— Da. Dacă ordonă constructorul principal adjunct.

Inginerul, un om în vîrstă, foarte calm, trase microfonul spre el și spuse :

— Se permite.

— Da, se auzi din nou în difuzor vocea meteorologului. Am înțeles. Am să...

— Nu, nu, îl întrerupse pilotul. Auziți ? Eu nu trebuie să știu ce anume o să faceți. Încercarea trebuie să fie neașteptată.

Inginerul îndepărtă microfonul.

— Știam că o să se întâmple așa, îi spuse medicului.

Mîinile inginerului alergau pe claviatura pupitrului de comandă. Imaginea de pe ecran se risipi și dispăru, apoi apăru din nou. Acum se vedea o altă parte a rachetodromului. De-aici înainta spre navă un nor care semăna cu o stîncă colțoasă de granit. Norul se tîra încet, strivind alți nori care-i ieșeau în cale. Mișcarea aceasta tăcută era mai amenințătoare decît toată furia uraganului.

Inginerul întoarse butonul de acord. Proporțiile imaginii de pe ecran se micșorară și acum se vedea întreg rachetodromul.

Norul se apropia, acoperind treptat tot cerul. Pe rampa de lansare se aprinseră din nou reflectoarele.

— Privește! spuse cu un glas înfundat medicul.

Suprafața inferioară a norului, pînă atunci aproape netedă, începu să se alungească, luînd forma unui con albicios. Vîrful conului se apropia cu repeziciune de Pămînt. Părea că norul a întins un tentacul uriaș. De jos se întindea un alt tentacul, tot atît de colosal.

Deasupra ecranului clipi alarmat semnalul roșu. Inginerul deschise difuzorul. O voce tînără spuse, voit tărăgănat :

— Serviciul de securitate a zborurilor. O trombă de la sud-est. Rachetele de combatere a furtunii sînt gata de lansare. Aștept dispoziții.

— Viteza... Ce viteză are? întrebă inginerul.

Din difuzor răspunse vocea meteorologului șef :

— Șaptesprezece metri pe secundă.

Inginerul zîmbi :

— În sfîrșit meteorologul nostru și-a făcut cheful!... Medicul ridică din umeri.

Pe ecran se vedeau următoarele :

Tromba se apropia de navă. Se apropia învăluită într-un nor de aburi. Semăna cu un șarpe uriaș.

Reflectoarele își repeziră razele în cerul negru și apoi le înfipseră în tromba care se zvîrcolea.

Meteorologul raportă calm :

— Douăzeci și șase de metri pe secundă... Douăzeci și nouă...

În bătaia razelor puternice ale reflectoarelor, tromba părea semitransparentă. De-a lungul ei se prăvăleau vijelios zdrențe de nori. Partea de jos a trombei se zvîrcolea, dibuind un punct de sprijin ca să facă un salt.

Inginerul ceru să se stingă lumina. Reflectoarele se stinseră. Numai o rază mai zăbovi o vreme pe trunchiul cenușiu al trombei, încercînd parcă s-o stăvilească.

Tromba înainta spre „Pasărea albastră“.

Mașina făcu o manevră de întoarcere. Tromba (acum era neagră-vînată) se precipită numaidecît în calea ei. Difuzorul hîrîi :

— A fost smuls acoperișul hangarului ! Complet...

Vocea aceea tină ră spuse din nou, voit trăgănat :

— Serviciul de securitate a zborurilor. Rachetele de combatere a furtunii sînt gata...

Inginerul închise difuzorul.

— S-a zis cu el, spuse în șoaptă medicul. Acum s-a zis cu el. În situația asta putea să se descurce numai proiectantul principal.

Se întoarse spre inginer :

— Ordonă-i... să transmită comanda bioautomatului ! Auzi ? Spune-i pilotului să transmită comanda...

Inginerul nu-i răspunse.

Tromba se apropia de „Pasărea albastră“. Se îndoise ca o fiară gata să se arunce asupra prăzii și în partea ei de mijloc apăru un semicerc negru.

Medicul se repezi la ușă. Fără a-și lua ochii de la ecran, inginerul îl preveni :

— Fii atent. Afară bîntuie uraganul.

★

★ ★

Pilotul și medicul ședeau sub aripa „Păsării albastre“. Ședeau pe pămîntul scormonit de uragan, jîlav încă, mirosind a umezeală. De pe marginea din față a aripii cădeau alene picături de apă.

Pilotul se uita la cer. Din pricina soarelui puternic al amiezii cerul părea incolor. Numai la orizont se vedea o geană albăstrie, ce se contopea cu fișia întunecată a pădurii din zare.

— Loxici *, spuse pilotul. Uite, zboară loxicile ! Nu le-a luat furtuna.,.

— S-au obișnuit, răspunse medicul. S-au obișnuit. Spune-mi... ai trecut chiar de la început la comanda bio-electronică ?

— Da, răspunse pilotul, urmărind atent păsările. Nici n-am pus mîna pe manșă. Mă gîndeam că la nevoie voi putea... mă rog, cred că înțelegi... Apoi am văzut că el (așa spuse pilotul — „el“) ia hotărîri mai repede decît mine. Cu o secundă, cu o jumătate de secundă, cu o clipită, dar mai repede. Și... cum să-ți spun... cu mai multă siguranță. Parcă ar mai fi trecut nu o dată prin asta și știe totul.

— Știe, spuse medicul, ridicîndu-și gulerul de la trenci. Încheie-te la haină... După un uragan atmosfera nu se calmează imediat. Da... „Pasărea albastră“ are o părticică de suflet omenesc. O părticică dintr-un mare suflet omenesc. Marx spunea despre mașini că sînt forța materializată a cunoașterii. Treizeci și șapte de zboruri pe Iupiter...

— Treizeci și șapte, repetă pilotul. Acum o să plece în cel de-al treizeci și optulea zbor. Fără mine. Cînd se apropia tromba de mașină, m-am gîndit că electrogramele pot fi comprimate. Ca la filmări. Înregistrarea se poate face cu încetinitorul, iar proiectarea cu viteza obișnuită. Gîndurile sînt mai repezi decît mișcările mîinii. Noi însă putem crea ceva și mai rapid decît gîndirea.

— Pentru asta te-a și invitat proiectantul principal, spuse medicul. Știa că va fi așa. În curînd se va termina asamblarea unei noi mașini. Va fi... pentru dumneata.

* Păsări (lat. loxia curvirostra) răspîndită pe aproape întreg teritoriul U.R.S.S. Trăiesc în special în pădurile de conifere (n. red. rom.)

Pilotul se uită la „Pasărea albastră“ :

— Oare nu se poate realiza o mașină care să nu solicite din partea pilotului o încordare atît de mare ?

— Nu, răspunse medicul. Nu se poate. Să luăm, de pildă, „Pasărea albastră“. Acum aceasta e o mașină de recorduri. Zborul cu ea este imposibil fără o încordare maximă a forțelor fizice și spirituale. Dar vor trece vreo zece ani, mașina va fi perfecționată și oricine va putea zbura cu ea. Dar atunci ea nu va mai fi o mașină de recorduri. Vor apare alte mașini, care vor solicita și mai mult pe pilot. Proiectantul principal știa că el nu va zbura niciodată cu mașini *adevărate*. „Pasărea albastră“ nu poate fi stăpînită. Numai gîndirea omului o poate face să asculte.

Rămaseră multă vreme tăcuți. Apoi pilotul, cu ochii tot la „Pasărea albastră“, spuse :

— Forța materializată a cunoașterii... Da, așa e. Bine zis !

Medicul zîmbi :

— Asta e poezie.

— Da, asta e poezie, se învoi pilotul

POATE MAȘINA SĂ GÂNDEASCĂ ?...

Schițe

Intenționez să studiez problema dacă poate mașina să gândească. Dar pentru aceasta trebuie să definim mai întâi sensul termenului „a gândi“...

A. TURING

CIRCUITUL BASCULANT

De două ori pe săptămână, seara, marele maestru venea la Institutul de cibernetică și juca șah cu o mașină electronică.

În sala spațioasă și pustie se afla o măsuță joasă, cu o tablă de șah, un ceas de control și un pupitru cu butoane. Marele maestru se așeza pe scaun, aranja piesele și apăsa pe butonul „Pornire“. Pe panoul din față al mașinii electronice se aprindea mozaicul becurilor indicatoare. Obiectivul sistemului de urmărire fixa tabla de șah. Apoi pe un tablou mat se aprindea o inscripție scurtă. Mașina făcea prima ei mutare.

Mașina era mică de tot. Marele maestru avea uneori impresia că în fața lui se află cel mai obișnuit frigider. Dar „frigiderul“ acesta câștiga întotdeauna. Într-un an și jumătate marele maestru abia dacă a izbutit cu mare greutate să remizeze patru partide.

Mașina nu greșea niciodată. Ea nu era niciodată amenințată să rămână în criză de timp. Marele maestru a încercat nu o dată s-o deruteze, făcând voit o mutare anapoda sau sacrificând câte o piesă. Drept urmare se vedea nevoit să apese foarte curînd pe butonul „Cedez“.

Marele maestru era de profesie inginer și făcea experiențe cu mașina pentru a pune la punct teoria automatelor autoadaptive. Dar uneori îl scotea din sărute impasibilitatea „frigiderului“. Chiar și în momentele critice ale partidei, mașina nu se gîndea mai mult de

cinci-șase secunde.* Clipind calm din becurile indicatoare, comunica cea mai bună dintre mutările posibile. Mașina știa să aducă corective stilului de joc al adversarului său. Uneori își ridica obiectivul și se uita îndelung la om. Marele maestru se emoționa și greșea...

Zi de zi venea un laborant taciturn, care reproducea pe tabla de șah diferite partide jucate la epoci diferite de cei mai buni șahiști. Obiectivul „frigiderului“ se alungea pînă la refuz și rămînea suspendat deasupra tablei, înregistrînd impasibil informațiile ce i se furnizau.

Experiența pentru care fusese creat automatul de jucat șah se apropia de sfîrșit. S-a hotărît să se organizeze un meci public între om și mașină. În preajma meciului marele maestru a început să vină și mai des pe la institut. Își dădea seama că va pierde mai mult ca sigur, totuși se îndîrjea să caute părțile slabe din jocul „frigiderului“. Mașina însă bănuia parcă duelul care o aștepta, juca cu fiecare zi tot mai bine. Ghicea fulgerător cele mai ingenioase planuri ale marelui maestru și-i nimicea piesele cu atacuri surprinzătoare și extrem de puternice...

Cu puțin înainte de începerea meciului, mașina fu dusă la clubul de șah și așezată pe scenă. Marele maestru s-a prezentat în ultimul moment. Regreta că a acceptat să susțină acest meci. Era neplăcut să piardă sub ochii tuturor în fața „frigiderului“.

Marele maestru puse în joc tot talentul său și toată voința de victorie. Alese o deschidere pe care nu o mai folosisese în fața mașinii și jocul se încinse numaidecît.

La mutarea a douăsprezecea marele maestru îi oferi mașinii un nebun în schimbul unui pion. Sacrificiul nebunului urmărea o combinație subtilă, dinainte pregătită. Mașina se gîndi nouă secunde și nu primi sacrificiul. Din momentul acela marele maestru știu că va pierde fără doar și poate. Totuși continuă jocul, acționînd cu siguranță și îndrăzneală.

Nimeni din cei prezenți în sală nu mai văzuse o partidă ca aceasta. Era ceva ce depășea limitele artei. Toți știau că mașina câștigă întotdeauna. De data aceasta însă situația de pe tabla de șah se schimba cu atîta repeziciune și în așa măsură încît era cu neputință de spus de partea cui va rămîne victoria.

După mutarea a douăzeci și noua pe tabloul mașinii se aprinse inscripția „Remiză”. Marele maestru se uită uluit la „frigider” și se sili să apese pe butonul „Nu”. Becurile indicatoare se aprinseră agitate, schimbîndu-și broderia de lumină, apoi încremeniră încordate.

După unsprezece minute mașina făcu mutarea de care se temea cel mai mult marele maestru. Urmă un schimb rapid de piese. Situația marelui maestru se înrăutăți. Dar pe tabloul de semnalizare al mașinii apăru din nou inscripția „Remiză”. Marele maestru apăsă îndărătnic pe butonul „Nu” și lansă dama într-un contra-atac aproape disperat.

Sistemul de urmărire al mașinii se puse numaidecît în mișcare. Ochiul de sticlă al obiectivului fixă omul. Marele maestru căuta să nu se uite la mașină.

Treptat în mozaicul de lumină al becurilor indicatoare începură să predominie tonurile galbene. Deveneau din ce în ce mai intense și mai strălucitoare. În sfîrșit, s-au stins toate becurile, rămînînd aprinse numai cele galbene. Pe eșichier căzu un snop de raze aurii, semănînd uluitor cu lumina caldă a soarelui.

În liniștea încordată țacănea mereu, sărînd de la o diviziune la alta, limba ceasului mare de control. Mașina se gîdea. S-a gîndit așa patruzeci și trei de minute, deși majoritatea șahiștilor aflați în sală socoteau că nu era cazul să se gîndească cine știe ce și că putea foarte bine să atace cu calul.

Deodată luminile galbene se stinseră. Tresărînd nesigur, obiectivul își luă poziția obișnuită. Pe tablou apăru inscripția mutării următoare: mașina deplasă

cu prudență un pion. Sala se agită : mulți aveau impresia că aceasta nu era mutarea cea mai bună.

După alte patru mutări mașina se recunoscuse învinsă.

Marele maestru împinse scaunul, se repezi la mașină și cu o mișcare bruscă ridică apărătoarea laterală. Sub apărătoare se aprindea și se stingeau mereu beculuțelul roșu al mecanismului de control.

Pe scena acum ticsită de şahiști își croi anevoie drum un tânăr. Era un corespondent al unui ziar de sport.

— Se poate considera dovedit, întreabă el, că mașina joacă mai slab decât omul ?

— Se pare că s-a lăsat bătută, spuse cineva cu îndoială în glas. Juca așa de grozav și deodată...

— Mă rog, replică un jucător de şah cu renume, se întâmplă uneori ca și omul să nu observe o combinație care-l poate duce la câștig. Mașina a jucat cu toată forța, dar posibilitățile ei sînt limitate. Asta-i tot.

Marele maestru coborî încet apărătoarea mașinii și se întoarse spre corespondent.

— Așadar, spuse acesta nerăbdător, deschizîndu-și blocnotesul, care e părerea dumneavoastră ?

— Părerea mea ? întreabă la rîndul său marele maestru. Iat-o : s-a defectat circuitul basculant din grupul o sută nouă. Desigur, mutarea cu pionul n-a fost cea mai bună. Dar acum e greu de spus unde e cauza și unde e efectul. Se prea poate ca din pricina acestui circuit mașina să nu fi observat mutarea cea mai bună. Sau poate s-a hotărît într-adevăr să nu câștige, ceea ce a făcut să-i ardă circuitul basculant. Nici omul nu cedează chiar așa de ușor...

— Dar de ce această mutare slabă, de ce să piardă ? se miră corespondentul. Dacă mașina ar fi știut să gîndească, ea ar fi căutat să câștige.

Marele maestru ridică din umeri și zîmbi :

— Depinde... Uneori e mult mai uman să faci tocmai o mutare slabă.

Farul se afla pe o stîncă înaltă, ieșită departe în larg. Oamenii veneau aici numai arareori, ca să verifice utilajul automat. La vreo două sute de metri de far se ridica din apă o insuliță. Cu mulți ani în urmă pe insulița aceasta a fost așezată, ca pe un postament, o navă cosmică. Nava a revenit pe Pămînt după un raid lung. Astfel de nave nu-și mai aveau rostul să fie trimise în Cosmos.

Venisem aici cu inginerul care răspundea de toate farurile de pe litoralul Mării Negre. Cînd ne-am urcat pe platforma de sus a farului, inginerul mi-a dat binoclul și a spus :

— Vine o furtună. E foarte bine : înainte de a se strica vremea, ea prinde întotdeauna viață.

Soarele roșiatic scotea reflexe opalescente pe coamele cenușii ale valurilor. Stîncă spinteca talazurile, care o ocoleau și se cățărau mugind pe bolovanii lunecoși și ruginiți. Apoi, trăgîndu-și cu zgomot răsufarea, se scurgeau în pîrîiașe înspumate, dînd drum altor valuri. Așa atacau legiunile romane : după ce izbea, șirul din față se retrăgea prin golurile pe care le făcea șirul următor, care apoi se strîngea la loc și pornea la asalt cu o nouă forță.

Prin binoclu vedeam bine nava. Era o astronavă foarte veche, cu două locuri, de tipul „Cercetașul îndepărtat“. În partea de la vîrf ieșeau în evidență două spărturi cu grijă astupate. De-a lungul carcasei se întindea o adîncitură serioasă. Colierul acceleratorului gravitațional era despicat în două și turtit. Deasupra cabinei se roteau încet detectoarele în formă conică ale unui sistem de mult învechit de observații meteorologice cu ajutorul frecvenței infracosmice.

— Observi, spuse inginerul, ea simte furtuna.

Undeva țipă speriat un pescăruș. Marea îi răspunse cu plescăitul infundat al valurilor. Pîcla cenușie ce stăruia deasupra mării învăluia treptat orizontul. Vîntul ridica înspre nori coamele albite ale valurilor, iar norii, suprasaturați, se lăsau deasupra apei. Din atingerea cerului cu marea trebuia să izbucnească furtuna.

— Ei bine, urmă inginerul, asta înțeleg: bateriile solare alimentează acumulatele și creierul electronic dă comenzi aparatelor. Dar toate celelalte... Cîteodată pare că uită de pămînt, de mare, de furtuni și începe să se intereseze numai de cer. Radiotelescopul iese în afară, antenele locatoarelor se rotesc zi și noapte... Sau altceva: deodată apare o țeavă și se apucă să examineze oamenii. Iarna aici bat vînturi reci și nava se acoperă cu un strat de gheață, dar e destul să vină oameni la far, pentru ca gheața să dispară numai-decît... De altminteri nici algele nu se prind de ea...

Marea asalta insulița. Valurile se succedau într-una, unele mai înalte și mai puternice decît altele. Cît vedeai cu ochii — numai valuri cenușii. Pe navă se aprinseră luminile de furtună.

— Vezi, vezi! spuse triumfător inginerul. Acum o să-și aprindă reflectorul. Uneori am impresia că o să zboare. Uite-așa — o să zboare... Am fost o dată aici noaptea și încă și pînă azi... Înțelegi, Luna se ridica deasupra mării, iar nava... se întindea înspre ea. Țeava asta, antenele și alte chestii de-acolo, din spatele cabinei — toate erau îndreptate spre Lună. Era ceva mistic, zău!...

I-am explicat inginerului că nu era nimic mistic. Navele staționate definitiv rămîn cu aparatajul electronic conectat la sistemul de alimentare. Lucrul acesta e necesar pentru ca nava să-și poarte singură de grijă: să ia măsuri împotriva coroziunii, a jivrajului*, să nu lase să se strîngă praful și noroiul, să semnalizeze un

* *Jivraj* — strat de gheață care se depune pe mașinile de zbor.
(n. red. rom.)

pericol neprevăzut. Uneori creierul electronic manifestă inițiative cu totul inutile : face observații asupra Lunii și a stelelor, înregistrează radiația cosmică, furtunile magnetice... Dar să zboare în Cosmos nava nu poate : n-are echipaj, n-are carburant, îi lipsesc agregatele principale ale acceleratorului gravitațional.

Inginerul clătină a îndoială din cap și întrebă :

— Și țeava ? De ce o îndreaptă spre far ?

N-am apucat să-i răspund.

Deasupra cabinei navei ieși în afară un reflector. Raza albăstruie străpunse cu ușurință pîcla ce stăruia deasupra mării în așteptarea furtunii și, lunecînd pe țarm, se infipse în temelia farului, după care se ridică spre platformă.

Din pricina luminii puternice am închis fără să vreau ochii. În aceeași clipă reflectorul se stinse.

— Uite ! exclamă inginerul cu altă voce, luîndu-mi repede binoclul. Uite ! Asta nu s-a mai întîmplat nici-odată...

Pe navă se aprinseră toate luminile de pe bordaj, luminînd bolovanii negri, șlefuiți de valuri, ai insuliței și carcasa verzuie a astronavei. În peretele navei apăru o crăpătură : se desfăceau canaturile trapei principale...

— Asta... nu s-a mai întîmplat ! repetă surescitat inginerul.

Nu-și mai lua binoclul de la ochi și vorbea foarte tare, aproape că striga. Vîntul, mai puternic acum, vuia în grinzile de fier ale farului. Auzeam numai frînturi de fraze : „În patruzeci de ani... predecesorii mei... nu știa nimeni...”

Valurile măturau insulița. Dar bătrîna navă, care a văzut marile uragane din Lumea Stelelor, nu mai lua în seamă furtuna ce se apropia. Cu o încetineală gravă, chiar măreață, făcea tot ceea ce trebuie făcut înaintea unui zbor.

Din trapă coborî o scăriță. Sistemul complex de antene luă poziția de zbor. În partea centrală a corpului

navei ieșiră în afară niște aripi scurte, trase înapoi. În spatele duzelor motorului de lansare apărură cîrmele cu gaze. Erau îndoite, dar se plasară ireproșabil, așa cum era nevoie pentru scurtul lansaj pe apă. Emițătorul periscopic al videosistemului („țeava“ de care vorbea inginerul) se întoarse spre larg. Lumina semnalului de start clipi de trei ori și deasupra cabinei se ridică un fanion purpuriu.

Era tradiționalul semnal : „Gata de zbor !“

Valurile se prăvăleau peste insuliță. În jurul navei apa clocotea. Deodată mi s-a părut că marea stă nemișcată, iar nava s-a avîntat înainte. Aveam impresia că am auzit duduital motorului de lansare. Asta a durat cîteva secunde, nu mai mult. Dar atunci am înțeles de ce a fost aleasă pentru staționarea definitivă insulița aceasta mică și neînsemnată.

Brusc luminile de pe astronava s-au stins.

Am rămas multă vreme în așteptare. Vîntul legăna tot mai cu putere platforma farului.

— E timpul să plecăm ! strigă inginerul, aplecîndu-se spre mine și ștergîndu-și fața udă.

Jos, deasupra apei, țîșni un fulger vinețiu. Bubuiturile prelungi ale tunetului se contopiră cu mugetul mării.

Furtuna începuse.

În timp ce coboram scara în spirală, inginerul îmi spuse :

— Te căuta pe dumneata. Întotdeauna cerceta oamenii, dar abia azi te-a văzut pe dumneata și a deschis trapa.

— De ce tocmai pe mine ? am întrebat. Doar eram amîndoi.

— Dumneata porți uniforma Flotei Stelare, răspunse inginerul și adăugă cu convingere în glas : Ei, da, porți uniforma de astronaut.

Ideea era foarte naivă, de altminteri admisibilă la un nespecialist. Mașinile electronice de pe vechile astronave de recunoaștere nu știau să distingă hainele oamenilor. Mașina a aflat probabil că se apropie o furtună

foarte puternică și a luat hotărîrea cea mai simplă în asemenea condiții — să-și ia zborul, să evite furtuna. Desigur, nava nu putea să decoleze, dar totuși s-a pregătit pentru zbor.

Ascultîndu-mi explicația, inginerul spuse cu îndoială în glas :

— Se poate să fie și așa... Nu zic ba... Dar nava stă de patruzeci de ani pe insulița asta. De patruzeci de ani! Oare în acest răstimp nu s-a schimbat nimic cu de la sine putere în memoria ei electronică ?...

Nu i-am răspuns. Mă gîndeam la altceva.

Astronava era pe veci ținută de stîncă. Pe deasupra ei zburau alte nave, răsăreau și apuneau stele îndepărtate. Și dacă în bătrîna navă mai stăruia ceva asemănător cu rațiunea, la ce putea oare să se gîndească veșnic neobositul ei creier electronic ?

Vreme de patruzeci de ani creierul acesta a fost lăsat în voia lui. Numai în voia lui. Și a amintirilor.

PRIMUL CONTACT

Fără a se uita la colaboratorii pe care-i convocase în cabinetul său, directorul institutului își scărmană îndelung barbișonul negru, cu părul des, și în cele din urmă spuse abătut :

— Tineri colegi, e un scandal. Cel mai veritabil scandal. Ba chiar, aș zice, un ultrascanđal. O să rîdă lumea de noi.

— Dar la drept vorbind ce s-a întîmplat ? întrebă un tînăr în cămașă în carouri.

Directorul îi aruncă o privire tristă prin ochelarii mari și puternici cu ramă de bagá :

— Dumneata, conducătorul laboratorului experimental, s-ar cuveni s-o știi. Da. Ieri noapte „Marțianul“ a vorbit cu „Aristotel“.

— Care... marțian? întrebă cu îndoială în glas tînăra care ședea lîngă geam, șefa secției mașinilor de informații logice.

— Nu te uita așa la mine, spuse directorul, apăsînd pe fiecare silabă. Sînt în toate facultățile mele mintale. „Marțianul“ de care vorbesc se scrie cu literă mare și între ghilimele.

Fata schiță un zîmbet jenat.

— Da, urmă directorul. Nimeni nu-și aduce aminte. Nimeni nu știe despre ce e vorba. Ei bine, am să vă amintesc eu. Acum trei ani, stimați colegi, acum trei ani, cînd domniile voastre erați încă studenți, aici la noi s-a făcut o experiență. Omul care a făcut această experiență lucrează în prezent în alt oraș. Da. Se punea întrebarea dacă se vor putea înțelege unul cu altul, un astronaut și un locuitor înzestrat cu rațiune al unei oarecare alte planete. Desigur, în cazul cînd s-ar întîlni. Vă dați seama, cred, că problema aceasta are o contingență directă cu noi, ciberneticienii. Da. Ea se apropie de problema codificării și recodificării dintr-o limbă în alta.

— Just! exclamă șeful secției de modelare electronică, punîndu-și ochelarii cu ramă de bagă, foarte asemănători cu aceia ai directorului. Acum încep să-mi amintesc. Au fost construite două automate, care puteau comunica între ele cu ajutorul unor dispozitive acustice. Unul din automate a fost botezat „Marțianul“, iar celălalt... celălalt, nu se știe de ce, „Aristotel“.

— Cum adică „nu se știe de ce“? replică pe un ton ofensat directorul. E la mintea cocoșului că cu cît e mai mare în timp distanța dintre două ființe înzestrate cu rațiune, cu atît le este mai greu să găsească un limbaj comun. Dumneata, tinere coleg, poți stabili mai

ușor contactul cu un marțian decît, de pildă, faraonul Amenhotep al patrulea. Iată de ce primul automat a fost înzestrat cu toate informațiile, toate cunoștințele și noțiunile pe care trebuia, după părerea istoricilor, să le aibă Aristotel sau un savant contemporan de-al lui, iar cel de-al doilea... Da, cu cel de-al doilea automat am avut foarte mult de furcă. L-am acordat sub supravegherea unor astronomi, biologi, filozofi și a ăstora... a unor fanțiști științifici. A fost teribil de greu! Cîți consultanți, atîtea păreri.

— Dar din experiența asta n-a ieșit nimic, spuse cu băgare de seamă șeful secției de modelare electronică, scoțîndu-și ochelarii, care-l împiedicau să vorbească.

— Ce înseamnă „n-a ieșit nimic”? întrebă indignat directorul. Dumneata îți închipui că la prima întîlnire, chiar, „Marțianul” avea să i se arunce de gît lui „Aristotel”? Sau poate crezi că trebuiau să se ia numaidecît la bătaie?...

Directorul se uită cu o privire aspră la colaboratorii săi, care amuțiseră, și deodată zîmbi.

— Atunci, cu trei ani în urmă, și nouă ni se părea că se va petrece ceva asemănător... Aici directorul făcu un gest nedefinit cu mîna. Primul contact... Romanticism... Da. Dar nu s-a întîmplat nimic. Tăceau amîndoi și nu voiau cu nici un chip să vorbească unul cu altul. Programarea era imperfectă, se făcuseră greșeli de construcție. Da. Automatele au fost predate la depozitul de rezerve, cu ordinul strict de a se păstra cu grijă. Pentru orice eventualitate.

— Acolo totul se păstrează cu grijă, spuse tînăra. E o încăpere specială, temperatură constantă, curățenie... Noaptea face de gardă un salariat.

— Ce fel de salariat? întrebă încet directorul. Dă-mi voie să întreb: ce fel de salariat. Și fără a mai aștepta răspunsul, spuse răspicat: Un paznic! Cel mai obișnuit paznic! Paznicul, stimați colegi, căruia domniile voastre îi spuneți respectuos unchiul Vasia.

— Unchiul Vasia își exercită funcția foarte conștiincios, replică tînăra.

— Conștiincios, se învoi directorul, mîngiindu-și plictisit barbișonul. Ba chiar mult prea conștiincios. Ieri, la orele unsprezece noaptea, mi-a telefonat și mi-a spus că cei doi... „Marțianul“ și „Aristotel“... au început să vorbească. Vă dați seama, stimați colegi? Au început să vorbească. S-au angajat într-o discuție aprinsă.

— Despre ce? întrebă nerăbdător tînărul cu cămașă în carouri.

— A, te interesează despre ce? spuse foarte politico directorul. Am prevăzut lucrul acesta și de-aceia ți-am telefonat aseară. Dumitale și tuturor celorlalți. Dar nimeni nu era acasă. Da. M-am dus la unchiul Vasia singur. Ei bine, „Marțianul“ și „Aristotel“ discutau într-adevăr cu aprindere. Dădeau de zor din gurile lor de metal. Era un vuiet în sală de parcă ar fi lucrat un ciocan cu aburi.

— Deci experiența a reușit totuși? exclamă tînăra. Și despre ce vorbeau?

— Despre ce? întrebă la rîndul său, calm, directorul. Iată despre ce vorbeau. „Aristotel“ susținea că în campionatul de fotbal primul loc în grupa „A“ îi va reveni echipei „Aripile Sovietelor“. „Marțianul“, cu vocea lui pițigăiată și tremurată, cu care l-a înzestrat un fantast, o ținea una: „Aiurea, aiurea, aiurea!... Nouăzeci și șapte și șase zecimi la sută, Fiu al Planetei Albastre, că va cîștiga „Dinamo“!... Da. „Aristotel“ turna la nume de jucători, citind cronicarii sportivi și... Vă rog să nu rîdeți! se răsti directorul. Nu văd nimic de rîs în asta!

— Nu rîdem, spuse tînăra. Ne dăm silința să nu rîdem. Nu s-a întîmplat nimic. Mașinile au fost pur și simplu prost programate și asta-i tot.

— Crezi? făcu directorul, întorcîndu-se spre ea. Ei bine, am lămurit eu lucrurile. Făcînd de gardă la depozit, unchiul Vasia a tot citit vreme de trei ani cu glas

tare ziare și reviste de sport. Asculța transmisiile de pe stadioane. Mai mult decît atît, unora dintre dumneavoastră le plăcea să dea dimineața pe-acolo, pentru a comenta, ca să zic așa, rezultatele sportive. Da. Și nimeni nu s-a gîndit că alături se află mașinile, fie ele vechi și proaste, totuși niște mașini. Nimeni nu s-a gîndit că automatele au receptoare acustice și că deci pot...

Vocea directorului se pierdu în rîsetele celor de față.

— Nu fiți necăjit, spuse tînărul cu cămașa în carouri. Automatele acestea nu prezintă o valoare prea mare, de fapt sînt de-a dreptul inutile. Dar dacă vreți, se poate înlătura cu ușurință informația aceasta de prisos despre... fotbal.

— Nu, nu, lucturile trebuiesc cercetate, obiectă tînăra. Chiar dacă automatele au fost considerate neizbutite și nefolositoare, acum însă... acum ele discută despre fotbal. Nu e oare asta o mărturie că mașina poate gîndi ca omul? Vreau să zic aproape ca omul.

Directorul clătină din cap.

— Prietenă dragă, spuse el cu ironie în glas. În cazul de față funcționează subansamblurile de analizare a probabilității și atît. Cum se poate spune că automatele gîndesc, dacă unul din ele îi dă zor cu „Aripile Sovietelor“, iar celălalt cu „Dinamo“?! E la mintea cocoșului: campionatul o să-l cîștige „Torpedo“. Obișnuiți cumva să frecventați stadioanele?...

O ÎNTREBARE STRANIE

Anatoli Sergheevici Skliarov, un om în vîrstă de treizeci de ani, profesor universitar de istorie, cuibărit comod pe canapea, recitea pentru a suta oară „Cei trei mușchetari“. Cardinalul Richelieu îl chemase la el pe

d'Artagnan și asta îl neliniștea pe Anatoli Sergheevici, deși știa că totul are să se sfârșească cu bine. Cardinalul tocmai îi înmînase cutezătorului gascon brevetul de locotenent, cînd de cealaltă parte a peretelui se auzi o bătaie sfioasă. Anatoli Sergheevici se uită la ceas : erau orele două noaptea. Puse cartea la o parte și se ridică de pe canapea.

Cealaltă parte a vilei era ocupată de un profesor de matematică, un bătrînel liniștit și timid. În două săptămîni, Skliarov, cufundat în scrierea unui articol pentru o revistă de istorie, a schimbat cu vecinul său doar cîteva fraze lipsite de importanță.

Anatoli Sergheevici își aprinse o țigară și se apropie de geam. Bătaia se repetă. Era o bătaie foarte ciudată : cîteva ciocănituri timide, apoi o pauză și iar cîteva ciocănituri.

Skliarov se încheie la pijama și ieși pe terasă. Matematicianul stătea în ușa camerei sale.

— Mă iertați, vă rog, spuse el repede la vederea lui Skliarov. Am îndrăznit să vă deranjez... Zicînd acestea, tuși și amuți.

— Ce s-a întîmplat, Semion Pavlovici ? întrebă profesorul, uitîndu-se cu atenție la vecinul său.

Bătrînul era îmbrăcat, ca întotdeauna, într-un costum negru, călcat cu grijă. Dar după cravată, prea țipătoare și innodată în pripă, Skliarov își dădu seama că s-a întîmplat ceva extraordinar.

Semion Pavlovici avea o față foarte bună, iar acum ea i se păru lui Skliarov deosebit de agreabilă. Profesorul își zise că asemenea fețe au medicii bătrîni de copii, a căror principală armă o constituie un stetoscop de lemn înnegrit de vreme și o nemărginită bunătate omenească.

— Ce s-a întîmplat ? repetă întrebarea Skliarov.

Matematicianul își netezi jenat mustața bogată, încă mîndră, și spuse nesigur :

— Mașina... Acum are să vorbească. Am așteptat o jumătate de an și iată că s-a aprins becul de control.

Dumneavoastră sînteți profesor universitar, doctor în științe și numai de-aceea am îndrăznit... la o oră atît de tîrzie... pentru obiectivitate...

Skliarov vru să spună că nu se pricepe de loc la mașini, dar bătrînul era foarte tulburat, așa încît Anatoli Sergheevici nu se împotrivi.

Intrară în camera pe care o ocupa matematicianul. „Da, nu prea e confort“, își zise Skliarov, aruncînd o privire prin cameră. Un birou încărcat de cărți, un pat de fier, acoperit cu grijă cu o pătură militară, un șifonier pîntecos cu picioarele sculptate — toate înghesuite într-un ungher. Din tavan atîrna de un fir negru un bec care avea în loc de abajur o bucată de carton. Pe scaune zăceau în dezordine colecții de reviste zdrențuite, cutii cu piese de radio și cu scule. În camera răcoroasă mirosea a noapte și a flori. De-a lungul unuia din pereți stăteau înșiruite pe dușumea mai multe borcane de sticlă cu trandafiri înfloriți.

Semion Pavlovici arătă spre pervazul geamului :

— Priviți, vă rog...

Lîngă geamul deschis stătea un foarte vechi aparat de radio „SI-235“. Skliarov se uită mirat la Semion Pavlovici.

— Asta e numai cutia, îl lămuri matematicianul. Vorbea în șoaptă, de parcă s-ar fi temut să nu-l audă mașina. Știți, cutia nu importă. Mașina e înăuntru. Vă rog, luați loc...

Zicînd acestea îi aduse lui Skliarov un scaun, iar el continuă să se plimbe înapoi și încolo prin cameră. În timp ce vorbea își tot scotea și își punea ochelarii. Erau și ei bătrîni, cu lentilele rotunde, avînd o ramă de metal învelită într-un material cafeniu, ca o coajă.

— Am montat-o acum o jumătate de an, spuse matematicianul. Știți, cred că se poartă o discuție asupra problemei dacă mașina poate să gîndească. Eu n-am, desigur, pregătirea necesară... Nu, nu, să nu vă-nchipuiți că intenționez să exprim o părere proprie. Am

făcut o mică experiență... Matematicianul zîmbi jenat. Poate că e prea mult spus experiență. E numai o simplă încercare și atît. Vedeți dumneavoastră, Einstein a rostit cîndva această cugetare... Am să v-o citez din memorie: „Indiferent ce va face mașina, ea va fi în stare să rezolve orice probleme, dar niciodată nu va ști să ridice măcar una“. E o cugetare profundă, nu-i așa?... Ați putea crede că îndrăznesc să discut cu Einstein... Matematicianul dădu din mîini în semn de protest. Nu. Eu am făcut doar o experiență. Aceasta e prima mașină destinată să ridice probleme.

Skliarov nu-l mai asculta pe matematician. Se uita la Semion Pavlovici, da mașinal din cap și se gîdea că bătrînul nici nu bănuiește cît de grandioasă e experiența lui. Fără să știe de ce, Anatoli Sergheevici își aduse aminte de un alt profesor, de Țiolkovski, și întrebă respectuos:

— Mașina dumneavoastră... poate să fie de folos astronauticii?

Matematicianul se uită mirat, pe deasupra ochelarelor, la Skliarov.

— Nu știu, nu m-am gîndit la asta, spuse el, scuzîndu-se parcă. Desigur, într-o anumită măsură... De exemplu pentru efectuarea de recunoașteri pe planetele neexplorate.

Skliarov îl întrerupse nerăbdător:

— Și n-ați arătat încă nimănui mașina dumneavoastră?

— Nu...

Semion Pavlovici se fîstîci de-a binelea. Stătea în fața profesorului, înalt, slăbănog, adus din spate și își freca tulburat mîinile. Anatoli Sergheevici deveni deodată circumspect. Ca orice om care nu are nici o contingentă cu tehnica, era încredințat că descoperirile se nasc doar în laboratoare echipate după ultimul cuvînt al tehnicii. De altminteri își imagina destul de vag în ce consta acest ultim cuvînt al tehnicii și dădea respectivei noțiuni un înțeles deosebit de grav.

— Ați montat-o chiar dumneavoastră? întrebă cu băgare de seamă.

— Eu, răspunse matematicianul. Vocea lui avea un timbru de parcă și-ar fi cerut scuze. A fost greu, numai, de găsit ideea, principiul construcției.

— Aha, făcu Skliarov.

Aici își aminti de d'Artagnan. După lectura cărții lui Dumas credea mai lesne în lucrurile extraordinare. „Și dacă chestia asta o să lucreze într-adevăr? se întrebă. La urma urmei orice invenție nouă n-a fost de loc arătoasă: prima locomotivă, primul vapor... Chiar și primul ciclotron.“

— Și ce problemă va ridica această... hm... mașină? întrebă. O problemă de matematică?

— Nu știu, răspunse matematicianul. Ea poate să-și aleagă orice problemă — și din matematică, și din, iertați-mă, istorie, și din biologie... Ba chiar, ca să zic așa, și din sfera vieții practice. Mașina, ca să folosesc o imagine, e încărcată cu informații de tot felul. Desigur, eu n-aș fi putut să-i umplu toată memoria, dar am avut ocazia să folosesc unele elemente gata. Un fost elev de-al meu lucrează la Academie și el m-a ajutat să procur o serie de elemente de acest fel. Firește, ele erau destinate altor scopuri, dar în mașina aceasta au fost montate altfel. Știți, aici sînt înregistrate foarte multe lucruri: vreo zece enciclopedii, tot felul de ghiduri, manuale, reviste, ziare...

Skliarov își șterse cu batista fruntea îmbrobonită de sudoare.

— Și acum o să-i auzim... vocea?

Semion Pavlovici răspunse repede:

— Nu, adică da... O să auzim alfabetul Morse.

Anatoli Sergheevici se apropie de mașină. Cercevelele geamului deschis scîrțiau încet. Undeva aproape de tot cîntă un cocoș. Sirena unei locomotive electrice vui prelung și se opri brusc, parcă speriată că a tulburat liniștea nopții.

— Spuneți-mi, Semion Pavlovici, întreabă profesorul, de ce natură poate fi totuși această problemă? Îmi închipui că nu puteți da un răspuns precis, totuși ați putea spune măcar cu aproximație.

— Vă rog să mă credeți că nu m-am gândit la asta, răspunse matematicianul. E prima experiență... Un singur lucru importă aici : ca întrebarea pe care o va pune mașina să nu fie lipsită de sens.

Skliarov auzi un rîs și tresări; atît de ciudat i se păru acum un simplu rîs omenesc. Pe trotuarul de lemn, de-a lungul gardului ce împrejmua grădina, se auziră pași : erau doi trecători. Nu se grăbeau și după vocile lor tinere, înfundate, se putea ghici lesne că erau un băiat și o fată. Zgomotul pașilor încetă brusc. Se auziră niște șoapte repezi, nelămurite. Apoi veni vuietul unui tren, care se apropia cu repeziciune. Zgomotul zorit al roților acoperi toate sunetele nopții.

— Trenul de Moscova, două patruzeci, constată Semion Pavlovici. Începem, dacă n-aveți nimic împotrivă.

Profesorul se întoarse la scaunul său. Își stăpînea anevoie emoția. Anatoli Sergheevici era pasionat de istorie. Poate de-aceea i se părea că prima problemă pe care o va ridica mașina va fi neapărat de domeniul istoriei.

— Să începem, Semion Pavlovici, spuse el tulburat și cuprinse camera cu privirea. Totul în această cameră i se păru acum altfel — semnificativ, poate chiar istoric. Să începem, repetă profesorul.

Matematicianul își îndreptă cravata și aspirînd adînc deplasă o manetă ce ieșea dintr-o tăietură făcută în peretele din față al mașinii. Se auzi un țăcănit, urmat de un sfîrșit slab.

Skliarov era cu ochii țintă la cutia vechiului aparat de radio. Difuzorul sfîrși mult. Anatoli Sergheevici începu să creadă că experiența n-a reușit. Se uită cu un aer întrebător la matematician și în clipa aceea auzi țăcănitul intermitent al alfabetului Morse. Semion Pavlovici se grăbi să noteze. Skliarov nu cunoștea alfabetul

Morse, așa că se uita nerăbdător cînd la mașină, cînd la matematician.

Semnalele se întrerupseră tot atît de brusc cum au început.

Anatoli Sergheevici sări de pe scaun și veni lînga matematician. Acesta îi întinse o fișie de hîrtie ruptă dintr-un ziar.

— A pus o întrebare! Așadar... Ce ziceți, nu e oare o întrebare lipsită de sens?

Skliarov citi însemnarea. În primul moment își zise: „Oho! Oricum ar fi, dar cutia asta are simțul umorului!” Apoi se gîndi, uitîndu-se chiorîș la mașină: „Stranie întrebare. Foarte stranie întrebare. Și dacă... a pus-o în serios?”

— Ei, ce părere aveți, tovarășe profesor? întrebă Semion Pavlovici cu neliniște în glas. Întrebarea... nu e cumva lipsită de sens?

— Mi-e greu să apreciez, spuse Skliarov. Cred că într-o anumită măsură întrebarea e firească. Mașina a căpătat pentru prima oară posibilitatea să-l întrebe pe om ceva... Hm... Din proprie inițiativă... Și iată... Da, da, spuse el cu mai multă siguranță în glas, e cu totul logic să fi început tocmai cu această întrebare. Nu știu de ce se consideră că mașina trebuie să gîndească... hm... ca mașinile. Și dacă o să gîndească așa cum gîndește omul? Înțelegeți ce vreau să spun? Mă rog, Luna, de pildă, răspîndește lumina reflectată a Soarelui... Așa și mașina.

După ce rămase cîteva clipe pe gînduri, Skliarov adăugă:

— Mîine, chiar, să arătați mașina unor specialiști. Auziți, Semion Pavlovici? S-o arătați neapărat unor ciberneticieni. Să decidă ei. Și... păstrați și bilețelul acesta.

Skliarov îi dădu matematicianului bucățica de ziar pe care acesta scrisese migălos, cu puncte și liniuțe, o singură frază: „*Poate omul să gîndească?*”

...Azi a împlinit un an.

Îmi aduc bine aminte cum ședeam acum un an aici, în camera aceasta, și priveam în tăcere corpul cenușiu al mașinii. La orele 11 și 17 minute am apăsât pe clapa de pornire și mașina a început să lucreze.

Să lucreze? Nu, nu e acesta cuvîntul potrivit. Mașina era destinată modelării emoțiilor umane. Nu era prima experiență de acest fel cu mașinile autoadaptive. Noi însă ne bazam pe cele mai noi descoperiri din domeniul fiziologiei și aduseserăm cu multă grijă toate corectivele recomandate de psihologi.

Acum un an i-am întrebat pe asistenții mei cu ce se va termina, după părerea lor, experiența.

— Are să se îndrăgostească, a răspuns Korneev.

— S-sigur, a spus Antroșcenko. Are să se îndrăgostească de tine. Ca m-multe altele de la institut. Apoi a adăugat: E un model foarte grosolan. O să semene cu un om f-foarte mărginit, cu un om p-posac.

— Dar dumneata ce părere ai? l-am întrebat pe Belov.

Belov a ridicat din umeri:

— Astfel de experiențe nu dau greș. Dacă mașina va ști să imite bine emoțiile omului, vom furniza biologilor un material interesant. Dacă însă.. dacă nu va funcționa,ologii au să trebuiască să-și revizuiască în unele privințe concepțiile, ceea ce e, de asemenea, folositor.

Timp de două săptămîni mașina a lucrat splendid, furnizîndu-ne date din cele mai valoroase. Apoi a venit prima surpriză: s-a ivit o pasiune. Mașina era pasionată după... vulcani.

Asta a durat zece zile. Ne scotea din sărite tot clasificînd vulcanii. Se îndirjea să viseze pe bandă: Vezuviu, Krakatau, Kilauea, Sakurashima... Îi plăceau descrierile vechi de erupții, mai ales relatarea geologului Leopold von Buch despre erupția Vezuviului de la 1794.

Repetă la nesfârșit această relatare : „În noaptea spre 12 iunie s-a produs un cutremur îngrozitor, care s-a repetat și la 15 iunie, la ora 11 noaptea, cu un foarte puternic șoc subteran. Tot cerul s-a luminat deodată de o flacără roșie...”

Apoi a uitat de asta. A uitat cu totul. Deconectase subansamblurile de memorizare cu datele despre vulcani, lucru pe care omul nu e în stare să-l facă.

Experiența intrase în faza neprevăzutului. Le-am spus lucrul acesta asistenților mei. Belov mi-a răspuns :

— Cu atât mai bine. Faptele noi sînt mai valoroase decît ipotezele noi. Ipotezele vin și pleacă ; faptele rămîn.

— Aș ! făcu Antroșcenko. Faptele prin ele însele nu dau nimic. Ele sînt ca niște s-stele îndepărtate...

— Te rog să nu te-atingi de stele ! exclamă Korneev.

Ascultam discuția lor aprinsă și mă gîndeam la cu totul altceva. În momentul acela știam ce se va întîmpla mai departe.

Foarte curînd previziunile mele au început să se împlinescă. La un moment dat s-a constatat că mașina nu putea suferi constelația Orion și toate stelele cuprinse în catalogul lui Lacaille de la Nr. 784 la Nr. 1265. De ce constelația Orion ? De ce, anume, aceste stele ? Am fi putut demonta mașina și găsi explicația. Dar ar fi însemnat să întrerupem experiența. De-aceia i-am dat mașinii mîină liberă. Nu făceam decît să conectăm la subansamblurile de memorizare noi elemente și să urmărim comportarea mașinii.

Se comporta foarte curios. Așa, de pildă, mașina a aprins lumina galbenă, care semnifica plînsul, cînd a aflat pentru prima oară formula structurii benzolului. Ea n-a reacționat în nici un fel la formula acidului dinatrisalicilic. Dar cînd i s-a amintit de sarea sodică a acestui acid, s-a infuriat teribil : semnalul galben a devenit portocaliu, iar apoi becul s-a ars...

Muzica și în general orice informații în legătură cu arta lăsau mașina impasibilă. Dar ea se înveselea cînd întîlnea în textul informației substantive neutre din patru litere. Imediat se aprindea semnalul verde și

zbîrniia monoton soneria, ceea ce însemna că mașina rîde...

Lucra douăzeci și patru de ore pe zi. Seara noi plecam de la institut, dar creierul electronic al mașinii continua să prelucereze informațiile, să schimbe acordul subansamblurilor de comandă logică. Dimineața ne așteptau surprize. Odată mașina s-a apucat să facă versuri. Erau niște versuri ciudate despre o bătaie între „pisicile orizontale” și „meridianul simetric”...

Într-un rînd am venit la institut noaptea. Mașina stătea într-o cameră cufundată în întuneric. Pe panoul cu indicatoare ardea numai un mic bec violet, ceea ce însemna că mașina e bine dispusă.

Am rămas multă vreme în întuneric. Era o liniște adîncă. Deodată mașina a izbucnit în rîs. Da, a izbucnit în rîs! S-a aprins semnalul verde și a zbîrniit prelung soneria...

...Acum, cînd scriu rîndurile acestea, mașina rîde iar. Mă aflu în altă cameră, dar ușa e întredeschisă, așa că aud zbîrniitul soneriei. Mașina rîde de ecuațiile de gradul al doilea. Scotocește prin memoria ei colosală, caută texte cu ecuații de gradul al doilea și rîde.

Cîndva Claude Bernard a spus: „Să nu vă fie teamă de faptele contradictorii; fiecare din ele e germenul unei descoperiri”. Noi însă avem mult prea multe fapte contradictorii. Uneori am impresia că am creat o mașină imperfectă...

Sau poate așa e bine?

Iată ce cred eu:

Mașina nu poate fi comparată cu omul. În concepția noastră roboții sînt aproape oameni, înzestrați fie cu răutate mecanică, fie cu superinteligentă mecanică. Prostii! Întrebarea dacă mașina poate să gîndească e o întrebare naivă. Trebuie răspuns simultan și „nu” și „da”. Nu, pentru că gîndirea omului e formată de viața în societate. Da, pentru că mașina poate totuși să gîndească și să simtă. Nu ca omul, ci ca o altă ființă oarecare. Ca o *mașină*. Și asta e ceva nici mai bun, nici mai rău decît gîndirea omului, ci pur și simplu *altceva*.

Mașina poate să determine temperatura aerului cu o precizie pînă la miimi de grad, dar ea nu va simți și nu va înțelege niciodată ce e vîntul care mîngîie pielea. Iar omul nu va simți niciodată ce este modificarea autoinducției, nu va cunoaște procesul de magnetizare. Omul și mașina sînt elemente *diferite*.

Numai atunci va putea mașina să gîndească ca omul cînd va avea tot ceea ce are omul : patrie, familie, în-sușirea de a simți omeneste lumina, sunetul, mirosul, gustul, căldura și frigul...

Dar atunci ea va înceta de a mai fi mașină.

Kravțov mi-a dăruit cinci fulgere globulare. Două din ele le mai am și acum. Unul, cât o portocală, iradiind o lumină liliachie odihnitoare, atîrnă în antreu. Cred că o să mai țină încă vreo jumătate de an. Are, cum ar zice Kravțov, un caracter foarte agreabil și liniștit. Celălalt fulger nu e mai mare ca o mică alună. E de culoarea lămîii, dar uncori se face roșu și bizîie. Nu pot să-l țin cu nici un chip într-un loc. Caută să pătrundă în ungherele cele mai nepotrivite. O dată l-am găsit în buzunarul trenciului. Am observat abia în stradă. Acum țin fulgerul acesta într-o vază de flori, pe care am acoperit-o cu două cărți groase. Din vază nu mai iese el!

De altfel nu trebuia să vorbesc de fulgere. Ceca ce vreau să povestesc despre Kravțov trebuie început cu salvarea lui.

Asta s-a întîmplat acum un an, pe toamnă. Vasul de salvare „Grom“, pe care eram scafandru șef, stătea ancorat în rada din Baku. Semnalul de naufragiu ne-a parvenit la miezul nopții, cînd furtuna era în toi. Trebuie spus că golful din Baku e parcă anume destinat a fi adăpost în caz de furtună. Închipuiți-vă o potcoavă între capetele căreia stă o monedă. Potcoava e golful din Baku, iar moneda e insula Narghin. Toată furia furtunii se sparge de insulița aceasta, care stă la intrarea în golf. Desigur, cînd e furtună se ridică și în golf valurile, dar ele nu mai prezintă nici un pericol.

În noaptea aceea însă se stîrnise și în golf ceva de neînchipuit. Vîntul își schimba mereu direcția și izbea în rafale, de parcă ar fi vrut să doboare micul vas. Vizibilitatea era infectă. Pe deasupra valurilor gonea

o perdea deasă de stropi. Luminile oraşului, de obicei puternice şi clare, erau învăluite într-o pîclă. Deasupra mării se ridicase o geană de lumină roşiatică, difuză, care producea o impresie lugubră.

Aşa cum am mai spus, semnalele de naufragiu le-am primit la miezul nopţii. Căpitanul ceru ordine de la direcţia salvării şi, ca să nu se piardă vremea, ordonă să se ridice ancora. Echipajul se învioră numaidecît. Ştiam că acum furtuna se va potoli repede. Veţi întreba de unde ştiam. Aici intervine nu meteorologia, ci căpitanul nostru, Nikolai Alexeevici Vorobeicik. Căpitanul Vorobeicik semăna cu un contabil. Cu un contabil tînăr încă (abia împlinise treizeci şi trei de ani), foarte zelos şi conştiincios, care cu timpul va deveni neapărat contabil-şef. Căpitanul avea o faţă blîndă, chiar timidă, pistruiată (nu bătută de vînturi sau bronzată, căci, nu ştiu de ce, Vorobeicik nu se bronză), sprîncenele blonde şi părul bălai, îngrijit pieptănat cu cărare. Vorbea cu o voce înceată, care părea că scîrîtie. Cred că folosea mai des decît toţi ceilalţi căpitani din Serviciul de navigaţie de pe Marea Caspică astfel de cuvinte ca „vă rog” sau „fiţi amabil”.

Trebuie să spun de la bun început că Vorobeicik se pricepea bine la treburile marinăreşti. Nici nu mai trebuie spus că la noi pe vas domnea o ordine exemplară. Asta aşa e. Atît că n-avea căpitanul nostru acea cutezanţă proprie marinarilor, şi echipajul, alcătuit din băieţi tineri, care ştiau să preţuiască romantismul mării, nu putea să nu regrete lucrul acesta. Cîteodată, ştiţi, e plăcut să auzi de pe puntea de comandă ţipetele unui lup de mare trecut prin ciur şi prin dîrmon: „Tunete şi fulgere! Toată lumea pe covertă, ocupaţi-vă locurile, ridicaţi ancora!” Fără nici un fel de „vă rog”... Şi apoi Vorobeicik avea o baftă teribilă. Noi eram încredinţaţi că furtuna poate să înceapă numai după ce Vorobeicik va fi adus vasul în port. Şi dimpotrivă, era destul ca Vorobeicik să dea ordinul de ieşire în larg, pentru ca orice furtună să se potolească numaidecît. Într-un an cît am servit eu pe bordul lui „Grom” nu s-a întîmplat nici un naufragiu, n-a fost niciodată

stare de alarmă, totul a mers bine. Altor nave puteau să li se întâmple (și li se întâmplau!) tot felul de neplăceri. Alte nave puteau să treacă (și treceau!) prin tot felul de încercări. Cu Vorobeicik nu se întâmpla nimic de felul acesta. Poate știți, e un praf împotriva rechinilor. Arunci în apă o capsulă și poți să te scalzi cît poțtești, că nu se vîră nici un rechin. Are praful acesta un miros pe care rechinii nu-l suportă. Ei bine, Vorobeicik era mai tare ca praful: orice nenorocire căuta să-l ocolească cu trei ancabluri... *

Așa s-a întâmplat și de data asta. Abia a ordonat Vorobeicik ridicarea ancorei, că vîntul a început să slăbească văzînd cu ochii. Cînd ieșeam din golf, furtuna dispăruse. Bătea, firește, un vînt proaspăt, marea se mai zbuguia, dar furtuna se potolise brusc. Vorobeicik îi spuse primului secund: „În caz de ceva, te rog să mă chemi“ și coborî în cabina lui. Dar peste noapte, cum cred că vă închipuiți, nu s-a întâmplat absolut nimic. Vorobeicik avea, ca întotdeauna, noroc.

La revărsatul zorilor eram în regiunea insulei Falca Sfărîmată. Vasul de pe care primiserăm semnalele de naufragiu se scufundase cu vreo trei ore înainte de sosirea noastră. Echipajul a fost cules de un tanc petrolier care naviga fără încărcătură. Era dat dispărut doar singurul pasager de pe bordul lui „Pitlivii“ (așa se numea vasul naufragiat). Ni s-a ordonat să cercetăm cu atenție locul naufragiului și să încercăm să-l găsim pe acest pasager.

Căpitanul mă chemă pe puntea de comandă. Vorobeicik ținea în mînă o radiogramă. O recitea și fața lui exprima o sinceră nedumerire. O mutră ca asta cred că face un contabil cînd constată deodată că în borderoul de plăți au fost trecute două versuri dintr-o arie de operetă.

— Ascultă, tovarășe, îmi spuse, cu ochii la radiogramă, îl căutăm pe „Pitlivii“... Punem geamanduri... Aici reciti din nou radiograma, apoi împături cu grijă

* *Ancablură* — unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină. (n. red. rom.)

formularul și-l vîrî în buzunarul vestonului. Știi ce au ei în cală?

„Pîtlivii“ era un vas hidrografic al Academiei de științe. I-am răspuns că în cală se află probabil diferite aparate științifice.

Vorobeicik îmi zîmbi politicos.

— Din păcate te înșeli. Au niște fulgere.

— Ce fel de fulgere? I-am întrebat nedumerit.

— Globulare, îmi răspunse calm Vorobeicik. Patru sute de fulgere globulare. Pardon, patru sute șapte. Spune-mi, te rog, ți s-a întîmplat vreodată să scoți la suprafață... fulgere?

N-am apucat să-i răspund. Semnalizatorul de cart strigă: „Om la apă!“ și toți se repezîră la tribord.

În apă se afla nu un om, ci o barcă pneumatică. În barcă se găsea într-adevăr un om. Prin binoclu se deslușea bine inscripția albă de pe bordul bărcii: „Pîtlivii“. Vorobeicik nici n-a mai trebuit să-l caute pe naufragiat, căci el s-a înfățișat singur. Pe cinstea mea, era un flăcău tare ciudat, în orice caz cel mai ciudat dintre toți cei care au naufragiat vreodată.

După toate aparențele, nici nu s-a prea bucurat că a fost găsit. Cînta un cîntec pirateresc, acompaniindu-se la ghitară. Din cînd în cînd lăsa ghitară, vîra un pantof în mare, lua apă și stropea geamantanul care ocupa aproape jumătate din barcă. Apoi lua iar ghitară și cînta cît îl ținea gura:

*Imi place să văd pînza fremătînd,
Pe căpitan văzduhu-adulmecînd...
Madonă, tu, aibi grijă de pirați!
O, sfinți, pe mateloți să nu-i uitați!
Mi s-a făcut lehamite și mie —
La naiba cu atîta acalmie!
Hei, măi băieți!
O, vîntul proaspăt — cîtă bucurie!
Păi nu-i așa?
Da, măi băieți!*

— A suferit un șoc nervos, constată medicul vasului. Astfel de cazuri sînt descrise în cărțile de medicină. Trebuie să-l luăm imediat pe bord!

Dar flăcăul se pare că nu prea ținea să fie salvat. Cînd s-a apropiat „Grom“ de barcă, el strigă vesel :

— Încotro, fraților?...

Fără prea multă vorbă l-am ridicat pe punte. Cu tot cu geamantan, pentru că se apucase de geamantan cu amîndouă mîinile.

— Mulțumesc, spuse, punînd cu băgare de seamă geamantanul pe punte. Dați-mi voie să mă prezint : Oleg Pavlovici Kravțov, candidat în științe fizico-matematice.

Era purul adevăr. Am avut foarte curînd prilejul să ne convingem că Kravțov era într-adevăr fizician și că era într-adevăr candidat în științe. Dar atunci, pe punte, semăna mai curînd cu un brigadier de hamali din port. Închipuiți-vă un vlăjgan de aproape doi metri, într-un maiou, cu pantalonii uzi, suflecați pînă la genunchi. Da, dac-ar fi scafandru, nu știu de-ar încăpea în cel mai mare combinezon... Avea o față plăcută, lucru pe care l-am remarcat numaidecît. Știți, o față deschisă, veselă, cu pomeții obrazilor proeminenți, cu nasul cîrn, cu ochii albaștri depărtați unul de altul și cu două șiruri de dinți mari și albi, în stare, cred, să roadă lanțul de la ancoră. Zîmbea întruna și în general era foarte mulțumit de sine și de tot ceea ce era în jurul lui.

— Sînteți de pe „Pîtlivii“ ? îl întrebă căpitanul.

Kravțov dădu din cap :

— Exact. Naufragiat, ca să zic așa. De mic copil visam o aventură ca asta. Kravțov rîse și spuse pe un ton confidențial : Chiar de la început aveam impresia că o să mi se întîmple o aventură. Ba chiar am ochit din vreme locul unde se afla barca asta. Acum toți traversează oceanele cu plutele, cu bărcile... Spuneți-mi, unde m-ar fi dus curentul ăsta ?

Vorobeicik se încruntă (nu suferea oamenii ușurateci), mestecă din buze și spuse plietisit :

— Îmi pare bine... Îmi pare bine. Băieți, duceți-l în salon. Doctore, vezi, te rog, dacă are nevoie de ceva.

— Are nevoie de mîncare, bombăni medicul vasului. E sănătos ca... Medicul făcu o pauză, căutînd, se vede treaba, o expresie originală, apoi răsufală adînc și încheie : E sănătos ca un buhai.

Toți oamenii care nu erau de cart îl însoțiră pe Kravțov în salon. Geamantanul îl cără el, iar ghitara și pantofii le duseră, solemn, băieții. Kravțov le plăcu numai decît la toți.

În salon bucătarul întinse imediat masa. Al doilea secund aduse o pereche de pantaloni călcați la dungă, iar mecanicul — un veston nou-nouț (Kravțov n-a putut, desigur, să se încheie, căci vestonul nu-l cuprîndea). Pe scurt, după cinci minute Kravțov căpătase o înfățișare potrivită, cum s-a exprimat el, pentru logaritmizare.

— Și acum, spuse Kravțov după ce dăduse gata a doua porție de pîrjoale, acum să vedem ce mai fac dihaniile mele.

Zicînd acestea, puse geamantanul pe masă, îl mîngîie tandru pe capac (nu știu de ce mi s-a întipărit în memorie fiecare mișcare a lui), deschise cu dibăcie încuetoarea și...

Uite atunci s-a întîmplat ceea ce vreau să vă spun.

Am văzut niște fulgere și am auzit un tunet. La drept vorbind n-a tunat. A răsturnat cineva un scaun și bucătarul a scăpat din mîini compotiera. Dar fulgerele erau cele mai autentice fulgere globulare.

Încă pe cînd eram copil am văzut un fulger globular. Asta s-a întîmplat la Piatigorsk, pe o furtună. Dar fulgerul acela l-am văzut de departe, pe cînd astea stăteau la doi pași de mine. Erau pe puțin o duzină, umplînd tot geamantanul. Cele mai mari erau cît pumnul șefului nostru de echipaj, adică cu un diametru de vreo cincisprezece centimetri. Toate se deosebeau la culoare. Numai două, mici de tot, erau negre, celelalte aveau diferite nuanțe — liliachie, verzuie, portocalie, galbenă... Unul, de pildă, răspîndea o lumină cenușie palidă, altul era de un roșu aprins...

Cînd Kravțov deschise geamantanul, în salon se făcu deodată loc mult, căci toți se trăsese la pereți. Atunci se lăsă o liniște atît de adîncă, încît se auzea bîzîitul slab al fulgerelor. Pe urmă Kravțov luă în mîini un fulger verzui.

— Ce tot bîzîi ? îl întrebă cu duioșie în glas. Nu-ți place vecinătatea asta ? Ei lasă că te mutăm. Te mutăm noi... Kravțov vîrî fulgerul în buzunarul pantalonilor și bîzîitul încetă. Omul zîmbi satisfăcut : Perfect !...

Asta era prea de tot.

Rămaserăm buimaci, altfel n-aș putea să zic. Da, eram buimăciți și nu puteam scoate o vorbă.

— Astea-s fulgerele dumitale ? se auzi din ușă vocea calmă a căpitanului. Va să zică ai salvat o parte ?

— Astea-s, zîmbi Kravțov. Dar patru sute șapte bucăți s-au scufundat. Grosul încărcăturii. Tot fulgere alese, standard... În valiza asta duceam niște exemplare de experiență. Înțelegeți ?

Vorobeicik părea să fi înțeles. Noi, în schimb, nu pricepeam nimic, absolut nimic ! Și atunci, știți, parcă s-a rupt un stăvilar : ne-am năpustit care mai de care cu întrebările. Dar nimeni nu s-a apropiat de masă. La drept vorbind ne era pur și simplu teamă. Închipuiți-vă că cineva ar deschide pe masă un geamantan plin cu șerpi ; poate sînt dresați, totuși te cam trec fiorii... Trebuie să recunoașteți că fulgerul globular nu e cu nimic mai bun (cel puțin la prima vedere) decît un șarpe veninos !

— Faceți liniște, băieți, spuse căpitanul. Tovarășul Kravțov o să vă explice acum totul.

— Numai nu acum ! spuse pe un ton rugător Kravțov. Mai întîi trebuie să-l găsim pe „Pîtlivii“ și să încercăm să scoatem la suprafață încărcătura... Fie, cedă el pe neașteptate. Am să vă explic în cîteva cuvinte. Fulgerele globulare naturale sînt sălbatice, instabile. Ele ating uneori dimensiuni uriașe, cu un diametru pînă la zece metri, dar au o existență scurtă, de cel mult două-trei minute. Ei bine, noi ne-am propus... Ful-

gerul globular, fraților, e un excelent acumulator de energie. E de multe ori mai convenabil ca energia să fie transportată sub formă de fulgere globulare decât să fie transmisă pe cablu sau depozitată sub formă de carburant. Priviți! Kravțov scoase din geamantan un fulger mare, galben. Chestia asta cîntărește o nimica toată, vreo zece grame, dar conține suficientă energie pentru a pune în mișcare un tractor timp de un an. Ce e drept, noi nu ne-am învățat încă să facem fulgere care să se conserve ani întregi. Deocamdată ele trăiesc de obicei puțin, vreo opt sau zece luni, rareori un an sau un an și jumătate.

Kravțov aruncă neglijent fulgerul în geamantan și scoase altul, foarte luminos.

— Iată o altă specie, pentru iluminat. Dă lumină ca un bec de trei sute de wați și nu se arde, nici nu se sparge... Țăsta, fulgerul negru, emite mai ales radiații calorice, infraroșii. Acum, e drept, are o nuanță cenușie, dar cînd vom perfecționa aceste fulgere, ele vor fi absolut negre.

— Și... hm... nu-s periculoase? întrebă cineva.

Kravțov izbucni în rîs:

— Ia încercați să le luați în mînă! Și, uitîndu-se pe rînd la noi: Hai, care ai curaj?

Spre cîntea băieților noștri trebuie spus că nu s-a speriat nimeni. Toți s-au apropiat de geamantan.

— Dar mai întîi închideți geamurile, ne preveni Kravțov, arătînd la hublouri. Dihăniile mele pot să-și ia zborul. Sînt tare năvălașe...

Am scos și eu cu băgare de seamă din geamantan un fulger liliachiu. Trebuie să vă spun că era o senzație ciudată! Cam așa de parcă ai încerca să ții în mînă o picătură de mercur. Ți se pare că ai ceva în mînă, dar cum apeși un pic, fuge... Fulgerele n-aveau, într-adevăr, aproape de loc greutate, în orice caz nu cîntăreau mai mult decât niște baloane pentru copii. Fulgerul liliachiu era absolut rece, pe cînd cel roșu abia îl puteai ține în mînă. Bucătarul, care a pus mîna pe el, l-a aruncat imediat la loc în geamantan.

— Fiți cu băgare de seamă, tovarăși ! Vă rog fiți cu băgare de seamă ! repetă Kravțov. Trebuie să vă purtați delicat cu ele. Ia să vă arăt eu...

Dar n-a mai apucat să ne arate. Eu și Kravțov furăm chemați sus, la căpitan. Kravțov vîrî fulgere în geamantan, după care urcarăm amîndoi pe puntea de comandă.

— Uite-l pe „Pîtlivii“, spuse Vorobeicik. Poți să-l admiri !

De fapt nu prea aveai ce admira. Din apă răsăreau numai vîrfurile catargelor. Izbindu-se de niște stînci, „Pîtlivii“ s-a scufundat la vreo sută de metri de insula Falca Sfărîmată.

Închipuiți-vă două creste stîncioase, ce se înalță din mare și se întind paralel pe o distanță de un sfert de milă. Stîncile erau negre, joase și răsăreau din apă ca niște măsele stricate. Cunoșteam bine Falca asta Sfărîmată. Multe vase și-au găsit aici sfîrșitul. Pe vreme de furtună valurile se plimbau în voie pe deasupra stîncilor și lumina micului far instalat pe una din stînci se vedea prost... Da, Falca Sfărîmată știa să muște rău !

— Adîncimea nu e mare, spuse căpitanul. Vreo cincisăse metri. Ei, ce spui ? Am putea scoate fulgerele astea ? Notează, te rog, că e o acțiune voluntară. Așa mi s-a transmis de la direcție. Cine poate ști cum au să se comporte ele sub apă...

— Da, foarte interesant ! interveni Kravțov. Noi n-am făcut încă astfel de experiențe. Pînă acum e de presupus că fulgere s-au conservat, dar... Dacă explodează unul, iau foc toate celelalte. Și atunci s-a zis cu insulița asta. Știți ce ? Kravțov se întoarse spre căpitan. Dați-mi acvalangul, intru eu. Am să pot. S-a făcut ?

Vorobeicik mestecă multă vreme din buze, apoi mă întrebă :

— Dumneata ce zici ?

I-am răspuns că sînt gata să cobor. Dar dacă Kravțov poate într-adevăr să folosească acvalangul, e mai bine să coborîm amîndoi, pentru că fulgerele astea, așa cum a spus Kravțov însuși, sînt năvălășe.

— E-n regulă ! exclamă Kravțov. Mergem împreună. I-am explicat că pe bord decide căpitanul.

Vorobeicik a mestecat încă multă vreme din buze, uitîndu-se plictisit la catargele ce răsăreau din apă.

— Mergeți amîndoi, spuse el în cele din urmă. Încărcați fulgerele în barcă și le duceți pe insuliță. Uite colo ; vedeți ? Am să chem prin radio un șlep, fiindcă nu vreau să-mi expun vasul.

Trebuie să mărturisesc că prima oară mi-a cam fost teamă să cobor sub apă. Am avut de două ori prilejul să demontez mine, dar ăsta era un joc de copii în comparație cu scoaterea la suprafață a fulgerelor. Mina nu e decît o ladă neagră, pe cînd fulgerele luminau. Și cum mai luminau ! Cînd am ajuns la cală și le-am văzut, am simțit o dorință irezistibilă de a ieși cît mai repede la suprafață... Fulgerele iradiau o lumină fantastică — puternică, scînteietoare, fremătătoare. Era ceva înfiorător, dar frumos. Știți, lumea submarină e bogată în priveliști frumoase. Dacă, de pildă, te culci pe spate și te uiți prin valuri la soare, vezi un joc de culori uluitor. Dar o frumusețe ca acum nu mai avusesem prilejul să văd. Nici nu știu cum să mă exprim. Luați niște briliante, sute de briliante, măriți-le pe fiecare pînă la dimensiunile unui pepene verde, aruncați-le în apă și luminați-le... Apa era verzuie-albastră („Pîtlivii“, cum am mai spus, s-a scufundat la mică adîncime) și foarte curată, iar fulgerele iradiau o lumină galben-portocalie. Rezulta o priveliște feerică cu totul neobișnuită : în apă jucau niște culori de o strălucire orbitoare, de la galben-portocaliu pînă la purpuriu.

Am uitat să spun că fulgerele se mișcau. Pluteau, legănîndu-se încet, ca niște meduze mari, ceea ce stîrnea un joc de culori cu neputință de descris. Din acvalang țîșnea un cîrd întreg de bășici ; ei bine, cea mai uluitoare era luminiscenta acestor bășici. Nu știu în virtutea căror legi ale opticii se întîmpla lucrul ăsta, dar fiecare bășică era luminată dinăuntru și lumina asta era cu totul alta decît lumina din apă. Bășicile

aveau o luminiscentă roșie, portocalie, galbenă, pe cîtă vreme apa își menținea mereu o nuanță mai dulce — purpurie, verzuie, albastră. Nu mi-am închipuit nici odată că pot exista combinații de culori atît de bogate...

Kravțov prinse un fulger și-l examinează cu atenție. Mi s-a părut că nu prea era mulțumit și că se temea de ceva. De fapt îmi închipuiam eu de ce anume putea el să se teamă. Dar teama de la început, ca să zic așa, a trecut. Nu știu de ce nu-mi venea să cred că s-ar putea produce o catastrofă.

Pe urmă Kravțov a coborît în cală și s-a apucat să aleagă fulgerele. După cîte mi-am dat eu seama, le alegea în primul rînd pe cele mai periculoase. Am observat că erau mai luminoase ca celelalte.

Am avut destulă bătaie de cap cu fulgerele astea. Le scoteam cîte două-trei bucăți. Kravțov le pescuia cu o plasă, mi le dădea mie, iar eu le scoteam la suprafață și le puneam în barcă. Cînd adunam vreo douăzeci—douăzeci și cinci de fulgere, mă urcam în barcă și vîsleam spre insuliță. Aici așezam fulgerele într-o mică peșteră, la gura căreia întinsesem o foaie de cort. Apoi mă întorceam sub apă, la Kravțov. Din oră-n oră făceam cîte o pauză. Atunci venea pînă la noi o șalupă („Grom“ se afla la o depărtare de vreo două ancabluri, căci Kravțov i-a interzis să se apropie) și în vreme ce noi ne odihneam, băieții schimbau baloanele din acvalanguri. Aerul comprimat din aceste aparate se consumă repede.

Începuserăm să lucrăm la ora unsprezece. Pe la șase seara mai rămăseseră pe „Pîtlivii“ cel mult vreo sută cincizeci de fulgere. Ne-am încărcat din nou acvalangurile. Socoteam să terminăm treaba înainte de a se lăsa întunericul. Dar a fost să fie altfel.

În primul moment nu mi-am dat seama ce s-a întîmplat. Ne căzneau în cală (fulgerele alergau de parcă erau vii și nu voiau să se lase prinse), cînd deodată am simțit că la suprafață s-a petrecut ceva. Apa se întunecă și se auzi un vuiet înfundat. Apoi am deslușit zgomotul elicelor. În astfel de cazuri scafandrul nu se

înșală niciodată! mi-am dat seama că „Grom“ se îndepărtează.

Uraganul s-a abătut pe neașteptate. Pe Marea Caspică se întâmplă așa toamna. „Grom“ nu putea să nu plece, căci altfel s-ar fi izbit de stînci. Trebuia să plece neîntîrziat. Vorobeicik nu mai avea timp să ne prevină, căci era nevoit să salveze vasul și echipajul. În locul lui aș fi procedat și eu la fel.

Noi doi am rămas pe Falca Sfărîmată.

L-am dus pe Kravțov pe insuliță. Am izbutit să ieșim la mal, să ajungem la peșteră și să ne vîrîm sub foaia de cort.

Ne-am scos acvalangurile și am mai răsuflet în voie. În peșteră era lumină și cald, de la fulgere.

Vîntul se înteează. Deodată s-a făcut întuneric. Ochiul obosiseră al naibii din pricina luminii puternice a fulgerelor. Nu mai vedeam aproape nimic. De altminteri ce-aș fi putut vedea? Peștera se afla la vreo treizeci de metri pe țarm. Valurile asaltau furioase insulița, se prăvăleau pe stînci, se înălțau ca un zid cenușiu-murdar...

Totul a durat vreun sfert de ceas, poate și mai puțin.

— Ei, cum stăm cu aventura? l-am întrebat pe Kravțov.

— Perfect, mi-a răspuns el. E interesant de știut ce-o să fie mai departe.

Băiatul ăsta părea să nu-și piardă cumpătul nici odată. l-am spus că nu ne paște nici o primejdie: stăm aici pînă trece uraganul, apoi vine „Grom“ și ne ia.

— Totul ca într-un roman care se respectă, spuse Kravțov. Un naufragiu, o insulă nelocuită, comori pe un vas naufragiat... Niciodată încă vreun naufragiat n-a fost înzestrat cu atîta energie. Avem aici două sute cincizeci de fulgere, ceea ce înseamnă... da, energie cam cît cuprind zece trenuri cu carburant. Observă ce splendid e ambalată energia asta: nici măcar nu ne dogorăște.

Kravțov tăcu. Pe fața lui am observat o expresie de îngrijorare.

— Da, sînt amuzante dihăniile astea, urmă el cu o voce voit veselă. Aproape un vid... O plasmă gazoasă : un amestec de nuclee de atomi de gaz și de electroni liberi. Peste vreo cinci ani fulgerele vor deveni un produs de larg consum. Ai să intri în magazin și ai să spui : „Dați-mi și mie două bucăți...”

Îmi dădeam seama că Kravțov deschisese înadins discuția asta. Era ceva care-l îngrijora și el voia să-mi distragă atenția. L-am întrebat de ce nu se descompun fulgerele.

— E un cîmp magnetic, îmi răspunse. În fizică asta se numește efect pinch sau efect de comprimare. La început apare o descărcare electrică în formă de coloană, apoi, sub presiunea propriului său cîmp magnetic, coloana de plasmă gazoasă se comprimă și se transformă în vapori. Plasma comprimată se încălzește și începe să iradieze lumină. Se poate chiar realiza o compresie la care plasma începe...

Kravțov nu-și sfîrși vorba. De sus căzu ceva pe foaia de cort. Am ieșit imediat din peșteră și cînd mi s-au obișnuit ochii cu semiobscuritatea, am văzut că era barca noastră pneumatică, pe care valurile o azvîrliseră pe insuliță. Cu chiu cu vai am izbutit să trag barca sub o margine a foii de cort, peste care am îngrămădit niște bolovani.

Vîntul deveni tot mai aspru, picăturile de apă izbeau în față ca boabele de grindină. M-am vîrît din nou în peșteră. Kravțov examina un fulger portocaliu și cînta indispus :

*Mi s-a făcut lehamite și mie —
La naiba cu atîta acalmie !
Hei, măi băieți...*

Văzîndu-mă, tăcu și aruncă imediat fulgerul la o parte.

— Oricum, e plăcut să naufragiezi cu o încărcătură ca asta, spuse cu o voce voioasă care suna fals. Pentru niște naufragiați e o întreagă problemă să facă focul, pe cînd noi avem în cantități nelimitate căldură și lumină...

— Ascultă, Oleg Petrovici, l-am întrerupt eu. Hai să dăm cărțile pe față. Ia spune, ce s-a întâmplat? Văd că ești neliniștit.

Kravțov îmi aruncă o privire, apoi își făcu de lucru la acvalangul său.

— Hai spune, stăruii. N-are nici un rost să ne jucăm de-a v-ați ascunselea.

— Bine, răspunse el posac. Știi... dihăniile s-au răzvrătit. Sub apă presiunea e mai mare și procesul de formare a atomilor neutri din plasma gazoasă s-a accelerat. Nu mai poate fi oprit. Fulgerele se încălzesc. Vezi, luminează tot mai tare. Nu va trece mult și...

Kravțov tăcu.

— Explodează? întrebai.

Kravțov dădu în silă din cap.

— Da. Nu prea-mi pare rău de fulgere. E o serie de probă. Le-am încercat rezistența la transport: cu trenul, apoi cu avionul, apoi pe vas... Au rezistat foarte bine. N-au fost însă prevăzute să stea sub apă. Nu, nu-mi pare rău de ele. Vorba e însă unde ne ascundem?...

— Peste cât timp se va produce... explozia?

— Peste vreo oră și jumătate.

— Ce-ar fi să le aruncăm în mare?

Kravțov rîse forțat:

— M-am gîndit eu la asta. Nu merge. Închipuie-ți unde poate să le ducă vîntul ăsta! S-ar putea produce accidente, ba chiar catastrofe. Nu sînt niște fulgere obișnuite, sînt încărcate cu o energie de mii de ori mai mare... Nu, în nici un caz!

— Atunci să le dăm la fund.

— Fulgerele sînt mai ușoare ca apa, n-au să se scufunde. Și apoi au să explodeze și sub apă...

Ascultam urletul vîntului. Uraganul trecuse și acum bătea numai un vînt puternic. Ar fi fost însă o nebunie să ieșim în larg cu barca pneumatică. Așa gîndea și Kravțov.

— Poate vine „Grom“? întrebă el.

După mine — slabă nădejde. „Grom“ se afla, desigur, undeva pe-aproape, dar Vorobeicik n-o să se apropie nici în ruptul capului de Falca Sfărîmată pe o vreme ca asta. O să aștepte pînă se va calma marea. Mai ales că nici nu știa că fulgerele trebuie să facă explozie.

I-am explicat în cîteva cuvinte lui Kravțov ce fel de fire avea căpitanul nostru.

— Crezi? spuse gînditor Kravțov. Mie mi-a făcut impresia că... nu știu cum să-ți explic... În trecut astfel de căpitani au descoperit țările și mările Pămîntului, iar în viitor ei au să zboare spre Venus, Marte, spre stele...

Mi l-am închipuit pe Vorobeicik conducînd o astonavă și am ridicat din umeri.

— Dumneata îți închipui că acolo au să zboare niște oameni cu totul deosebiți? întrebă Kravțov. Nu. Au să fie niște oameni așa ca Vorobeicik, ca dumneata... Da, da! Iar mai tîrziu, peste vreo sută de ani, au să se alcătuiască legende despre dînșii și în aceste legende ei au să apară ca niște viteji din poveste... De altminteri fulgerele mele au și ele firi deosebite, spuse Kravțov zîmbind. Unele sînt încăpățînate, altele rele, altele șirete. Sînt și unele liniștite, blînde. Am observat că cele mai bune fulgere, cele negre, sînt întotdeauna modeste. Nu aruncă scînteii, nu bîzîie, nu te orbesc. Au însă mai multă energie și sînt, ca să zic așa, mai cumsecade decît cele care bîzîie într-una... Ce-ar fi totuși să semnalizăm, ai? Ascultă aici...

Trebuie să spun că Kravțov era vrednic de laudă. Atunci nu prea-mi închipuiam încă ce e explozia unui fulger. Mă obișnuisem peste zi cu fulgerele și mi se păreau destul de inofensive. Kravțov își cunoștea însă dihăniile. Totuși nu s-a lăsat copleșit de teamă și capul lui continua să lucreze bine.

Ideea lui nu era de loc rea. În orice caz asta ne oferea o oarecare șansă de salvare. Trebuia să luăm un fulger, să ne urcăm pe creștetul unei stînci și, fluturînd prin fața lui o bucată din foaia de cort, să transmitem semnale lui „Grom“. Ce e drept, nu știam în ce direc-

ție se afla vasul, dar fulgerul răspîndea lumină circular, pe toată circumferința de treizeci și doi de cărți.

...Nu era nici o plăcere să ieși din peștera caldă. Obosiserăm al naibii peste zi, iar urcușul pe stîncă abruptă era greu chiar și pentru un om odihnit. Mărturisesc că m-am gîndit din nou să aruncăm în mare blestematele alca de fulgere, ca să le ducă vîntul unde-o fi să fie. Dar nu i-am mai spus nimic lui Kravțov. Dacă e s-o pățim, barem să rămînem buni tovarăși!

Am tăiat o bucățică din foaia mare de cort care acoperea intrarea în peșteră. Kravțov alese un fulger luminos și-l înfășură în plasă. Am pornit urcușul. Stîncă nu era prea înaltă; să tot fi avut vreo trei metri și jumătate, poate patru. Dar eu nu vedeam aproape nimic. Ochii, inflamați din pricina luminii puternice mă dureau și lăcrimau. Totul în jur părea cufundat într-o beznă desăvîrșită. Am fost nevoiți să înfășurăm imediat fulgerul în pînză, pentru că ne orbea.

Acești patru metri am să-i țin minte cît oi trăi. Vîntul rece și umed mă silea să mă lipesc de stîncă, iar stîncă era ascuțită, parcă avea ghimpi. Mi-am zdrelit pînă la sînge mîinile și picioarele și m-am lovit la un umăr. Și dacă totuși am ajuns sus, asta numai mulțumită lui Kravțov. M-a azvîrlit pur și simplu pe creștetul stîncii, pe cînd eu n-am mai putut să-l trag în sus...

Semnalul de primejdie constă din nouă lumini — șase scurte și trei lungi. Fulgerul se smulgea în bătaia vîntului. Legasem plasa de curea, căci în mîini țineam pînza. Nu vedeam nimic. Fulgerările mă orbiseră cu totul. Din pricina luminii puternice o durere cumplită îmi sfredelea ochii. Apoi am căzut într-o stare de apatie. Mi-am zis că „Grom“ n-o să vină: Vorobeicik n-o să cuteze să se apropie de Falca Sfărîmată. Dar semnalizam mai departe. Trei puncte, trei linii, trei puncte... La început mai număram semnalele, pe urmă m-am încurcat și nu le-am mai numărat. Mîinile lucrau singure. Trei puncte, trei linii, trei puncte...

Nu-mi aduc aminte cît timp a trecut. La un moment dat Kravțov m-a tras de picior. M-am întors și am vă-

zut o fișie de lumină dănuind pe întinsul mării. Era un reflector.

„Grom“ venea spre insulă!

M-am dat jos de pe stîncă. Kravțov desprinsese plasa cu fulgerul și mă tîrî în jos, la peșteră. S-a priceput să-mi pună la ochi o cîrpă udă. Durerea a mai slăbit, dar stăruia într-una.

După o jumătate de oră a venit să ne ia o șalupă de pe „Grom“. Nici acum nu știu cum de-au reușit băieții să se apropie de stînci. Valurile vuiau atît de tare că nu se auzeau nici strigătele oamenilor. Șalupa se umplea de apă, care trebuia scoasă tot timpul.

De cum se văzu puntea lui „Grom“, Kravțov strigă :

— Tovarășe căpitan, vasul să plece imediat de aici... Imediat !

Nu l-am văzut pe Vorobeicik (mă dureau ochii și-mi venea greu să-i deschid), dar i-am auzit vocea — politicoasă, scîrțîită, foarte calmă :

— Fii, te rog, liniștit. Avem tot timpul să ne îndepărtăm.

M-am silit să deschid ochii. Voiam să-l văd pe Vorobeicik. Vă jur că era la fel ca întotdeauna !

— Grăbiți-vă, tovarășe căpitan, grăbiți-vă, stăruie Kravțov. Fulgerele pot să explodeze dintr-o clipă în alta !

— Mulțumesc, am să țin seama de sfatul dumitale, răspunse Vorobeicik. Totuși nu ne convine să ne grăbim prea mult. Explozia va stîrni un val uriaș, un tsunami * care se propagă cu o viteză de avion, așa că tot nu scăpăm noi de el. Mașinile însă trebuie cruțate.

Kravțov izbucni în rîs, spuse :

— Aveți dreptate, tovarășe căpitan, și se apucă să fluiera cîntecul lui preferat.

Fulgerele au explodat abia peste o oră, cînd „Grom“ se afla deja la cincisprezec mile de insulă.

* Tsunami — numele japonez al uriașelor valuri provocate de cutremure submarine (n. red. rom.)

Mi-am ridicat bandajul pe care mi-l pusese doctorul și împreună cu ceilalți am dat fuga pe punte. La pupa, spintecînd întunericul nopții, se ivi un disc galben, care răspîndea o lumină orbitoare. În primul moment semăna cu Soarele pe jumătate ascuns după orizont. Apoi focul se înălță, deveni alb-liliachiu, lumină marea zbuciumată și se stinse brusc, lăsînd în zare o geană roșietică ce se destrăma încet.

Insula Falca Sfărîmată încetase să mai existe.

L E G E N D E L E
C Ă P I T A N I L O R
S T E L A R I

*„Să cutezăm !“ Aceasta ni-i menirea,
Bătrînii sori cînd în furtună pier,
Și din adîncul negurilor, firea
Aprinde tineri sori pe vastul cer !*

JOHANNES R. BECHER

ICAR ȘI DEDAL

*„Dă-mi ascultare, Icar !
Prea jos de-ți vei ține tu calea,
Apa pătrunde-va-n aripi ;
Prea sus — le va arde dogoarea.“*

OVIDIU : „METAMORFOZELE“.

Cele de mai jos s-au petrecut demult. Vremea a șters din memoria generațiilor care s-au succedat numele adevărate ale acelor care au zburat spre Soare. După numele navelor, oamenii au încetat să le spună Icar și Dedal. Se spune, de asemenea, că navele se numeau altfel, iar numele de Icar și Dedal au fost luate dintr-un mit antic. Ne îndoim să fi fost așa, căci nu Dedal, ci cel căruia acum i se spune Icar le-a spus cel dinții oamenilor :

„Noi vom zbura prin Soare !“

Asta a fost demult. Oamenii păraseau încă timizi Pământul, dar apucaseră să cunoască frumusețea îmbătătoare a Lumii Stelelor, și spiritul nestăvilit al descoperirilor îi ducea către stele. Și dacă pierrea o navă, alte două plecau spre Lumea Stelelor. Reveneau pe Pământ după mulți ani, pîrjolate de dogoarea unor sori îndepărtați, pătrunse de frigul spațiului infinit. Și iar plecau în Lumea Stelelor.

Cel căruia i se spune acum Icar s-a născut pe o navă. A trăit mult, dar rareori a văzut Pământul. El a zburat spre Procyon și Lacaille, el a atins primul steaua Van Maanen. În sistemul planetar al stelei Leyten s-a luptat cu orocho, cea mai înfiorătoare dintre ființele cunoscute în acea vreme.

Natura l-a înzestrat bine pe Icar și el i-a cheltuit generos ca Soarele darurile. Era de o cutezanță vecină cu nebunia, dar norocul nu l-a trădat niciodată. La bătrînețe nu era bătrîn. Nu cunoștea oboseala, teama, deseperarea.

Aproape toată viața l-a însoțit în zboruri prietena lui. Se zice că ea și-a găsit moartea în timpul coborîrii pe planetă din sistemul Eridan. El a continuat să descopere alte lumi, dîndu-le numele ei.

Da, printre cei care zburau spre stele nu era om care să-și poată măsura vitejia cu Icar. Și totuși oamenii au rămas mirați cînd l-au auzit spunînd :

„Noi vom zbura prin Soare !“

Pînă și prietenii lui — și avea mulți prieteni — au rămas tăcuți. Oare se poate zbura prin Soarele incandescent ? Oare nu-l va prefăce în scrum pe acel îndrăzneț astrul de foc ? Icar însă spunea :

„Uitați-vă la tuburile gazoluminiscente. Înăuntrul lor e o temperatură de sute de mii de grade. Dar eu pun mîna pe tubul gazoluminescent și nu mi-e teamă c-am să mă ard. Asta deoarece substanța dinăuntrul tubului nu e în formă gazoasă, lichidă sau solidă, ci în a patra stare — în formă de plasmă, într-o stare de rarefiere maximă.“ I se obiecta :

„Oare tu nu știi că înăuntrul Soarelui nu e plasmă, ci o substanță de douăsprezece ori mai densă decît plumbul !?“

Așa spuneau mulți. Dar Icar rîdea :

„Asta nu ne va împiedica să zburăm prin Soare. Vom face învelișul navei din neutrit. Chiar și în centrul Soarelui densitatea va fi insignifiant de mică în comparație cu densitatea neutritului, care va rămîne rece, așa cum rămîne sticla tubului gazoluminescent.“

Oamenii nu i-au dat număidecît crezare. Atunci i-a venit în ajutor cel căruia azi i se spune Dedal. El nu zburase niciodată în Lumea Stelelor și numai știința îi dezvăluia tainele materiei. Impasibil, calm, chibzuit, nu semăna cu Icar. Dar dacă argumentele inflăcărâte ale lui Icar nu i-au convins pe oameni, formulele rigide și precise ale lui Dedal au confirmat tuturor :

„Se poate zbura.“

Pe vremea aceea oamenii știau deja multe despre cea de-a cincea stare a substanței. La început ea a fost des-

coperită în stelele numite „pitice albe“. De dimensiuni mici, aceste stele au o densitate uriașă fiindcă se compun aproape în întregime, afară de învelișul gazos, din neutroni strâns lipiți unii de alții. După primele zboruri spre satelitul lui Sirius, „pitica albă“ cea mai apropiată de Pământ, oamenii au reușit să obțină neutritul, o substanță compusă numai din neutroni. Densitatea neutritului depășea de o sută douăzeci de mii de ori densitatea oțelului și de un milion de ori densitatea apei.

Navele cu care Icar și Dedal urmau să zboare spre Soare au fost asamblate într-o stație extraterestră. Aici oamenii puteau ridica cu ușurință foile de neutrit și lucrul mergea repede, deși, așa cum am mai spus, neutritul reprezenta cea de-a cincea stare — superdensă — a substanței.

Cît despre nave, se zice că ele erau cele mai bune din toate cîte au fost trimise vreodată în Lumea Stelelor. Motoarele lor puternice nu se temeau de vîrtejurile de foc ale Soarelui, iar viteza lor colosală le îngăduia să străbată fulgerător astrul incandescent. Se mai spune, de asemenea, că pe atunci a inventat Dedal gravilocația. Înăuntrul Soarelui, în haosul de gaz electronic, radioul e neputincios. Dar greutatea rămîne greutate. Locatorul capta undele de gravitație și navele puteau vedea.

A venit și ziua lansării. De pe Pământ s-a transmis ultima recomandare :

„Nu apropiați navele una de alta, pentru că forța greutății le face să se izbească. Dar nici nu vă depărtați prea mult unul de altul, pentru că imprudentul va va fi luat de vîrtejul de foc și dus spre centrul Soarelui.“

La auzul acestor cuvinte Icar a izbucnit în rîs. Dedal a ascultat liniștit. Amîndoi au răspuns :

„Așa vom face“.

Icar a pus nerăbdător mîna pe manșă. Dedal a examinat cu atenție aparatele de bord. De pe Pământ s-a transmis :

„Drum bun și descoperiri mari!”

Încă pe-atunci Pămîntul își lua cu aceste cuvinte rămas bun de la navele sale care plecau în Lumea Stelelor.

Așa a început zborul.

Din motoare, flacăra albă țîșnea cu furie. Navele trepidau sporindu-și viteza. Părea că de pe Pămînt s-au desprins două comete, avîntîndu-se spre Soare.

Era pentru prima oară cînd Icar zbura fără nici un însoțitor, pentru că i s-a interzis să ia pe cineva la bordul navei sale. Dar Icar rîdea de primejdie și uitîndu-se la ecranul argintiu al locatorului, cînta cîntecul bătrînilor căpitani ai Lumii Stelelor.

Dedal nu lua în seamă singurătatea. Era pentru înțîia oară cînd părăsea Pămîntul, dar frumusețea Lumii Stelelor nu-l tulbura. Gîndurile lui Dedal, rigide și precise ca niște formule, pătrundeau în tainele materiei.

Uneori calculele lui Dedal spuneau: „Pericol. Atenție!” Icar — care zbura în față — știa asta și fără calcule, căci printre cei care conduceau navele în Lumea Stelelor nu era căpitan mai încercat decît Icar.

Așa zburau ei spre Soarele strălucitor și oamenii de pe Pămînt urmăreau emoționați zborul lor.

Cu fiecare oră navele goneau tot mai repede, pentru că marea forță gravitațională a Soarelui își și întinsese brațele nevăzute în întîmpinarea navelor.

După timpul de pe Pămînt era pe sfîrșite a cincea zi de zbor, cînd navele s-au făcut nevăzute în razele orbitoare ale Soarelui. Ultimele unde de radio, deja deformate, au adus pe Pămînt o frîntură din cîntecul bătrînilor căpitani și un raport concis al lui Dedal:

„Am intrat în cromosferă. Coordonatele...”

Soarele a scos în întîmpinarea navelor făcliile de foc ale protuberanțelor. Indignat parcă de cutezanța oamenilor, astrul infuriat a ridicat limbi uriașe de flăcări, față de care navele apăreau ca niște boabe de nisip în comparație cu un munte. Furioasă, flacăra se zbuciuma

în tăcere, lingînd cu lăcomie neutritul. Dar ea avea o densitate insignifiantă, așa că blindajul de neutrit rămînea rece.

Mai cumplită decît limbile de foc ale flăcărilor era greutatea. Uriașă, invizibilă, pătrunzînd peste tot, ea îi apăsa cu putere pe Icar și pe Dedal. Era așa de parcă le-ar fi pătruns plumb în trup și fiecare expirație părea ultima. Dar brațul puternic al lui Icar ținea strîns manșa. Ochii impasibili ai lui Dedal fixau discurile luminoase ale aparatelor de bord.

Greutatea sporea într-una.

Soarele voia să-i strivească pe oaspeții nepoftiți. Inimile lui Icar și Dedal băteau spasmodic, cu ultimele puteri, din cauză că sîngele devenise greu ca mercurul. Un vâl tulbure le împăienjenea ochii.

Atunci Icar a zîmbit (acum nu mai putea să rîdă) și a oprit motorul, lăsînd nava să cadă singură spre centrul Soarelui. Greutatea a dispărut imediat.

Pe ecranul locatorului — care acum nu mai era argintiu, ci de un roșu sîngeriu — Dedal a văzut manevra lui Icar. Gata-gata să-și piardă cunoștința, a apucat s-o facă și el. Dar de îndată ce a dispărut greutatea, Dedal și-a venit în fire și și-a aruncat cu calmul de mai înainte ochii asupra aparatelor.

Viteza sporea cu fiecare secundă. Navele goneau prin vârtejul de foc spre centrul Soarelui. În calea lor înțilneau foc, foc și numai foc. Se învîrtejeau nori de foc, bătea un vînt de foc, peste tot — și deasupra, și dedesubt — totul era numai foc.

De trei ori s-a stins ecranul din fața lui Icar. Era Dedal, care-i spunea :

„E timpul să ne întoarcem.“

Dar Icar a rîs și i-a răspuns :

„E prea devreme.“

Navele își urmau zborul prin perdeaua de foc. În ochii impasibili ai lui Dedal se oglindeau discurile luminoase ale aparatelor. Greutatea dispăruse, dar apara-

tele vesteau o nouă primejdie. Nesocotind calculele și previziunile, presiunea creștea cu repeziciune. Vîrtejul de foc devenea tot mai dens. Valurile grele de foc făceau să se cutremure navele, năpustindu-se asupra lor cu o furie tot mai mare. Peste blindajul subțire de neutrit se prăvăleau talazuri de foc.

Ecranul s-a stins din nou, avertizînd :

„E timpul să ne întoarcem !“

Dar Icar a răspuns :

„E prea devreme.“

Și Icar a avut dreptate. Chiar zidul compact de foc a fost acela care a încetinit viteza. La un moment dat aproape că au încremenit în vîrtejul de foc. Presiunea bara drumul înainte, greutatea nu le îngăduia navelor să dea îndărăt.

Dedal era cu ochii țintă la discurile luminoase ale aparatelor, căci ele îi dezvăluiau toate tainele. Icar cînta cîntecul bătrînilor căpitani, aducîndu-și aminte de cei care au străbătut împreună cu dînsul drumurile din Lumea Stelelor.

Dar Soarele nu se dădea bătut și pregătea ultima și cea mai cumplită lovitură. Undeva în străfundurile lui s-a stîrnit un vîrtej colosal. Era ca o trombă, dar o trombă mărită de milioane de ori. Furia lui nu cunoștea margini. Vîrtejul a înșfăcat navele ca pe niște surcele, le-a dat peste cap și apoi a proiectat în lături nava lui Dedal.

Pe ecranul argintiu Dedal a văzut tromba de foc tîrîndu-l pe Icar în străfundurile Soarelui. Motoarele navei tăceau. Icar nu răspundea la apeluri.

Dedal a înțeles că acesta era sfîrșitul și că nimic nu-l va putea salva pe Icar. Formulele rigide și precise au apreciat marea forță a trombei de foc și i-au spus lui Dedal :

„Nu poți să faci nimic. Pleacă !“

Atunci în ochii lui Dedal s-a aprins pentru întîia oară o văpaie. A fost ceva de-o clipă, dar, asemeni unei ex-

plozii, asta l-a transformat cu totul. În clipa aceasta el a simțit că mai presus de formule este Viața, iar mai presus de Viață, numele mîndru de Om.

Trăgînd cu putere de manșă, Dedal și-a repezit nava în tromba de foc.

Flacăra motoarelor a țîșnit cu putere și focul care-i dădea ascultare omului s-a izbit de focul sălbatic al Soarelui. Spiralele strînse ale trombei se încolăceau în jurul navei, dar Dedal mergea înainte, ajungînd din urmă nava lui Icar.

Tromba se frămînta cumplit și își strîngea tot mai puternic spiralele. Blindajul de neutrit tremura de încordare. Acele aparatelor trecuseră cu mult de linia roșie. Dar Dedal nu lua în seamă primejdia. Ochii lui, în care ardea un foc mai teribil decît focul Soarelui, erau fixați asupra locatorului. Pe ecranul argintiu nava lui Icar se vedea tot mai aproape.

Tromba de foc se mai zbuciuma furioasă, dar forța gravitației prinsese navele și le apropia ușor una de alta. Șocul abia s-a simțit. Dedal a văzut pe ecran navele lipite laolaltă. Acum nu mai putea să le despartă nici chiar forța cumplită a trombei. Ecranul argintiu s-a stins pentru o clipă și Dedal a înțeles că Icar trăiește.

Motoarele navei lui Dedal vuiau prelung, răgușit, suportînd greutatea dublă. Tromba de foc bubuia, încolăcindu-și spiralele în jurul navelor. Acele aparatelor dănuiau înnebunate. Blindajul de neutrit a început să se încingă. Dar Dedal conducea navele și inima lui, cunoscînd pentru întîia oară fericirea, jubila.

Sfîșiind spiralele strînse ale trombei, navele se îndepărtau. Goneau tot mai repede și mai repede. Dar o dată cu viteza a revenit și greutatea. Trupurile oamenilor s-au umplut din nou cu plumb, sîngele deveni greu ca mercurul.

Navele răzbeau prin vîrtejul de foc. Flăcările se mai involburau încă, dar marginea Soarelui era aproape. Discurile luminoase ale aparatelor chemau : „Înainte !“

Cu un urlet turbat, motoarele au proiectat navele în ultimul salt. Dar greutatea a smuls manșa din mâinile lui Dedal. El nu mai avea puteri să ridice mîna și nu mai avea puteri să ajungă la tabloul pe care clipeau slab discurile aparatelor.

Navele au încremenit, suspendate deasupra hăului de foc. Groaza a încătușat inima lui Dedal. Dar o voință străină le-a poruncit navelor : „Înainte !“

Atunci, uitînd de spaimă, Dedal a înțeles că mîna puternică a lui Icar a apucat manșa.

...A venit ziua cînd oamenii de pe Pămînt au văzut navele, strîns lipite una de alta, depărtîndu-se de Soare. Antenele au dat glas, stăruind care mai de care cu întrebarea :

„Aduceți vești bune pe Pămînt ?“

Încă pe vremea aceea oamenii întîmpinau cu aceste cuvinte navele ce reveneau din Lumea Stelelor.

Pămîntul aștepta cu emoție răspunsul. Și răspunsul a venit. Două glasuri cîntau cîntecul bătrînilor căpitani ai Lumii Stelelor.

SUPERNOVA ARETINA

În primul an al perioadei Ci-ho, în cea de-a cincea Lună, în ziua Ci-chu, s-a ivit o stea-oaspete la sud-est de steaua Tien-Kuan...

Putea fi văzută ziua, razele de lumină porneau de la ea în toate părțile și culoarea ei era alb-roșiatică. Așa s-a văzut ea timp de douăzeci și trei de zile.

Dintr-o cronică chineză.

Cu multe secole în urmă, spre steaua Aretina a plecat o navă numită „Smaragd“. Pe vremea aceea oamenii abia deschideau drumul spre Lumea Stelelor și fiecare navă avea de înfruntat primejdii necunoscute. „Smaragd“ a ajuns la steaua Aretina. Dar în timpul coborîrii pe singura planetă din sistemul acestei stele s-a produs o catastrofă. În coborîre, nava a atins un pisc de gheață. De pe urma teribilei izbituri și-a găsit moartea pilotul lui „Smaragd“ și a fost grav rănit astronomul expediției. Numai căpitanul navei a rămas nevătămat.

Era o planetă neprimitoare, acoperită de la un pol la altul cu un pustiu de gheață. Pe cerul negru ardea slab micul disc galben al stelei Aretina. Razele lui reci lunecau pe giganticele stînci de gheață. Sub o stîncă din acestea l-a îngropat căpitanul lui „Smaragd“ pe tovarășul mort. Acoperind mormîntul de gheață, el i-a dat planetei numele de „Or“, ceea ce înseamnă „Distrugătoare“.

„Smaragd“ era gata de zbor. Dar căpitanul știa că nu poate să zboare, deoarece rănitul nu va suporta accelerația de la pornire.

Așa a rămas „Smaragd“ pe planeta Or.

Timpul trecea, rănitul se întrema. A venit ziua cînd el s-a putut apropia de aparatele sale. Dar cum s-a uitat în spectroscop, a închis ochii și a rămas multă vreme tăcut. Apoi a spus :

— Steaua Aretina nu are aproape de loc hidrogen. E condamnată. Va veni — foarte curînd — momentul cînd ea se va aprinde, se va dilata de mii de ori și se va preface în foc. Asta e soarta stelelor numite super-

nove. Forța omului e mare, dar nu e fără margini. Nimeni nu va putea să prevină explozia unei supernove. „Smaragd“ trebuie să plece. Lasă-mă aici.

La auzul acestor cuvinte, căpitanul a clătinat din cap :

— Nu. Noi vom zbura împreună sau vom rămîne amîndoi pe planeta Or.

Așa a călcat el cea de-a noua poruncă a căpitanilor stelari, care spune : „În Lumea Stelelor nu există nimic mai înspăimîntător decît explozia unei supernove. O Supernovă arde ca miliarde de sori contopiți. Din ea se desprind jeturi incandescente de materie, care pîrjolesc totul în calea lor. Feriți-vă de supernove, plecați din apropierea lor, căci altfel veți pieri“.

Căpitanul se uita la steaua Aretina. Aceasta plutea încet pe cerul întunecat al planetei Or și razele ei reci de lumină tremurau pe creștetele ascuțite ale piscurilor de gheață. Pe discul galben al stelei căpitanul vedea lunecînd umbre purpurii, care prevesteau explozia.

Pe vremea aceea oamenii nu știau aproape nimic despre supernove, pentru că aceste stele se aprind extrem de rar. Se spune că încă pe-atunci oamenii visau să pătrundă acest mister al Lumii Stelelor. Dar cine putea să ghicească unde și cînd se va aprinde o supernovă ?...

Căpitanul lui „Smaragd“ stătea mereu lîngă aparate. Pe ecrane scria discul galben al stelei Aretina. Aparatele dezvăluiau lucruri pe care nu le cunoștea încă nici un om. De pe antenele navei se desprindeau semnale invizibile : „Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, noi nu mai avem de stat mult aici, dar am ridicat puțin perdeaua după care se ascunde taina Lumii Stelelor...“

Cînd se făcea noapte după timpul de pe Pămînt, căpitanul venea la rînit. Era tînăr căpitanul lui „Smaragd“. Rîdea de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic și-i povestea rînitului legende despre străvechiul fluviu Ianțîi. Acolo s-a născut el și de-acolo au văzut oamenii pentru întîia oară, cu o mie de ani în urmă, o supernovă.

Ascultându-l pe căpitan, astronomul își aducea aminte de patria lui, un ținut nordic, aspru. Amintirile acestea erau cel mai bun balsam, căci gândul la patrie înzecește puterile omului.

Dimineața căpitanul se întorcea la aparatele sale. Nu știa ce-i oboseala. Era tânăr căpitanul lui „Smaragd“.

Timpul trecea. Pe deasupra piscurilor planetei Or plutea Aretina. Acum micul ei disc nu mai era galben. Ardea cu un foc sinistru roșu-alb, pentru că steaua se încingea. Antenele navei răscoleau zorite ăterul: „Oameni de pe Pământ, oameni de pe Pământ, noi am aflat misterul stelelor supernove... În adâncurile de foc ale stelei electronii se combină cu protonii, dând naștere unui uragan de neutroni. Câmpul electrostatic dispare și neutronii se precipită năvalnic spre centrul astrului. Așa arată aparatele... Oameni de pe Pământ, oameni de pe Pământ, sub presiunea colosală a neutronilor steaua Aretina se va aprinde și va exploda. Se apropie cea din urmă zi a planetei Or...”

Și ziua aceea a venit.

Pe cerul negru ardea cu o lumină orbitoare steaua Aretina. Discul ei roșu-alb pulsa, contractându-se și dilatându-se, aruncând în spațiu torțe aprinse, care se întindeau ca niște brațe de foc spre planeta Or.

Obscuritatea ce stăruia deasupra planetei s-a risipit pentru întâia oară. Pe ecranele locatoarelor de mare distanță căpitanul a văzut lumina coborînd de pe creștele piscurilor de gheață și inundînd planeta de la un pol la altul. Nenumăratele cristale de gheață reflectau și refractau razele sclipitoare. Planeta Or strălucea ca un gigantic briliant pe cerul negru de catifea. ,

Atunci a făcut explozie steaua Aretina. Discul ei de foc a început să crească vijelios, tot mai repede și mai repede... Razele lui incandescente s-au abătut peste planeta Or. Planeta strălucitoare s-a stins într-o clipă. Piscurile de gheață se prăbușeau în tăcere, făcînd planeta să se cutremure sub loviturile lor. Gheața se topea, apa clocotea, aburii se ridicau spre cer.

În haosul de gheață, apă și aburi „Smaragd“ se ridică deasupra planetei condamnate. Pe ecran se vedea cum crește discul Aretinei tot mai repede și mai re-

pede... Un zid de foc orbitor se apropia de planetă și se părea că nava se prăbușește în nemărginitul ocean de foc.

Brațul puternic al căpitanului strîngea manșa. Căpitanul privea curajos ecranul cuprins de foc. Era cutezător căpitanul lui „Smaragd”. Pe vremea aceea deveneau căpitani stelari numai cei mai viteji între viteji. Oamenii de pe Pămînt ajunseseră să fie liberi, mîndri și cutezători. Și printre ei nu erau lași.

Căpitanul își conducea neîmfricat nava prin atmosfera în clocot a planetei Or. Pe ecranele înnegrite se îngrămădeau vârtejuri purpurii și se avîntau cu sete înainte gigantice limbi de foc. Zidul de foc al Aretinei se apropia. Implacabil și tot mai repede...

Oceanul incandescent se zbuciuma cumplit, parcă serbîndu-și izbînda. Dar căpitanul ținea bine manșa și mîinile lui nu tremurau. Era cutezător căpitanul lui „Smaragd”.

Nava prindea viteză tot mai mare. În reactor se frămînta plasma de deuteriu, motoarele vuiau înfundat. „Smaragd” zbura într-acolo unde ardeau liniștite pe cerul negru stelele. Dar din spate se apropia tot mai mult valul de foc. Și nu era în Lumea Stelelor forță care să-i poată stăvili drumul.

Focul umpluse de la o margine la alta ecranele și acum se părea că s-a aprins însăși nava. Numai pe ecranul unui locator de mare distanță tremura discul negru al planetei Or. Și se vedea cum s-a apropiat nestăvilitul uragan de foc de planeta condamnată. S-a apropiat și a înghițit-o.

Discul negru a devenit într-o clipă purpuriu, apoi roșu, apoi s-a aprins cu o flacără albastră. Planeta Or se zvîrcolea în foc ca o picătură de apă pe un metal încins. Discul i s-a alungit, devenind oval și s-a risipit în jerbe de foc.

Planeta Or a dispărut în șase secunde.

Atunci astronomul, palid la față, i-a spus căpitanului :

— Nu vom ieși. Trebuia să mă lași acolo și să fi plecat de mult în lumea Stelelor.

Căpitanul a rîs și i-a răspuns :

— Vom ieși și vom ieși împreună. Așa va fi.

Căpitanul îl conducea pe „Smaragd” spre Lumea Stelelor, iar din spate se apropia oceanul de foc și răsuflarea lui fierbinte dogorea nava. Aretina supernovă azvîrlea furioasă talazuri fierbinți tot mai aproape și mai aproape de „Smaragd”.

Motoarele gemeau de încordare și nu puteau să accelereze. În față era Lumea Stelelor, dar valurile de foc îl ajungeau din urmă pe „Smaragd”.

Sub loviturile lor nava s-a cutremurat. Aparatele semnalizau alarmă: totul aducea pieirea — temperatura, radiația, asaltul teribil al focului.

Și căpitanul a lăsat manșa din mînă.

— S-a sfîrșit, a spus astronomul. Puterea omului e mare, dar nu e nemărginită.

Căpitanul a clătinat din cap:

— Cine cunoaște oare limitele puterii omului?

Mîna lui s-a așezat pe maneta roșie a protecției magnetice a reactorului. A zăbovit, a tremurat pentru înția oară în viață și a tras de manetă.

Așa a călcat el prima poruncă a căpitanilor stelari, care spune: „Nu scoateți în timpul zborului protecția magnetică, pentru că deși reacția se accelerează, ea nu mai poate fi dirijată. Și nimic nu o va mai putea opri”.

Vîrtejurile magnetice ale Aretinei au năvălit în reactor, și în locul plamei din duzele incandescente ale navei au țîșnit mezonii. Pe ecranele de o luminozitate insuportabilă se vedea cum a încremenit locul zidul de foc. A încremenit și apoi a început să se îndepărteze încet.

Drumul spre Lumea Stelelor era liber.

Dar discurile luminoase ale aparatelor s-au stins și mîna căpitanului nu mai strîngea manșa. „Smaragd” nu mai dădea ascultare omului.

Atunci au vorbit din nou antenele: „Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, „Smaragd” pleacă în spațiile nemărginite ale Lumii Stelelor. Motoarele, care nu mai dau ascultare, mînă tot mai repede și mai repede nava. Noi nu ne vom mai întoarce pe Pămînt... Oameni de pe Pămînt, oameni de pe Pămînt, aflați misterul supernovelor...”

Antenele au vorbit mult. Dar glasul lor devenea tot mai slab. Și în cele din urmă a amuțit.

Între timp viteza lui „Smaragd“ creștea, apropiindu-se de viteza luminii. Nava pe care au atins-o limbile focului pătrundea tot mai adânc în spațiile fără fund ale Lumii Stelelor.

Pe Pământ au trecut secole.

An de an, secol de secol puternicele antene ale stațiilor extraterestre azvîrleau în Lumea Stelelor indicativele lui „Smaragd“. Dar Pământul își chema zadarnic fiii. Glasurile antenelor se pierdeau în adîncurile nemărginite ale Lumii Stelelor și nu primeau nici un răspuns. Dar antenele își repetau iar și iar apelurile, fiindcă oamenii știau că eroii acestui zbor trăiesc.

Pe Pământ, așa cum am mai spus, au trecut secole. „Smaragd“ zbura cu o viteză apropiată de aceea a luminii. Formulele rigide spun însă că atunci cînd o navă se deplasează cu această viteză, la bordul ei timpul se oprește.

Oamenii de pe Pământ au trăit secole după secole, generațiile s-au succedat una după alta. Pe bordul lui „Smaragd“ însă au trecut doar cîțiva ani — poate cinci, poate opt.

Așa spun formulele unei teorii din antichitate, numită la timpul său teoria relativității.

Dar și fără aceste formule oamenii știau că va veni o zi cînd „Smaragd“ se va întoarce pe Pământ. Căci înțelepciunea acumulată de generații spune: „Cei viteji nu îmbătrînesc și nu mor“.

FLOAREA DE FOC

*PROMETEU. Tu cine ești ?
PĂMINTUL. Sint Gea, mama ta.*

SHELLEY. „PROMETEU ELIBERAT“

Totul a început prin aceea că astronava „Topaz“, avariata de o ploaie de meteoriți, a fost nevoită să-și schimbe ruta și a coborât pe planeta Mot din sistemul stelei în declin Barnard. Aici, printre ruinele unei civilizații antice, căpitanul lui „Topaz“ a descoperit primul un obelisc cu imaginea Florii de Foc.

De-atunci căpitanii stelari au întâlnit de multe ori astfel de obeliscuri, pentru că oamenii de pe planeta Mot și-au trimis cu milioane de ani în urmă în Lumea Stelelor navele și au înălțat pe multe planete obeliscuri în cinstea Florii de Foc.

Căpitanii citeau inscripțiile de pe aceste obeliscuri și când se întorceau pe Pământ povesteau multe despre Floarea de Foc.

Erau niște povestiri stranii și tulburătoare. Se spunea că Floarea de Foc luminează în întuneric, iscând jocuri de culori aidoma aurorii boreale. Se spunea că floarea aceasta înzecește puterile omului și-i dă o viață lungă. Se spunea că jensenu* care crește pe Pământ se aseamănă cu Floarea de Foc tot atât cât sticla cu diamantul.

Printre căpitanii stelari nu era unul care să nu viseze să găsească Floarea de Foc. Dar nimeni nu știa unde s-o caute. Odată căpitanul navei „Ecuatorul“ și-a exprimat părerea că Floarea de Foc crește probabil pe planetele fierbinți, aflate în apropierea stelelor. Bătrînul căpitan al „Ecuatorului“ era un om înțelept. El își închipuia pe bună dreptate că numai într-o atmosferă incandescentă pot să crească florile numite Flori

* Jensenu — (lat. panax ginseng) plantă din Extremul Orient. Rădăcina ei se folosește foarte mult în medicina chineză. Jensenu în chineză înseamnă rădăcina vieții. (n. red. rom.).

de Foc, deoarece acolo unde nu e destulă căldură și lumină, plantele au nuanțe închise.

„Ecuatorul“ a răzbit în două rînduri spre cele mai fierbinți dintre planetele cunoscute în acea vreme din sistemele stelelor Altair și Procyon. Și de fiecare dată în van. Pîrjolate de radiații arzătoare, aceste planete erau moarte. Pe solul uscat și crăpat nu creștea nimic. Dar „Ecuatorul“ a plecat din nou spre o planetă fierbinte din sistemul stelei Laland și de data aceasta nu s-a mai întors.

Atunci oamenii au căzut la îndoială, întrebîndu-se dacă acolo trebuie căutată într-adevăr Floarea de Foc. Căpitanul navei „Zodiacul“, fire sceptică, avînd predilecție pentru paradoxuri, a declarat că Floarea de Foc crește probabil pe planetele reci, îndepărtate de sorii lor. „Floarea de Foc luminează în întuneric ca peștii în adîncurile oceanului, spunea căpitanul „Zodiacului“. Ea trebuie căutată pe planetele unde domnește noaptea eternă.“ După aceasta multe nave au coborît pe piscurile planetelor înghețate. Dar în bezna rece nu se vedea nici o lumină. Încătușate de gheață, planetele acestea erau lipsite de viață.

Căpitanii stelari căutau cu îndrăzneală Floarea de Foc. Oamenii știau bine încă de pe-atunci că în Lumea Stelelor nu există obstacol în fața căruia rațiunea și voința omului să fie neputincioase. Navele porneau spre Lumea Stelelor înfruntînd primejdiile și nimic nu-i putea opri pe căpitanii stelari.

Vestitul căpitan al lui „Granit“, un om formidabil de norocos, a găsit pe una din planetele din sistemul stelei Lacaille un obelisc în cinstea Florii de Foc, năpădit de nisip. Inscripția de pe obelisc pomenea de steaua Leyten. Cîțiva ani mai tîrziu, nepăsătorul căpitan al lui „Taifun“, cel care a naufragiat de patru ori, a izbutit să răzbată prin norul compact de asteroizi din jurul stelei Leyten și a coborît pe o planetă mare, singura din acest sistem. Era o planetă sinistă, populată cu orocho, cele mai înfiorătoare ființe din Lumea Stelelor. Luptîndu-se în încleștări desperate cu orocho, „Taifun“ a înaintat de-a lungul ecuatorului

planetei pînă a găsit rămășițele pietrificate ale Florii de Foc.

Se spune însă că jumătate de secol mai tîrziu, căpitanul „Caravelei“, un mare cunoscător al Lumii Stelelor, a găsit undeva o Floare de Foc vie. Dar „Caravela“ a pierit pe drumul de întoarcere, ciocnindu-se în apropiere de steaua Groombridge cu o îngrămădire de praf de antisubstanță.

Timpul a trecut și oamenii au încetat să mai creadă în legendele despre Floarea de Foc. Dar iată că tocmai atunci o astronavă a descoperit o planetă pe care creștea Floarea de Foc. Astronava aceea se numea „Prometeu“.

Pe-atunci se obișnuia să se dea căpitanilor numele navelor pe care le conduceau. Era o tradiție dreaptă, pentru că în Lumea Stelelor viața căpitanului și viața navei alcătuiau un tot. Dacă murea căpitanul, murea și nava lui, căci căpitanii plecau singuri în raidurile periculoase, locul echipajului ținîndu-l mașinile electronice.

Căpitanul care a găsit Floarea de Foc se numea Prometeu, după numele navei sale. Se spune că el s-a născut într-o mică colonie întemeiată de oameni pe planeta Ren, planetă cu o climă aspră din sistemul stelei Proxima Balenei. Se spune, de asemenea, că Prometeu a venit pentru prima oară pe Pămînt abia la vîrsta de douăzeci de ani. După mulți ani petrecuți în cabina neîncăpătoare a unei nave, el a văzut Pămîntul nostru: pădurile verzi, fremătînd în bătaia vîntului, albastrul blînd al cerului, talazurile cu coame cărunte ale oceanului izbindu-se de stîncile țărmului... Atunci a înțeles el că pînă și pe cel mai mic petec de pămînt există mai multă viață și frumusețe decît în nemărginitele spații interastrale. O furnică pe un fir tremurător de iarbă, o picătură de rouă pe o frunză verde, un pîrîiaș susurînd pe sub un bolovan — toate acestea sînt o întreagă lume pentru omul care știe să vadă și să audă.

Prometeu a îndrăgit Pămîntul și oamenii. Poate că asta l-a și făcut poet, căci ce-ar putea oare să spună în versuri un om care nu iubește sau nu cunoaște frumusețea Pămîntului său?

Prometeu iubea Pămîntul, dar el era căpitan și pleca des în Lumea Stelelor. Nava zbura spre stele, în timp ce antenele ei ascuțite slobozeau în bezna nesfîrșită versurile fremătătoare alcătuite de Prometeu. Versurile acestea erau recepționate cu lăcomie pe Pămînt, pentru că în versurile lui Prometeu, ca și pe Pămînt, trăiau oameni puternici și frumoși, cu sufletul bogat și generos.

Din Lumea Stelelor e greu de vorbit cu Pămîntul: undele de radio se sting, împrăștiate de furtunile magnetice, abătute din drumul lor de cîmpurile de gravitație. De aceea cea de-a șasea poruncă a căpitanilor stelari îi previne să nu angajeze discuții care nu sînt necesare. Dar lui Prometeu — așa au hotărît toți căpitani — i s-a dat dreptul de a vorbi cu oamenii ori cînd va voi. Aceasta fiindcă el era poet.

Da, el era poet și căpitan stelar. Prometeu privea în felul său Lumea Stelelor. De aceea în adîncurile nemărginite ale Lumii Stelelor el vedea multe lucruri pe care alții nu puteau încă să le vadă. Acesta e privilegiul unui poet, pentru că Arta merge întotdeauna înaintea Științei, pătrunzînd pe aripile Fanteziei acolo unde Rațiunea e încă neputincioasă.

Prometeu era singurul poet printre căpitani stelari și el a fost acela care a găsit Floarea de Foc.

Iată cum s-a întîmplat asta, potrivit legendei.

Odată, după un zbor lung și greu, nava lui Prometeu s-a apropiat de steaua Feridan. Era o stea de dimensiuni mici, semănînd cu Soarele nostru. În sistemul stelei Feridan se aflau nouă planete, la fel ca în sistemul nostru solar. Opt planete erau lipsite de viață. Suprafața celei de-a noua planete, cea mai mare, era învăluită într-o atmosferă ionizată, plină de nori. Prometeu a denumit această planetă Zeus, pentru că Zeus e sinonimul lui Iupiter, cea mai mare planetă din sistemul Soarelui.

Pe vremea aceea coborîrea pe o planetă necunoscută era însoțită de o primejdie de moarte. Locatoarele refuzau să funcționeze în atmosfera ionizată, aparatele optice nu mai vedeau în norii compacți. Nava putea să se sfarme izbindu-se de munții ascunși în ceață, putea

să se prăbușească în oceanul dezlănțuit, să se împotmolească într-o mlaștină sau în nisipurile mișcătoare. Prometeu nu știa ce se ascunde dincolo de atmosfera impenetrabilă a lui Zeus. Un singur lucru i-au spus aparatele, că masa planetei e mare și că la suprafața ei greutatea e de patru ori mai mare decât pe Pământ.

Nava pătrundea încet în atmosfera planetei necunoscute. Prometeu o dirija în așa fel încât să se apropie de ecuatorul lui Zeus, pentru că cea de-a doua poruncă a căpitanilor stelari spune: „Coboriți-vă navele numai la ecuatorul planetei, fiindcă forța centrifugă echilibrează aici forța gravitației și nava se poate reîntoarce cu ușurință în Lumea Stelelor“.

Duzele trepidau din pricina încordării. Nava frâna, apropiindu-se de suprafața planetei. Atmosfera devenea mai densă. Fulgere liliachii o spintecau furioase cu tășurile lor. În întâmpinarea navei veneau vârtejuri de aer fierbinte. Prometeu a văzut că ecranele locatoarelor de mare distanță s-au acoperit cu pete luminoase, ceea ce arăta că pe suprafața lui Zeus erau mulți vulcani care azvârleau foc. Descărcările neconținute ale fulgerelor electrizaseră atmosfera; cu cât cobora nava mai jos, cu atât devenea mai difuză imaginea de pe ecranele locatoarelor. Numai pentru o clipă s-a limpezit ecranul unuia din locatoarele de mare distanță și Prometeu a văzut că la nord de ecuator, la poalele unui vulcan, creșteau niște flori care răspîndeau lumină. Cu toate că ecranul s-a acoperit numaidecât de străfulgerări, Prometeu simțea, ghicea, știa că acolo cresc Flori de Foc!

Vârtejurile de aer strîngeau tot mai puternic bordajul de titan al navei. Planeta era furioasă de îndrăzneala veneticului și atmosfera ei necuprinsă se dezlănțuise într-un uragan. Nava zbura pe deasupra unor prăpăstii adânci, peste cratere de vulcani. Printre norii sfîșiați de uragan răzbeau scînteieri lugubre de foc.

Prometeu a călcat cea de-a doua poruncă a căpitanilor stelari. El a îndreptat nava spre nord de ecuator, într-acolo unde creștea Floarea de Foc. Prometeu știa că acum energia reactorului nu va fi suficientă pentru decolare. Știa că nava nu va mai putea părăsi teribila

planetă. Dar Prometeu le-a spus la plecare oamenilor că el va aduce Floarea de Foc. Putea oare acum să dea îndărăt?...

Nava a coborât la poalele unui vulcan abrupt și stîncos. De pe stînci lava se scurgea în rîuri roșii, iar între șuvoaiele incandescente, pe un povîrniș, înnegrit de cenușă, ardea Floarea de Foc...

Pe Pămînt sînt acum multe Flori de Foc. Noi ne-am obișnuit cu ele și totuși frumusețea lor ne uluiește de fiecare dată. Da, inscripțiile pe care le-au citit cîndva căpitani stelari spuneau adevărul: Floarea de Foc înzecește puterile omului, luminează rațiunea, dă o viață lungă. Oare nu de-aceea tînărul îndrăgostit își exprimă dragostea dăruindu-i fetei iubite Floarea de Foc? Și oare nu de-aceea ne împodobim noi cele mai frumoase sărbători cu Flori de Foc? În ele arde focul care i-a dat odinioară omului o mare forță. Focul dragostei... Focul rațiunii... Focul vieții...

Prometeu era poet și el a luat primul dintre oameni în mînă Floarea de Foc. Încercați să vă închipuiți ce a simțit el atunci!

Da, frumoasă-i Floarea de Foc! Petalele ei subțiri răspîndesc o lumină blîndă, culorile ei se amestecă, se schimbă, aci căpătînd o strălucire orbitoare, aci pîlînd și devenind străvezii...

Avea dreptate bătrînul și înțeleptul căpitan al „Ecuatorului”: Floarea de Foc a crescut într-o atmosferă incandescentă, împrumutînd forța și culorile ei.

Se spune că atunci cînd a rupt Floarea de Foc, de emoție Prometeu n-a mai putut să alcătuiască versuri, ceea ce i se întîmpla pentru prima oară. El a schimbat doar cîteva cuvinte din ceea ce a spus altcineva înaintea lui:

*Tu, Zeus, poți s-acoperi lumea
Cu nouri grei,
Ca un copil ce taie bălării
Poți să dărîmi stejari și stînci,
Dar n-ai să poți distruge
Pămîntul meu,
Nici nava care n-ai făcut-o tu,
Nici floarea asta,
Al cărei foc de viață dătător
Il pizmuiești.*

Limbile de foc ale lavei incandescente lingeau cu lăcomie stîncă, strecurîndu-se spre carcasa de titan a navei. Dar Prometeu era de-acum cu mîna pe manșă. Duzele începură să urle, acoperind bubuiturile furtunii. Nava s-a avîntat în sus, spre cerul spintecat de fulgere. Alături de flacăra orbitoare ce țîșnea din duze, fulgerele au pălit.

Floarea de Foc i-a fost răpită lui Zeus !

Dar Prometeu avea să plătească pentru asta. Nava n-a putut să se smulgă spre Lumea Stelelor. Energia reactorului s-a mistuit repede. Lanțurile nevăzute ale gravitației au încătușat nava, legînd-o de planetă și transformînd-o în satelit al ei.

Așa s-a răzbunat Zeus pe Prometeu.

Se spune că, cu mii de ani în urmă, oamenii au născocit un mit care seamănă cu povestea lui Prometeu, poetul și căpitanul stelar. Se spune, de asemenea, că în acest mit titanul care a răpit de la zei focul și l-a dat oamenilor a fost pentru asta înlănțuit vreme de multe veacuri de o stîncă. Ba se spune, chiar, că cel care a răpit focul se numea Prometeu. Stupidă născocire ! Oare oamenii l-ar fi lăsat în voia soartei pe cel care le-a adus focul ? Ei s-ar fi năpustit asupra zeilor. Cine oare poate fi mai puternic decît oamenii ?

Nu, mai curînd e la mijloc o greșeală, căci isprava lui Prometeu poetul și căpitanul stelar s-a încheiat cu totul altfel.

Oamenii de pe Pămînt nu l-au părăsit pe omul care a răpit pentru ei Floarea de Foc. Antenele stațiilor de pe Pămînt au interceptat semnalul de alarmă lansat de Prometeu. Numai decît stațiile terestre au ordonat tuturor navelor din toate prățile Lumii Stelelor să-i vină în ajutor. Din clipa aceea, de îndată ce undele de radio ce purtau ordinul veneau în atingere cu antenele unei nave, căpitanul — oriunde s-ar fi aflat el — trebuia să se gîndească înainte de toate la salvarea lui Prometeu. Așa era ordinul.

Apoi stațiile terestre s-au adresat tuturor oamenilor din toate colțurile Pămîntului. Și fiecare om de pe Pămînt a făcut atunci tot ce putea să facă pentru a-l salva pe Prometeu. Rațiunea tuturor oamenilor, cunoș-

tințele, experiența, voința și energia lor s-au contopit. Așa a luat naștere un plan de pătrundere spre steaua Feridan.

Spre Lumea Stelelor a pornit o escadră compusă din șase nave puternice. La bordul acestor nave se aflau cei mai cutezători căpitani, cei mai încercați piloți, cei mai iscușiți ingineri. Căpitanii altor nave, care părăsiseră mai de mult Pământul, se grăbeau să-i iasă în întâmpinare escadrei, ca să-i dea energia din reactoarele lor. Completându-și rezervele de energie, escadra se putea deplasa cu o viteză pe care nu a atins-o încă nimeni.

Așa cum am mai spus, escadra cuprindea șase nave. Două din ele au fost avariate de meteoriți și s-au reîntors pe Pământ. Escadra însă, prinzînd viteză tot mai mare, își urma drumul înainte. Alte două nave n-au putut răzbate prin cîmpul magnetic din apropierea stelei Van Maanen și au coborît pe planetele din sistemul acestei stele. Escadra însă, prinzînd viteză tot mai mare, mergea înainte. Încă o navă n-a putut să reziste vitezei uriașe și a rămas în urmă. Dar ultima din navele trimise și pe care a fost înălțat steagul escadrei, a răzbit la steaua Feridan.

Încetinindu-și anevoie viteza, ea s-a apropiat de planeta Zeus și a transmis forța uriașă a reactorului său navei lui Prometeu.

Sfărîmînd lanțurile gravitației, ambele nave s-au avîntat spre Lumea Stelelor.

În întâmpinarea lor goneau acum alte nave, aducînd energie proaspătă.

Așa a fost eliberat Prometeu.

Cînd a pornit spre Pământ, el i-a spus răzbunătoarei planete Zeus :

*Privește-mă ! Eu oameni făuresc,
Li fac din lutul moale după chipul
Și-asemănarea mea,
Pentru ca ei să știe ca și mine
Să plîngă și să sufere cumplit.
Să știe să se bucure de viață,
Disprețuind nimicnicia ta
Ca mine !*

El era poet, el i-a răpit lui Zeus Floarea de Foc ca s-o dea oamenilor și de-aceea avea dreptul să vorbească astfel.

Țineți minte, voi toți cei care străbateți drumurile necunoscute ale Lumii Stelelor : Pământul nu-l va părăsi niciodată pe cel ce a săvârșit o faptă de eroism în numele oamenilor.

C U P R I N S

„Simfonia titanilor“	5
Poligonul „Rîful înstelat“	24
Proiectantul principal	43
Poate mașina să gîndească ?...	
Circuitul basculant	58
Gata de zbor !	62
Primul contact	66
O întrebare stranie	70
„Mașina rîdea...”	77
Căpitanul norocos	81
Legende de căpitani stelari	
Icar și Dedal	101
Supernova Aretina	109
Floarea de Foc	115

Redactor responsabil : V. Zednic.
Tehnoredactor : I. Panaitescu.

*Daț la culeș 21.06.1962. Bun de tipar 28.08.1962.
Apăruț 1962. Comanda nr. 5919. Tiraj 40.120. Hirtle
tipar de 50 g/m², 84×108/32. Coli editoriale 6,5. Coli
de tipar 8. A. 0528. C.Z. pentru bibliotecile mici 8(R).*

Tiparul executat sub comanda nr. 20.693, la Com-
binatul poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scintei,
București — R.P.R.

EDITURA TINERETULUI

Lei 2,50

